

Forurettedes møde med retssystemet

– fra anmeldelse til afgørelse

Forurettedes møde med retssystemet

– fra anmeldelse til afgørelse

Forord

Denne rapport bringer hovedresultaterne fra en undersøgelse, vi har gennemført i perioden 2018-2020. Projektet havde titlen ”Ofre i retsprocessen – en empirisk undersøgelse” og havde til formål at følge ofre for vold og trafikulykker, fra sagen blev anmeldt til politiet og frem til sagens afslutning. Projektet er støttet af midler fra Offerfonden med i alt 4.749.000 kr.

Ud over den foreliggende rapport er dele af projektets resultater publiceret – eller undervejs til at blive publiceret – i en række nationale og internationale forskningstidsskrifter. I disse artikler har vi haft mulighed for at gå i detaljer med dele af vore data, mens vi i denne rapport vil give et overordnet billede af, hvordan forurettede og retssystemets professionelle ser på ofrenes vej gennem retsprocessen.

Vi har gennem projektets levetid været i kontakt med et meget stort antal forurettede, politifolk, anklagere, dommere, (bistands-)advokater og professionelle fra andre relevante organisationer. Nogle har vi kun talt med en enkelt gang, andre har vi haft løbende kontakt til gennem længere tid. En del er citeret direkte her i rapporten, mens andres input indgår som baggrund, eller indgår mere direkte i nogle af projektets øvrige publikationer.

Vi er alle deltagere stor tak skyldige: Først og fremmest tak til de 60 forurettede i volds- og trafikskader, der har delt ud af deres erfaringer undervejs. Vi har været meget glade for jeres åbenhed, og for, at I var villige til at bruge tid og ressourcer på undersøgelsen på et tidspunkt i jeres liv, hvor mange af jer i forvejen havde nok at se til.

Tak til de mange politifolk, som lod os overvære jeres afhøringer, og til jer, som også, eller i stedet, svarede på vore mange spørgsmål. Tak til de anklagere, dommere og advokater, som brugte tid på at lade jer interviewe, og tak til Offerrådgivningen for samtaler undervejs.

Vi vil også gerne takke vore medarbejdere, først og fremmest vores videnskabelige assistent Sofie Meldal Birkmose, som blandt andet har sikret os et solidt overblik over en meget omfattende empiri, men også vore studentermedhjælpere, som har udskrevet de mange interviews og på anden måde bistået projektet.

Endelig en stor tak til Rådet for Offerfonden, som valgte at støtte projektet økonomisk, og som har set velvilligt på vore ansøgninger om budgetændringer mm. undervejs.

Projektet skulle have været afsluttet i april 2020, men der kom en virus i vejen. Vi er glade for, at vi med udgivelsen af denne rapport nu kan afslutte projektet endeligt.

København, oktober 2020

Lars Holmberg,
Ida Helene Asmussen,
Lin Adrian,
Louise Victoria Johansen

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Introduktion	8
Kapitel 1 Undersøgelsens terminologi og datagrundlag	10
Begreber i undersøgelsen – fra offer til forurettet	10
Hvad kalder vi politi og andre professionelle aktører?	11
Hvilke sager indgår i undersøgelsen?	11
Enkeltstående eller kontekstuelle hændelser?	12
Kapitel 2 Forurettede og politiet	14
En voldssags gang gennem retssystemet – første del	14
Det første møde med politiet	17
At blive mødt med forståelse	18
Information til forurettede	20
Tilbud om bistandsadvokat	23
En fast kontaktperson	25
Kapitel 3 Ventetid – fra anmeldelse og til afgørelse	27
En voldssags gang gennem retssystemet – anden del	27
Tiden efter anmeldelse	28
Information til forurettede undervejs	28
Sagen henlagt	31
Kapitel 4 I retten	34
En voldssags gang gennem retssystemet – tredje del	34
Sidste retsmøde	35
Det sidste interview	36
(U)kendskab til retten	39
Ikke part, men vidne	39
Kontakt med tiltalte	42
Hvad siger de forurettede ikke noget om?	43
At gøre det rette i retten	43

Kapitel 5 Om målet med anmeldelsen	47
Hvorfor anmelde?	47
Nu må det holde op!	47
Et ønske om tryghed.....	49
Erstatning og dokumentation	50
At undgå selvtægt.....	50
At trække en streg i sandet.....	51
Anmeldelse som en borgerpligt	51
Dom, straf og konsekvens.....	52
Kapitel 6 Hvad er et offer?	56
Det sårbare offer	57
Intet offer uden alvorlige skader.....	57
Ofre er uskyldige.....	58
De, der følte sig som ofre.....	59
De professionelles syn på offerbegrebet	60
Ofre og Offerrådgivningen	62
Offerbegrebet i den offentlige og politiske debat	63
Kapitel 7 Opsummering og opmærksomhedspunkter	65
Faserne i forurettedes vej gennem retssystemet.....	65
Anmeldelsesfasen	65
Ventefasen	65
Afgørelsesfasen	65
Retsprocessen som overgangsritual – om oplevelsen af liminalitet	66
Opmærksomhedspunkter	68
Opmærksomhedspunkter i forhold til politiet.....	68
Opmærksomhedspunkter i forhold til retten	69
Opmærksomhedspunkter i øvrigt.....	69
Hjælp til forurettede	
– et system i splid med sig selv?	70
Appendiks A Metodisk redegørelse	71
Det metodiske udgangspunkt	71
Opsporing af informanter: Begrænsninger ved den metodiske tilgang.....	71
Oversigt over informanter – forurettede.....	72
Oversigt over informanter – de professionelle aktører.....	73
Referencer	76

Introduktion

Denne rapport handler om, hvordan mennesker, der har været udsat for straffelovsovertrædelser i form af vold, trusler og/eller røveri, eller som har været involveret i trafikulykker, de ikke selv var skyld i, oplever retsprocessen fra anmeldelse og til sagens afslutning. Vi har fulgt et større antal forurettedes¹ vej gennem retssystemet, vi har overværet politiafhøringer og retsmøder, og vi har interviewet både forurettede og de professionelle, der behandler deres sager.

Vores formål har været at undersøge, hvordan de forurettede har oplevet deres sag, og vi har tillige ønsket at belyse de overvejelser, retssystemets professionelle aktører (politi, advokater, anklagere og dommere) gør sig om processen, og hvordan de opfatter de forurettedes optræden og bevæggrunde mere generelt. I den forbindelse har vi også set på, hvordan de professionelle opfatter deres egen rolle i retsprocessen.

Rapporten er bygget op på følgende måde:

I første kapitel introduceres undersøgelsen. Vi begrundes den terminologi, vi benytter gennem rapporten, og herefter gives en kort introduktion til datamaterialet – hvem og hvor mange har vi talt med, hvordan er det foregået, og hvilke overvejelser har vi gjort os

i den forbindelse. En mere detaljeret redegørelse for undersøgelsens metodologi findes i bilag A.

I kapitel 2 ser vi på forurettedes møde med politiet og tiden derefter. Kapitlet indledes med et lidt længere referat af en konkret sag, som vi følger hele vejen gennem systemet også i de efterfølgende kapitler. Kapitlet fokuserer i øvrigt på, hvordan det første møde med politiet forløber og opleves, hvilke tanker, betjentene gør sig om deres rolle og om de mange informationer og tilbud, forurettede har krav på.

I kapitel 3 ser vi på perioden efter anmeldelsen og frem til, at sagen enten henlægges eller sendes til retten. Her behandler vi også reaktioner fra de forurettede, hvis sager ikke kommer videre til retten.

Fjerde kapitel drejer sig om selve retssagen – hvilke forventninger har forurettede til at skulle møde i retten, hvordan oplever de faktisk processen, og hvordan har de det, efter at sagen er overstået? Her inddrages de professionelle perspektiv i lidt højere grad end i de tidligere kapitler, blandt andet fordi der nu er flere forskellige aktører i spil.

Hvor rapporten i kapitel 1-4 har fulgt sagsforløbene nogenlunde kronologisk, skifter vi nu spor og

¹ Vi bruger i rapporten konsekvent betegnelsen forurettede i stedet for offer – en nærmere begrundelse følger senere.

tager en række overordnede temaer op til nærmere behandling. I kapitel 5 ser vi nærmere på forurettedes begrundelser for at anmelde sagen til politiet. Det fremgår her, at der er mange forskellige motiver til anmeldelse, og at det langt fra altid er ønsket om at straffe gerningspersonen, der er det mest fremtrædende. Vi ser i denne forbindelse også nærmere på forurettedes holdninger til straf.

Kapitel 6 ser nærmere på begrebet offer. I den internationale forskning om ofre for kriminalitet er der en standende diskussion om, hvordan man skal betegne mennesker, der har været udsat for kriminalitet, fordi ordet offer forbindes med hjælpeløshed og manglende handlekraft. Langt de fleste af vore informanter havde svært ved at se sig selv som ofre, og vi diskuterer i kapitlet, hvilken betydning, dette har for deres villighed til at tage imod de tilbud, der er rettet mod ofre.

I kapitel 7 opsummeres de vigtigste resultater af undersøgelsen, og vi analyserer forurettedes oplevelser i retssystemet som en form for overgangsritual. Kapitlet afsluttes med en række opmærksomhedspunkter, hvor vi peger på de forhold, der har vist sig at have særlig stor betydning for de forurettede, vi har talt med.

I appendiks A gives en nærmere redegørelse for undersøgelsens datagrundlag og metode, og der gives en mere detaljeret oversigt over, hvem der har bidraget som informanter i undersøgelsen.

Kapitel 1

Undersøgelsens terminologi og datagrundlag

Umiddelbart kan man måske tro, at forurettede vil ligne hinanden på en lang række punkter. Efter flere års dataindsamling blandt anmeldere, politi, anklagere, dommere og (bistands-)advokater må vi konstatere, at det både er rigtigt og forkert. Anmelderne har nogle ting til fælles, men der er også virkelig meget, der adskiller dem. Vi stødte derfor også tidligt på det problem, at det var vanskeligt at finde en betegnelse, der dækkede *alle* de volds-/ulykkesramte, vi kom i kontakt med. Inden vi gør nærmere rede for vore data, vil vi derfor gerne begrunde den terminologi, vi anvender gennem rapporten.

Begreber i undersøgelsen – fra offer til forurettet

Hvad skal man kalde mennesker, der har været udsat for vold eller trafikulykker? Den mest benyttede betegnelse i den offentlige debat, i medierne og blandt politikere er volds ofre/trafikofre, og offerbegrebet går igen i de officielle organer, der har med denne gruppe mennesker at gøre, f.eks. Rådet for Offerfonden og Offerrådgivningerne. I vores forskningsansøgning til Offerfonden har vi da også selv benyttet betegnelsen ofre. I en retlig kontekst er den mest anvendte terminologi *forurettede*. Undersøgelsen viser, at en stor del af de voldsudsatte, vi har været i kontakt med, ikke kunne identificere sig med betegnelsen *offer*. De havde ganske vist oplevet sig udsat for vold, men som det fremgår senere i denne rapport, følte de alligevel ikke, at de var ofre,

sådan som de selv forstod begrebet. De mente sig udsat for en forbrydelse, men de ønskede ikke eller følte sig ikke berettigede til at påtage sig rollen som offer.

Hertil kommer den problemstilling, at ikke alle anmeldere ender med at blive *kategoriseret* som ofre. Politiet kan vurdere, at den hændelse, der anmeldes, ikke indeholder noget strafbart forhold, eller, som det har været tilfældet i enkelte sager i vores materiale, at anmelderen faktisk selv blev anset for at være den, som havde overtrådt loven. Flere af de interviewede politifolk skelnede mellem anmelder og forurettede, hvor førstnævnte kategori dækker alle, der kontakter politiet med henblik på anmeldelse, mens betegnelsen *forurettede* anvendes når politiet vurderer, at der er hold i anmeldelsen.

I den internationale forskning er offerbegrebet også omstridt. Mange forskere mener, at betegnelsen *victim* (offer), særligt når det gælder seksuelle overgreb, sprogligt fratager dem, der har oplevet sig udsat for vold, deres *agency* (vilje/handlekraft/ressourcer) ved at kategorisere ofre som passive og hjælpeløse. De benytter derfor i stedet betegnelsen *survivors*, et begreb, som vandt indpas omkring 1990 (Dunn, 2005), og senere *victim-survivors* (se f.eks. Antonsdóttir, 2018; Donovan & Hester, 2010; McGlynn & Westmarland, 2019), som vel bedst kan oversættes som offer-overlevende. I vores sammenhæng kommer en sådan betegnelse imidlertid let til at indikere, at den vold, vore informanter har oplevet, har været af voldsom eller livstruende karakter. Dette gælder for nogle af dem, men langt fra alle, og det er derfor ikke retvisende at kalde dem overlevende.

Som det vil fremgå af rapporten, kan der være mange overvejelser knyttet til spørgsmålet om politianmeldelse, hvor omfanget/alvorlighedsgraden af den oplevede vold kun udgør ét aspekt. Det kan godt være meningsfuldt for den forurettede at anmelde en hændelse, selv om den konkrete voldshandling ikke opleves som farlig eller traumatiserende. I enkelte sager har der endvidere været tale om, at anmeldelse blev foretaget af den forurettedes arbejdsgiver (eller på opfordring af arbejdsgiver med baggrund i arbejdspladsens politik på området), men i de konkrete tilfælde har den forurettede været enig med arbejdsgiver i, at hændelsen burde anmeldes.

Vi har valgt at benytte betegnelsen *forurettede*. Denne betegnelse benyttes som nævnt også i en retlig kontekst, men det er væsentligt at understrege, at vi her benytter betegnelsen i en lidt bredere forstand:

Forurettede er en person, som har oplevet sig udsat for vold eller trusler om vold (eller en trafikulykke, som vedkommende ikke selv var skyld i), og hvis sag er anmeldt til politiet.

Vi ønsker dermed at understrege, at den foreliggende undersøgelse tager udgangspunkt i de forurettedes *oplevelse* af hændelsen. Vi har ikke taget stilling til eller søgt at vurdere, om de konkrete anmeldelser indeholdt strafbare forhold i lovens forstand, eller hvorvidt forurettedes forklaring var troværdig.

På samme baggrund betegner vi her de personer, som er blevet anmeldt, som *gerningspersoner*. I det ligger alene, at de *ifølge anmeldelsen* (og dermed forurettedes oplevelse) har begået vold/forårsaget en trafikulykke – der ligger ikke nogen bevisbedømmelse eller skyldsvurdering i det fra vores side. De sager, der indgår i materialet, er alle gengivet, som forurettede har fremlagt dem. Politiets vurdering af forurettedes troværdighed eller gerningspersonens mulige skyld har ikke spillet nogen rolle for dataindsamlingen, og alle de forurettede, vi har truffet (og som har sagt ja til at medvirke) indgår i undersøgelsen. I de tilfælde, hvor gerningspersoner optræder i retten, kalder vi dem tiltalte, ligesom de omtales i retten.

Hvad kalder vi politi og andre professionelle aktører?

De politifolk, vi har mødt gennem feltarbejde og interviews, har mange forskellige stillingsbetegnelser, som dels signalerer anciennitet, dels faglig tilknytning: politibetjent, politiassistent, kriminalassistent, lokalbetjent, efterforsker, politikommissær, vagthavende osv. Den eneste korrekte, dækkende fællesbetegnelse vil være *polititjenestemand*, eller det internt anvendte *politier* (Holmberg, 1999). Betegnelsen *polititjenestemand* er meget formel, mens *politier* er indforstået – og ingen af dem anvendtes af de forurettede, vi har talt med. De sagde til gengæld ofte *betjent*, og det samme gjorde flere af de interviewede politifolk selv. Til trods for, at ordet betjent i princippet betegner politifolk med lav anciennitet og rang, har vi derfor valgt at benytte dette ord som samlebetegnelse for alle de deltagende politifolk, dels af hensyn til læsevenligheden, dels af hensyn til at beskytte politifolkenes anonymitet. Hvad anklagere, dommere og advokater angår, har valget været lettere, da dagligsprogets betegnelser her er dækkende.

Hvilke sager indgår i undersøgelsen?

Vi har talt med forurettede, der har anmeldt en lang række forskellige volds- og trafikhændelser. På voldsområdet inkluderer de anmeldte hændelser en offentligt ansat, som blev spyttet på; nabotrakasserier, som endte med slag uden mén; unge, som blev truet/slået af jævnaldrende; unge, som blev slået ned i nattelivet (og i nogle tilfælde frarøvet værtdier); vold i forbindelse med uoverensstemmelser i trafikken; fysisk og psykisk vold fra nuværende eller tidligere partner samt overfald af ukendte mænd med slagvåben. For trafikulykkernes vedkommende går det fra en forurettet, som fik skadet sin bil i forbindelse med, at vedkommende ydede hjælp ved en igangværende ulykke på motorvejen til en anden, som lå i koma efter at være blevet påkørt af en bus. Vi har talt med i alt 60 forurettede, hvor de fire var

fælles om én sag, mens der kun var én forurettet i hver af de resterende sager. Vi har dermed informationer om 57 forskellige sager i alt. Seks af disse sager drejer sig om trafik, syv om vold i forbindelse med arbejde, 10 om samlivsvold og resten en række andre forhold. I 23 sager angav forurettede, at gerningspersonen var ukendt.

Tabel 1: Oversigt over sagsforløb i de sager, der indgår i undersøgelsen.

Kategori	Antal sager
Fulgt fra anmeldelse til henlæggelse/påtaleopgivelse	19
Fulgt fra anmeldelse til retsmøde/efter dom	14
Kontakt skabt ved retsmøde	7
Anmeldelse trukket tilbage	1
Anmelder selv sigtet	1
Ukendt afslutning	15
Samlet antal sager	57

I mere end halvdelen af sagerne – 33 i alt – er det lykkedes os at følge forurettede hele vejen fra anmeldelse til sagen er gået i retten/blevet henlagt. Hertil kommer syv sager, hvor vi foretog den indledende kontakt ved et retsmøde, én sag, som blev trukket tilbage, og endelig blev én anmelder selv sigtet i en trafikksag. I de resterende 15 sager har vi mistet kontakten til forurettede undervejs, typisk fordi de ikke har besvaret gentagne henvendelser fra os, har skiftet telefonnummer/mailadresse eller er flyttet.

Som det fremgår, er der meget stor variation i de 57 sager, vi har fået kendskab til. Et af de mest overraskende resultater af undersøgelsen er sådan set, *hvor* forskellige sagerne er. Det *er* faktisk sådan, at ikke to sager er ens, hvilket ikke bare gør det vanskeligt at udstikke klare retningslinjer for, hvordan politi og retssystemet i øvrigt skal håndtere disse sager, men også at gengive undersøgelsens resultater i overskuelig form. Det giver ikke mening at rubricere vore forurettede i kategorier, for selv om de ligner hinanden på ét punkt,

adskiller de sig på en række andre. Nogle er meget rystede af hændelser, der udefra set kan virke mindre alvorlige, mens andre synes nærmest upåvirkede trods de alvorlige mén, de har fået. De forurettedes holdning til straf synes ikke særlig tæt knyttet til, hvad de faktisk har været ude for, og holdningen til politi og retssystem er der også begrænset systematik i. I øvrigt viste vore interviews med politifolk, anklagere, advokater og dommere også, at disse aktører kun i meget begrænset omfang selv rubricerede de forurettede i kategorier.

Enkeltstående eller kontekstuelle hændelser?

Vi vil dog i udgangspunktet påpege én væsentlig skillelinje hvad angår de forurettede, som anmeldte sig udsat for vold, nemlig spørgsmålet om, hvorvidt volden var en isoleret episode, eller den var den (foreløbige) kulmination på en længere række af begivenheder. I den viktimologiske forskning er det velkendt, at en del vold sker som led i gentagen viktimitisering – ”multiple victimisation” (Genn, 1988) – for eksempel i parforhold hvor den forurettede lever i ”et samliv præget af en undertrykkende og destruktiv partner over mange år” (Aas, 2014: 14). For en del af vore informanter gælder det imidlertid, at den vold, de anmeldte, skete som led i (eller reaktion på) en konflikt, som nok gik tilbage i tiden, men som langt fra altid havde været præget af vold før den anmeldte episode. Her giver det ikke mening at tale om tidligere eller gentagen viktimitisering, og vi har derfor valgt at skelne mellem *enkeltstående* og *kontekstuelle* sager.

I de enkeltstående sager var der stort set aldrig noget kendskab mellem forurettede og gerningsperson og i hvert fald ikke nogen tidligere, fælles historie eller konflikt. Eksempler kan her være en ung mand, der blev slået ned af ukendte gerningspersoner, en kontrollør, som blev spyttet på af en passager, eller en trafikant, som blev passet op og slået af en medtrafikant, som formodentlig var utilfreds med forurettedes måde at køre bil på.

I de kontekstuelle sager kendte forurettede og gerningsperson typisk hinanden, og voldsepisoden skete i forlængelse af

en (længere) konflikt, som ikke nødvendigvis havde indebåret vold tidligere, selv om det var tilfældet for nogle af dem. Det kunne være en kvinde, der blev slået af sin nabo, efter at de to gennem længere tid havde været uenige og følt sig generet af hinanden, det kunne være partnervold, eller en konflikt mellem arbejdskolleger, som til sidst eskalerede til vold.

I enkelte tilfælde gav politiet udtryk for, at en anmeldelse, der i anmelderens gengivelse fremstod enkeltstående, sandsynligvis havde en forhistorie og altså kunne defineres som kontekstuel. Et eksempel var en ung mand, som anmeldte sig udsat for trusler, hvor betjenten vidste, at anmelderen tidligere havde været i politiets søgelys og formodede, at den nuværende sag kunne være en udløber af den tidligere, hvor den samme personkreds optrådte.

Betydning for de forurettede

Hvad gælder de forurettede, adskilte de kontekstuelle sager sig fra de enkeltstående på to væsentlige punkter. For det første var en del af de kontekstuelle forurettede bekymrede ved, om deres anmeldelse ville få negative konsekvenser for dem selv: Ville naboen/partneren/gerningspersonen eskalere volden, når han/hun fik at vide, at politiet var blevet indblandet? Ville de selv blive orienteret, før politiet tog yderligere skridt i sagen, så de kunne tage deres forholdsregler? Ville politiet være i stand til at yde dem beskyttelse? Den slags overvejelser gav forurettede i enkeltstående sager kun sjældent udtryk for. Som en bistandsadvokat forklarede:

”Den største forskel man kan kategorisere mellem, det er, hvorvidt kender den forurettede og den tiltalte hinanden i forvejen? Hvorvidt har de en eller anden relation? Fordi det er oftest der, hvor der er en relation – enten en forudgående konflikt eller måske en forudgående positiv relation, som nu har udviklet sig negativt – det er oftere der, synes jeg, at de er sådan mere utrygge. Dem, hvor det er et rent tilfældigt møde med en tiltalt, en gerningsmand, det er oftere der, jeg ikke ser så store frustrationer.”

For det andet havde kontekstuelle forurettede ofte store forhåbninger til, at politiet via anmeldelsen ville være i stand

til at løse det underliggende problem: at få partneren til at holde op med at være voldelig, eller at få en langvarig konflikt løst. En kvinde, som anmeldte at være blevet slået af sin nabo, efter at denne nabo gennem længere tid havde chikaneret mange i opgangen, blev af politiet stillet følgende spørgsmål:

Betjent: ”Hvad kunne du godt tænke dig, der kom til at ske i den her sag?”

Nina: ”Jeg ku’ godt tænke mig, at hun kommer på en lukket afdeling, så vi slipper for hende!”

Betjent: ”Det kommer ikke til at ske. Vi kan ikke sende hende på en lukket afdeling, fordi hun har givet dig fire bokselslag. Jeg kan ikke hjælpe dig med at få hende smidt ud af lejligheden. Det kommer ikke til at ske.”

Nina: ”Jeg er så ærgerlig over at bo der på den her måde, hvor jeg er bange. Men det er jo dyrt at flytte.”

Betjenten opfordrer hende til at gå til ejerforeningen, men Nina mener ikke, de kan hjælpe. Betjenten foreslår så, at de må alliere sig med nogle jurister.

Betydning for politiet

I eksemplet ovenfor – som i andre kontekstuelle sager – forholdt politiet sig oftest udelukkende til det konkrete forhold, anmeldelsen drejede sig om.

En væsentlig undtagelse fra dette mønster var anmeldelser om vold i parforhold (nuværende eller afsluttede). I sådanne sager skete det ofte, at politiet spurgte ind til tidligere episoder – hvad der var sket, var det anmeldt osv. Sådanne oplysninger kunne bruges til at styrke sagen, og til at gøre det muligt at iværksætte andre foranstaltninger til at beskytte forurettede, for eksempel tilhold. I de øvrige kontekstuelle sager søgte politiet typisk at koncentrere afhøringen om det konkrete forhold, der lå i anmeldelsen. For politiet var denne prioritering indlysende, da det er dette, som er deres opgave, men for nogle forurettede kunne det komme til at virke, som om politiet manglede interesse for deres sag.

Kapitel 2

Forurettede og politiet

I dette kapitel gennemgår vi undersøgelsens væsentligste fund, hvad angår de forurettedes oplevelser af mødet med, og sagsbehandlingen hos politiet. Dette og de næste kapitler er struktureret sagskronologisk, så vi i dette kapitel koncentrerer os om det første møde med politiet samt nogle særlig vigtige forhold i den forbindelse. Vi indleder dog med en beskrivelse af første del af en konkret voldssag. Det er blevet klart for os undervejs, at mange af de forurettede på forhånd vidste meget lidt om, hvordan retssystemet faktisk fungerer, hvilket formodentlig også gør sig gældende for en del af denne rapports læsere. Vi håber, at denne konkrete sags gennemgang kan gøre processen mere overskuelig.

Sagen er eksemplarisk derved, at den rummer en lang række af de problemstillinger, som rapporten behandler, og samtidig giver den et overblik over de forskellige faser, en sag gennemløber fra anmeldelse til endelig dom. Den vedrører en mand, som vi her vil kalde Andreas, og i det følgende vil vi beskrive hans møde med politiet, mens resten af sagen vil blive beskrevet i de følgende kapitler. Sagen gengives, som den forløb, idet vi dog har udeladt og/eller ændret enkelte detaljer af hensyn til, at Andreas ikke skal kunne identificeres. Vi bruger (...) til at angive, at vi har udeladt en del af en observation eller en del af det, interviewpersonen har sagt.

En voldssags gang gennem retssystemet – første del

Andreas henvendte sig til politiet for at anmelde et tilfælde af vold i trafikken, hvor han havde fået et slag i hovedet af en ukendt bilist, som formodentlig var vred over Andreas' måde at køre på. Der fandtes en overvågningsvideo af episoden. Slaget havde givet Andreas en bule, men ikke nogen længerevarende skader hverken fysisk eller psykisk. Vi overværede den første afhøring på politistationen og interviewede Andreas kort efter. Det følgende er uddrag af vore observationsnoter fra den indledende afhøring af Andreas.

Betjent: "Jeg skal først oplyse dig om, at du kan få en bistandsadvokat, som kan hjælpe dig, hvis du skal i retten. Er du interesseret i det?"

Andreas: "Ja, jeg har ikke råd til min egen."

Andreas bliver derefter bedt om at fortælle, hvad der skete: "Nu fortæller du frit alt det, du kan huske."

Da Andreas' oplevelse af hændelsesforløbet står klart, spørger betjenten: "Ok, så er vi vist ved at være der. Er der noget, jeg ikke har spurgt ind til?"

Andreas: "Hvis I snakker med ham, vil jeg frygtelig gerne vide, hvad han blev sur over?"

Betjenten fortæller, at man kan bruge konfliktråd, men Andreas er ikke særlig interesseret: "Jeg ville bare gerne vide, hvad han blev sur over."

Betjenten kigger i nogle papirer og udleverer et skema om erstatning, men Andreas mener kun at have fået ødelagt en arbejdsbluse. Han får også et postkort med information om Offerrådgivningen med en bemærkning fra betjenten om, at "du kan bare gemme det, men der kan måske komme en reaktion senere, hvor du har brug for – eller pludselig vågner om natten. Og de er gode til at snakke!"

Betjenten skriver de sidste noter rent, spørger, om gerningsmanden talte dansk med accent (Andreas mente, han havde et mellemøstligt udseende), og om Andreas kunne huske mere om hans bil. Det snakker de lidt om, hvorefter betjenten er færdig med at skrive: "Har du nogen spørgsmål?"

Andreas: "Hvad nu?"

Betjenten forklarer, at de nu vil forsøge at finde frem til bilen, og så tage gerningsmanden ind for at høre hans version. Ud fra overvågningen er der næppe tvivl om, hvad der er sket, og "så bliver han sigtet, formentlig, og så kører den bare derfra. Du skal nok få mere at vide om tid og sted og det."

Hermed afsluttes afhøringen.

Et par uger efter afhøringen deltager Andreas i et første interview med os. Det følgende er uddrag af udskriften fra dette interview, hvor Andreas først bliver spurgt, hvordan han oplevede samtalen hos politiet:

Andreas: "Jamen, det var sådan set fint nok, det var første gang, jeg har talt med politiet i... på sådan en måde, så, og jeg synes, hun var meget venlig – imødekommende, hende jeg talte med (...) jeg følte mig i hvert fald i trygge rammer (...) Jeg savner lidt den med, at man får lidt mere information at vide omkring, hvad sker der så nu, hvad er forløbet nu, og hvad kan jeg forvente mig og sådan nogle ting (...) altså, hvor meget er jeg involveret, eller skal jeg bare ikke tænke på det mere, nu ordner staten resten" (...)

Interviewer: "Det spurgte du, så vidt jeg husker, også lidt ind til i selve samtalen?" (...)

Andreas: "Ja, jo, og så sagde hun, nu skulle den til, hedder det anklageren der. Jeg kan faktisk ikke huske, hvad det (...) Jeg tror godt, man kunne have givet sådan et enkelt stykke A4-papir med, ligesom, 'her har du en normal, hvad skal man sige, fra start til slut' (...) en sag, forløb i en sag og sådan nogle ting altså. De behøver jo ikke give tider på, hvor lang tid, det tager (...) man kan ikke følge sagen, jeg... det er så ikke politiets skyld, men jeg tænkte, hvorfor er det ikke digitalt, så jeg kan se, hvis jeg går ind og logger ind på mit NEM-id, så kan jeg se sagen derinde, så kan jeg se dokumenterne, der er derinde og sådan nogle ting, og jeg kan tilføje ting, hvis det er derinde (...) nu er min sag jo så heldigvis ikke, det er jo ikke en *life-changing* sag så, men det er mere, du kan være udsat for nogen, der har noget, som er meget, meget vigtigt for dem, altså fremadrettet, så er det måske rart nok, de kan følge med i, hvad der sker" (...)

Interviewer: "Var der noget andet, som du synes, der kunne have været vigtigt i samtalen, men som måske ikke blev berørt, eller...?"

Andreas: "Nej ikke umiddelbart. Jo måske, altså... hvordan skal man forholde sig til det i... hvad så, hvis man støder ind i personen? Altså i det her tilfælde er det jo en voldsag – hvordan skal jeg forholde mig, hvis jeg pludselig bliver opsøgt af ham eller hans familie eller et eller andet (...) det er meget fremmed for mig, og jeg véd ikke, hvad man må og man ikke må, og hvad man skal gøre" (...)

Interviewer: "Er det noget, du også har tænkt over, altså, har du været bekymret for måske at møde ham der igen?"

Andreas: "Ja, for jeg har jo set ham et par gange (...) så han er i området, hvor jeg også bor (...) så det ville være rart nok at vide, hvad jeg skal gøre, hvis han pludselig, du véd, begynder at stå og råbe og skrigge op, hvad skal jeg gøre, eller hvad skal jeg ikke altså ja. Det er, hvad det er, men nu håber jeg ikke, der sker noget (...) det glemte jeg faktisk at spørge hende om, hvordan, får han via materiale, hvis der kommer

en retssag ud, eller hvis de lægger sag an mod ham, bliver mit navn så en del af materialet, så han har adgang til mit navn og adresse og sådan nogle ting?”

Interviewer: ”Altså, forsvareren vil jo have det, men det er jo ikke ensbetydende med, at [gerningspersonen] har adgang til det.”

Andreas: ”Nå, okay. Det var også sådan nogle ting, det ville være rart at vide” (...)

Andreas: ”Jeg håber i hvert fald, at det har en præventiv virkning, at jeg er villig til at gå til politiet med det, jeg er villig til at bruge den tid på det. Det var jo ikke sådan, du véd, man var slået til blods eller sådan noget, men det var mere det, at man tyr til vold, inden man snakker med folk, det synes jeg ikke, at man skal have lov at slippe fra. Hvad så næste gang, er det over for hans egne børn eller hvad? Altså, det skal være sådan, at der er konsekvens, hvis man laver sådan nogle ting, det mener jeg i hvert fald.”

Interviewer: ”Ja, hvordan ville du have haft det, hvis du ikke havde anmeldt sagen?”

Andreas: ”Jeg tror, jeg ville have haft en fornemmelse af, at han slap af sted med det, altså. Det er ikke fordi, at jeg er ikke, hvad skal man sige, psykisk påvirket af sagen, og ikke på nogen måder (...) men jeg mener bare ikke, at to voksne mænd skal slås (...), det ligger mig så fjernt at det, ja. Det kan jeg slet ikke kan acceptere, jo (...) så derfor mener jeg, han skal lære noget af denne her sag. Det er i hvert fald min tanke med det her. Det må jeg så håbe, han gør, jo” (...)

Interviewer: ”Hvad med bistandsadvokat, er det noget du har tænkt dig, hvis nu sagen kommer i retten, vil du benytte dig at få sådan en?”

Andreas: ”Det er igen det her med, det var det, jeg sagde i starten, jeg aner ikke, har jeg brug for det? Hvad – hvordan foregår det? Hvordan foregår en retssag? Der er mange informationer, som jeg slet ikke har, så jeg véd ikke engang,

hvad er en bistandsadvokat, og hvorfor har man det og...?” (...)

Interviewer: ”Nej, hvad hvis nu sagen faktisk kommer videre - bliver til noget og kommer i retten, hvordan vil du have det med det?”

Andreas: ”Jamen altså, det kommer helt an på igen det med, skal jeg så ind og sidde over for ham eller hvad?”

Interviewer: ”Ja, han vil jo være i lokalet, ikke?”

Andreas: ”Ja, så det det véd jeg ikke, hvad jeg synes om det (...) jeg behøver jo ikke at snakke med ham jo, jeg kan jo, går ud fra, jeg skal tale med... det véd jeg ikke, nogen af de andre personer.”

Interviewer: ”Du skal jo fortælle dommeren og de tilstedeværende, hvad du har oplevet i den situation, så du skal jo ikke tale direkte med ham.”

Andreas: ”Nej.”

Interviewer: ”Nej, og nu véd jeg godt, for jeg sidder og spørger dig om ting, som du ikke har mulighed for at vide, men det kan jo være, man alligevel tænker over det, altså. Har du en idé om eller tænker, hvad er rettens rolle i din sag. Hvad er det, de kan gøre?”

Andreas: ”Jamen altså, jeg går ud fra, at de (...) at de ser på bevismaterialet. I det her tilfælde er det jo en videooptagelse. Og så vil de tage stilling til det, jo (...) det eneste, jeg sådan har siddet og tænkt på måske, det er hvad så, hvis de siger, ’jamen, det er ikke troværdigt’, det du siger til dem, og så sidder jeg der, når man har fortalt sandheden og oplevet den, så tænker man ’hvad, hvordan skal jeg forholde mig til det?’ (...)

Interviewer: ”Tænker du på dig selv som et offer?”

Andreas: ”Nej ikke i den forstand, for jeg, altså, der er det jo nok jydten, der kommer op i mig altså, der skulle være sket

noget mere, for at jeg ville betegne mig selv som et offer i den forstand. Jeg tror, forurettet er et bedre udtryk. Når jeg hører offer, så hører jeg sådan... så er det nogen, man skal have medlidenhed med, eller man skal ligesom, man skal være lidt mere opmærksom på, og sådan sørge for, at de har det godt og så videre. Der vil jeg så sige, denne her (...) det er ikke sådan, at jeg sidder og tager mig til hovedet, fordi det gjorde ondt, eller jeg har nogle dårlige drømme eller et eller andet, så der synes jeg også, at offer det er et vidt begreb.”

Herefter afsluttes interviewet med en aftale om, at vi gerne må kontakte Andreas for at høre, hvad der sker i hans sag.

Denne sag indeholder mange eksempler på forhold, vi vil behandle nærmere i det følgende: Der er tale om en sag, som Andreas ikke selv opfatter som særlig alvorlig, men som han alligevel synes bør anmeldes, fordi gerningspersonens optræden har overskredet grænsen for, hvad man (og samfundet) bør acceptere. Han er godt tilfreds med samtalen hos politiet, han opfatter betjenten som både venlig og imødekommende, men han er samtidig usikker på, hvad der vil ske efterfølgende. Han får information om bistandsadvokat, mulighed for erstatning, Offerrådgivning og konfliktråd, men har svært ved at overskue det hele. Samtidig efterlyser han yderligere information, da han bag efter stadig er i tvivl om, hvad hans egen rolle i sagen er fremadrettet. Han henviser også til, at andre, som havde været ude for noget mere alvorligt, ville have endnu mere brug for den slags information. Han udtrykker bekymring for, hvordan han skal forholde sig til gerningspersonen og for, at anmeldelsen skal føre til yderligere optrapning efterfølgende. Desuden overvejer han, hvordan det vil være, hvis retten ikke tager hans vidneforklaring til efterretning. Direkte adspurgt afviser han at føle sig som offer, dels fordi han ikke synes sagen er alvorlig nok, dels fordi han ikke kan se sig selv i den rolle. Vi vender tilbage til udviklingen i Andreas' sag i næste kapitel.

Det første møde med politiet

Den generelle opfattelse blandt de forurettede var stor tilfredshed med det første møde hos politiet. De afhøringer, vi selv overværede, bar præg af, at betjentene tog sig god tid til at tale med forurettede, og at de gjorde, hvad de kunne for at få flest mulige oplysninger om sagen, og det samme billede gjorde sig gældende i interviews med forurettede, hvis indledende afhøring vi ikke havde overværet.

Interviewer: ”Hvordan oplevede du den første samtale med politiet?”

Lise: ”Oplevede, jeg... det ved jeg ikke. Jeg følte jo, at jeg... de skrev ned, hvad det var, jeg havde brug for og gav mig nogle informationer, jeg havde brug for. Ja, stille og roligt.”

*

Frank: ”Det var rigtig godt og som sagt hver gang, jeg har været herovre og er blevet afhørt eller har villet anmelde nogle ting, så er jeg blevet taget alvorligt. De har vist forståelse og har spurgt ind til ting og har også givet udtryk for, at jamen det, det jeg kan godt forstå, at du kommer og anmelder det her. Altså, der er kommet sådan en accept af tingene, og det, det synes jeg er dejligt i stedet for, at man... Når man kommer med de ting her, så er det fordi at, at man føler sig krænket enten fysisk eller psykisk, så hvis man så også skal sidde og bøvl med en politimand, der sådan sidder og taler ned til en, som om man er en pylrerøv, så bliver det bare svært, fordi det er jo det her system, der skal hjælpe os.”

*

Tommy: ”Altså, det var nogle gode spørgsmål, de kom med.”

*

Jane: ”Jamen den [første samtale] oplevede jeg som meget positiv. Jeg synes, han var meget medfølelsende og observerende og skrev ned, hvad jeg fortalte, så det ramte meget fint ind i, hvad jeg havde fortalt, da jeg så rapporten. Jeg synes faktisk, han var en rigtig dygtig politibetjent.”

Hovedparten af de forurettede, som vi interviewede flere gange, fastholdt det positive indtryk af den første samtale gennem hele forløbet, også selv om de var utilfredse med sagens videre forløb. Enkelte af de forurettede blev dog, efterhånden som deres sag skred frem, mere kritiske.

En kvinde, Annette, som anmeldte vold i forbindelse med sit arbejde, klagede i første interview med os over, at hun var blevet sendt rundt mellem flere politikredse, før sagen endte i den kreds, hvor selve afhøringen foregik. Hun udtrykte også utilfredshed med modtagelsen i servicecentret på politigården, som hun oplevede som uengageret. Til gengæld var hun tilfreds med selve afhøringen, som hun dog syntes var præget af problemer med et langsomt computersystem:

Annette: "Han er jo sød nok og det der, og han kan jo ikke gøre bedre end han, altså, han ved jo ikke, hvad han skal gøre ved den computer, sådan er det jo. Jeg skal også sidde længe, når jeg skal skrive noget."

Ved andet interview ca. 3 måneder senere oplyste Annette, at den mistænkte var fundet for et par måneder siden, men at hun ikke havde hørt yderligere om en eventuel retssag. Hun var nu væsentlig mere kritisk over for politiet, også i forhold til den første afhøring:

Interviewer: "Hvad synes du om den måde, han snakkede med dig på, ham politimanden?"

Annette: "Altså, han var faktisk lidt nedladende, kan vi ikke blive enige om det? Du sad her jo også. Jeg synes ikke, han var sådan særligt professionel, hvis jeg skal sige min mening."

Interviewer: "Hvad var det, der gjorde det? Kan du huske nogle ting eller et eller andet, du bed mærke i?"

Annette: "Jamen altså, det er den følelse, du får, altså, det er måske ikke så vigtigt, det vi får snakket om her. Noget vigtigt for mig det er, jeg skulle bare anmelde, så jeg ligesom havde lukket det kapitel, ikke også?"

Interviewer: "Ja, var det fordi han tog det sådan lidt humoristisk eller hvordan tænker du?"

Annette: "Jo men altså, det er jo ikke fordi, jeg har masser af humor, måske ikke lige i den situation vel – lige der hvor jeg sad."

Ved det tredje interview – 5 måneder efter første afhøring – havde Annette modereret sit syn på politiet noget. Hun sagde, at den afhørende betjent "gjorde sgu det, en efterforsker skal gøre, hvis han er efterforsker eller hvad fanden, han er. Men hold kæft hvor var han længe om at håndtere det system!"

Skiftet i opfattelse gik fra generel tilfredshed over utilfredshed til en blanding af tilfredshed med personen og utilfredshed med rammerne (computerproblemerne). Som det vil fremgå senere, var der hos en del forurettede også genkommende utilfredshed med den behandling, de og deres anmeldelse fik i tiden *efter* afhøringen, men udgangspunktet for de fleste var altså tilfredshed med deres første møde med politiet.

At blive mødt med forståelse

Det, der fremstod som allervigtigst for hovedparten af de forurettede, var, at de blev mødt med forståelse af politiet – og at de fik anerkendt deres oplevelse og beslutning om at anmelde.

Line: "Det var en virkelig god oplevelse i forhold til, hvad jeg havde regnet med. Jeg troede faktisk, at det ville være ret svært at komme igennem med den slags, men [betjenten] lagde ret meget tryk på, at det var vigtigt, at jeg skulle anmelde den her slags ting, hvis det skete i fremtiden."

*

Agata: "Det positive er, at den sidste politibetjent tog mig alvorligt, og jeg fik noget hjælp, og jeg fik den der overfaldsalarm... jeg blev lyttet til."

*

”Men man er alligevel blevet taget seriøst i det (...) At man lige får lov til sådan – at blive anerkendt. Eller måske ikke anerkendt, men blive lyttet til.”

Hovedparten af de forurettede oplevede politiet som meget imødekommende og forstående ved den første afhøring.

Fra politiets side: At møde forurettede med forståelse

Blandt de interviewede politifolk var der stor enighed om, at netop det at vise empati var en vigtig del af afhøringen. De lagde vægt på, at forurettede skulle opleve, at politiet troede på deres forklaring:

Betjent: ”Nu kan jeg kun tale for mig selv og dem jeg sidder sammen med, men det kan man virkelig mærke, at man lægger sig i selen for at tale med de her mennesker. Og lytte til deres version af et eller andet forløb. Det er det, vi er her for. Hvis man så sætter sig op og ser tvivlende ud fra starten, så er det sådan lidt, så skal man virkelig...”

Betjenten taler her om de vanskeligheder, der kan være forbundet med at signalere interesse og tiltro til forurettedes forklaring i de tilfælde, hvor den umiddelbart forekommer usandsynlig. Her er det særlig vigtigt for politifolkene at styre deres kropssprog. I nogle kontekstuelle sager kunne det være vanskeligt at fremstå empatisk og lyttende, fordi forhistorien ofte spillede en stor rolle for de forurettede, mens den stort set ingen indflydelse ville få på den konkrete afgørelse i sagen – og derfor reelt set var sagen uvedkommende. Som en betjent forklarede om kontekstuelle sager:

Betjent: ” Den [slags sager] bliver også mere kompleks[e] at spørge ind til og afhøre omkring, fordi i bund og grund med en voldssag, der handler det om, sådan sat lidt på spidsen, om det var med knyttet næve eller med fuldt overlæg, altså i forhold til selve straffen. Der betyder historikken ikke helt lige så meget, fordi det bliver man ikke straffet for. Altså forsættet er der, og der er sket en gerning. Så bliver det udmålt til næsten det samme, så er det lige meget, om de har været uvenner tre måneder forinden, og de har mundhuggedes og alt muligt” (...)

Interviewer: ”Det er jo så også noget med, hvordan man håndterer netop det, at de føler, at der er en historik. Hvad kan man gøre i sådan en situation, når man selv ved...?”

Betjent: ”Bare lytte. Man kan ikke gøre meget andet end at lytte. Og notere det ned, sådan så når de læser deres afhøringsrapport, eller jeg læser den højt for dem, så kan de høre, at jeg har lyttet og har skrevet det ned. Så kan det godt være, jeg inde i mit eget hovedet tænker ’lalalala, hvad er det du siger, jeg kan ikke rigtig bruge det til noget lige nu, det kommer ikke til at gøre en forskel’, men jeg noterer mig det, fordi det danner et billede af sagen. Men det er ikke lige den her halve side, som kommer til at gøre noget som helst i forhold til udfaldet af sagen. Men det, tror jeg, er vigtigt, at man tager med.”

Vore observationer viste generelt politifolk, som gjorde sig umage for på den ene side at tage forurettede alvorligt, og på den anden side at få oplyst sagen bedst muligt – hvilket af og til kunne indebære, at de var nødt til at stille spørgsmål, der kunne opleves som kritiske. Der var ifølge betjentene særlig tre situationer, som kunne gøre forløbet vanskeligt for dem selv at håndtere.

For det første de tilfælde, hvor den forurettede i forvejen var ”kendt i systemet” som gerningsperson. Her kunne det være svært at bekæmpe en skepsis, men betjentene fremhævede, at også folk, der selv havde en del på samvittigheden, kunne blive udsat for forbrydelser, og at de havde krav på præcis samme behandling som andre forurettede.

Betjent: ”Det, tror jeg, giver sig selv, det tror jeg, alle ville kunne forstå. Hvis du har været ude og anholde en eller anden person rigtig mange gange, og det er den, der har været den voldelige hver gang, og det er den, der tydeligvis har begået overgrebet. Så dén dag, personen selv kommer i samme båd, så skal du virkelig, virkelig skrue politiagtigheden og professionalismen på for at fortsat være ligeså objektiv i den situation.”

For det andet kunne det være svært at tøjle den professionelle utålmodighed med anmeldere, der var hyppige gen-

gangere i systemet, og altså gang på gang anmeldte forhold, som sjældent eller aldrig endte i straffesager.

Betjent: "Også nogle af dem der, der kommer hver uge. Det er altså svært at blive ved med at sidde der og tage det hele alvorligt, ikke."

For det tredje var der en særlig udfordring i de sager, hvor betjentene vurderede, at anmeldelsen ikke ville føre til yderligere politiindsats. I en del tilfælde var det klart for betjentene, at den anmeldte hændelse enten slet ikke var omfattet af straffeloven, eller at den var af så begrænset omfang/alvorlighedsgrad, at den ville blive henlagt, hvis de oprettede en sag på den. Den slags kunne være vanskeligt at forklare forurettede, samtidig med, at de signalerede, at de tog anmeldelsen alvorligt.

Betjent: "Det er jo også noget med, hvad man føler, der er jo mange, der føler sig ekstremt krænkede – men [gerningsindholdet] er ikke noget, vi kan putte ind i straffeloven. Så er der altså ikke nogen sag (...) Så må man bare prøve at forklare dem det der med, at det er ikke vold i straffelovens forstand."

Interviewer: "Oplever I, at så går forurettede altid frustrerede fra sådan en besked?"

Betjent: "Nej, altså, det prøver man da på at undgå. Men der er også nogen, hvor det bare ikke trænger ind. Så nogen gange kan man også vælge at forklare dem, hvad der rent faktisk står i den paragraf, det her handler om. Så kan de måske sige 'okay, det kan jeg godt se'. (...) Det vigtigste, det er, at de ikke skal gå med det her med, at vi ikke troede på det, de sagde. Fordi, det, de siger, det er jo som regel, som det er, og det er rigtigt. Men det er bare ikke det, vi kan... det hører bare ikke hjemme i straffeloven."

I én af de tre politikredse nævnte flere betjente, at de for at imødekomme forurettede og undgå frustrationer var begyndt at spørge, hvad forurettede forventede, der ville komme ud af anmeldelsen. Denne praksis opstod på bag-

grund af betjentenes erfaringer med en række forurettede, som enten havde urealistiske forventninger til, hvad politiet ville kunne stille op, eller som ikke rigtig havde gjort sig klart, hvad oprettelsen af en voldssag ville indebære både for dem selv og for den anklagede. I en række tilfælde havde denne "forventningsafstemning" afstedkommet, at sagen var løst uformelt, f.eks. ved at politiet havde talt med den formodede gerningsperson og fået løst sagen i mindelighed.

Nogle betjente var godt klar over, at en sådan forventningsafstemning udefra *kunne* ses som en måde, hvorpå politiet kunne reducere arbejdspresset på bekostning af anmelderens interesser. Én formulerede det på den måde, at "hvis vi ikke opretter en sag her, så har vi tid til at hjælpe nogle andre sager, hvor det er endnu mere grelt" – samtidig med, at vedkommende refererede til begrebet at "vaske en sag". Dette udtryk har gennem årtier været politijargon for at håndtere en anmeldelse på en måde, som gjorde det unødvendigt at oprette en sag og dermed spare arbejde – altså alene til politiets fordel (Holmberg 1999). I den foreliggende sammenhæng kunne det se ud til, at forurettedes interesse i at blive taget alvorligt *og* få løst problemet gik hånd i hånd med politiets interesse i at få afsluttet sagerne uden at bruge flere ressourcer end højst nødvendigt, men i hvilket omfang, det faktisk er tilfældet, kan vi ikke vurdere ud fra vore data.

Som et andet eksempel på et procesøkonomisk tiltag nævnte flere betjente spørgsmålet om afhøring på politigården vs. afhøring pr. telefon. Dette var imidlertid, set fra betjentenes synspunkt mere problematisk: Hvor telefonafhøring klart øgede antallet af afhøringer, betjentene kunne nå i arbejdstiden, var de samtidig bevidste om, at afhøringerne kvalitet blev dårligere, og at forurettede også kunne opleve at få en dårligere behandling.

Information til forurettede

Politiet er som udgangspunkt forpligtet til at give de forurettede en række informationer i forbindelse med den før-

ste afhøring, men nogle kan udelades jf. vejledningens pkt. 2.1, 3. afsnit.² De skal have at vide:

- At de er berettigede til en bistandsadvokat
- At de kan søge erstatning
- At de kan søge støtte hos en offerrådgivning
- Hvilke rettigheder og pligter, de har som eventuelt vidne i sagen
- At de kan få tildelt en kontaktperson i politi eller anklagemyndighed³

Herudover skal politiet blandt andet orientere forurettede om, hvordan sagen forventes at forløbe, og om muligheden for at deltage i konfliktråd. Det er vores indtryk, både fra observationer og interviews med forurettede, politi og advokater, at politiet langt hen ad vejen levede op til informationsforpligtelsen. Forurettede fik de fleste af de nævnte informationer, enten mundtligt under afhøringen (støttet af en række brochurer), udleveret ved et efterfølgende møde eller tilsendt i e-Boks. Et væsentligt problem i denne forbindelse var dog, at den samlede informationsmængde kunne opleves som overvældende, og at mange af de forurettede havde meget vanskeligt ved at forholde sig til den.

Kristian: "Jeg har fået tilbudt alt det der, både konfliktråd og, ja, jeg fik sådan syv-otteogtyvehundrede brochurer med alt muligt, men jeg har takket nej til det hele, fordi det – altså, som sagt, jeg skal også videre!"

*

Interviewer: "Gav politiet dig noget information i forhold til noget, der hedder Offerrådgivningen?"

Jonas: "Ja, jeg fik jo da, jeg kom ind og snakkede med dem der, der kom jeg ind, en rigtig flink betjent (...) han var rigtig åben og rigtig god, rigtig god betjent. Og han fandt jo så

også samtlige foldere fra hele regionen af, og det endte i en stor bunke, med foldere med alt mulige med forskellige ting, man kunne og ikke kunne. Og også det der med hjælp til det ene og det andet, og man kunne også hvis, der var en meget noget voldtægtshalløj, hvor jeg sagde, 'den skal jeg nok ikke have' (griner). Der var mange forskellige foldere, og jeg fik en hel bunke."

En del af de forurettede nævnte endvidere, at de ikke selv følte behov for disse former for støtte, fordi de ikke havde været ude for noget, der var alvorligt nok til, at de ville få brug for det, eller fordi de ikke mente, den slags tilbud var beregnet for dem. I enkelte tilfælde forklarede politifolkene os, at de undlod at give information om f.eks. Offerrådgivningen, fordi de vurderede, at forurettede ikke ville have brug for det eller ikke ville benytte sig af det.

Mange politifolk nævnte selv problemet med mængden af ekstra information og tidspunktet for udleveringen. I et enkelt tilfælde sagde betjenten under afhøringen direkte til forurettede, at informationen alene blev givet, fordi betjenten var forpligtet til det:

Betjent: "Jeg nævner det kun, fordi jeg skal, og for at kunne krydse det af"

Andre fremførte i interviews med os, at selve ideen om tilbuddene var god, men at de kom på et forkert tidspunkt i processen:

Betjent: "Når vi sidder med de der forurettede, så har vi jo alle de der forskellige ting, som vi sådan gør dem bekendt med. Der er noget, der hedder Offerrådgivningen og konfliktråd og sådan nogle ting. Men når det er i den der anmeldelsesfase, så tror jeg slet ikke at de er der, hvor de sådan kan... De har ikke brug for alle de der ting. Det kommer sådan først, sådan synes jeg lidt, man oplever det, det der med, de

² Rigsadvokaten: Vejledning af forurettede mv. 12. maj 2020. Informationen om, hvordan sagen forventes at forløbe, og om muligheden for konfliktråd kan udleveres senere.

³ Bekendtgørelse nr. 1108 af 21/9/2007.

kan faktisk ikke rigtig rumme mere end at få forklaret politiet, hvad er det, der er sket med mig. Og hvis man så skal forholde sig til alle mulige andre ting, så tror jeg, at der er mange, der ikke kan rumme det.”

Interviewer: ”Nej okay. Og, det er simpelthen for meget på det tidspunkt?”

Betjent: ”Ja. Nu er vi jo også begyndt at sende det ud sådan med e-Boks. Så kan de jo få det. Så får de det jo i deres e-Boks. Og det der også kunne være en interessant øvelse, det er jo og finde ud af, hvor mange læser overhovedet det der. Alle de materialer vi sender ud til dem omkring, at de kan få en bistandsadvokat, og de kan komme i konfliktråd og kræve erstatning og... Jeg ved ikke, hvor mange der går ind og åbner det og læser det.”

Dette indtryk af forkert timing bekræftes af indtrykket fra vores observationer og interviews, for eksempel fra følgende feltnote:

Betjenten, spørger om forurettede ved, hvad konfliktråd er. Det ved han ikke. Betjenten forklarer, at det er en mulighed for at møde gerningspersonen. Forurettede siger, at han ikke kan overskue det lige nu (Observationsnote, Klaus).

Betjentene var meget opmærksomme på forpligtelsen til at informere, også selv om de ikke mente, at det var formålstjenligt i situationen:

Betjent: ”Det er sjovt, du siger det der med, at der er meget at tænke på som det første, for når de så sidder herinde og skal genafhøres, og så er vi sådan: Har du fået udleveret noget? ’Jamen jeg har fået en masse papirer udleveret af [betjente] på gaden, men jeg har ikke fået det læst, eller jeg ved ikke, hvor det er’. Nå, men så finder man det frem igen, men vi er jo forpligtet til at skulle give altså, seks vejledninger, fem vejledninger om alt muligt, man har lige fået en

røvfuld fx eller er blevet truet på livet, eller et eller andet. ’Jamen her er en flyer, for her er Rigspolitiet, og her er der kriminalpoliti, og sådan her kan du undgå det, og her er det noget med en bistandsadvokat’. Altså, det drukner de jo i. Jo, det oplever jeg mange gange. Der er jo en vejledning, som kan være uoverskuelig på stedet. Som de så også har glemt, når man tager afsted.”

*

Første betjent: ”Et eksempel kan jo være en, der har været udsat for et røveri og er fuldstændig i chok, og så skal man stå der og sige: ’Nu skal du høre her, du har også mulighed for at deltage i et konfliktråd.’ Det er jo ikke fordi... konfliktråd er jo en fantastisk ting at gøre. [Men] det kan vedkommende overhovedet ikke tage stilling til. De er måske dårligt nok egnede til at blive afhørt på nuværende tidspunkt. Og så kan de jo ikke stå og tage stilling til de her ting her.”

Anden betjent: ”Men det skal krydses af, når man kommer hjem og skriver rapporten.”

Første betjent: ”Det er nemlig det. Der hænger, hvad kan man sige, teori og praksis ikke rigtig sammen.”

Generelt set er der altså temmelig stor overensstemmelse mellem forurettede og politi, hvad informationsflowet angår: Tilbuddene er gode nok, men de er ikke lige relevante for alle, og informationen gives for tidligt i processen.

Et særskilt problem omkring offerrådgivning og særlig konfliktråd er, at politiet nogle gange gav misvisende oplysninger om indholdet i disse tilbud, sandsynligvis fordi betjentene ikke var helt på det rene med, hvad disse tilbud faktisk indeholder. Eksempler på dette om konfliktråd er:

Betjent om konfliktråd: ”Når alt det her er afsluttet, kan du komme til en samtale med de piger, der overfaldt dig, hvor

en fra politiet sidder med. Er det noget, du ku' tænke dig?" (Observationsnote, Lila) ⁴

*

Betjenten går direkte over til at fortælle hende om alternative tilbud om konfliktråd, hvor man kan tale med en professionel. (Observationsnote, Kristine) ⁵

*

Betjenten spørger forurettede: "Ved du, hvad konfliktråd er?"

Hanne: "Nej, ikke sådan..."

Betjenten forklarer, at man typisk ville bruge det ved et røveri, hvor kassedamen kan møde ham, der har gjort det, for at finde ud af, hvad der fik ham til at gøre det. (Observationsnote, Hanne) ⁶

Konsekvensen af den manglende viden og myterne er, at der undertiden gives forkert information, eller at nogle betjente "screener" de forurettede og, som eksemplet ovenfor viser, fejlagtigt vurderer, at nogle tilbud er irrelevante for den pågældende forurettede, hvorfor betjentene slet ikke formidler dem. Konsekvensen kan desuden være, at forurettede ikke tager kontakt til tilbud, som kan være relevante for dem.

En yderligere udfordring er, at information om tilbud ofte gives så summarisk, at det ikke er muligt for forurettede at tage stilling på et oplyst grundlag:

Betjenten siger til forurettede: "Jeg vil også spørge dig, om du ku' være interesseret i konfliktråd. Dvs. at nogle professionelle mæglere taler med begge parter. Hvis du gerne vil, kan vi tale med modparten om det." (Observationsnote, NN)

De forurettede kan naturligvis opsøge information efterfølgende eller læse i udleveret materiale, men spørgsmålet er om det sker, når de allerede har taget stilling i forbindelse med første møde med politiet.

Særlig information omkring konfliktråd kan være vanskeligt at forholde sig til på anmeldelsestidspunktet, og der blev, så vidt vi ved, kun afholdt konfliktråd i en enkelt af sagerne i den foreliggende undersøgelse.⁷ Offerrådgivningen vender vi tilbage til nedenfor, mens vi her skal gå lidt nærmere ind i tilbuddene om henholdsvis bistandsadvokat og kontaktperson.

Tilbud om bistandsadvokat

Forurettede i voldssager skal tilbydes en bistandsadvokat, og politiet er forpligtet til at dokumentere, at tilbuddet er givet.⁸ Hvor forurettede i sager om seksualforbrydelser skal tilbydes, at der er en bistandsadvokat til stede allerede under den første afhøring hos politiet (stk. 2), gælder dette ikke for forurettede i voldssager, og det nævnes ikke som et krav i Rigsadvokatens "Vejledning af forurettede mv."⁹ Der var dog forskellige fortolkninger heraf i de politikredse, der indgår i undersøgelsen. I én kreds forklarede politifolkene i flere tilfælde forurettede under den første afhøring, at et ønske om bistandsadvokat her og nu ville betyde udsættelse af afhøringen. De rådede derfor anmelderen til at

⁴ Konfliktråd kan gennemføres på alle stadier i sagen, og der sidder ikke en fra politiet med.

⁵ Man taler ikke med en professionel, men mødes med den anden med en mægler tilstede.

⁶ Konfliktråd bruges ikke typisk ved røveri. I 2019 blev konfliktråd gennemført i ni røverisager, mens hovedparten af konfliktråd var i voldssager (172), se <https://konfliktraad.dk/konfliktraad-i-tal.aspx>

⁷ Nogle forurettede udtrykte i forbindelse med omtale af konfliktråd meget negative holdninger til denne ordning.

⁸ Retsplejeloven § 741 b, stk. 1.

⁹ Senest revideret 12. maj 2020.

vente med beslutningen om bistandsadvokat, eller at få en bistandsadvokat senere, hvilket de fleste accepterede.

Betjent: "Det er sådan, at du har mulighed for at få en bistandsadvokat, som kan rådgive dig under sagen. Vil du gerne have sådan en?"

Agata: "Ja."

Betjent: "Når jeg skal skrive til retten og bede om en advokat, så beder de altid om en begrundelse. Så hvad er det, der gør, at du gerne vil have en advokat?"

Agata svarer ikke.

Betjent: "Hvis du gerne vil snakke med advokaten før afhøringen, er vi nødt til at udskyde afhøringen, for der sidder ikke en advokat klar og venter. Men hvis du ønsker det, er det helt ok?"

Agata: "Jeg ved ikke, hvad der er bedst – hvad synes du?"

Betjent: "Jeg synes godt vi kan tage denne her afhøring uden en bistandsadvokat, og så kan du inddrage hende senere."

Agata: "Okay, så gør vi det." (Observationsnote, Agata)

Ud over det rent procesøkonomiske argumenterede flere betjente også for, at bistandsadvokaten var unødvendig i den indledende fase af sagen:

Interviewer: "Kunne du se en fordel i at flere havde en bistandsadvokat med, under afhøringen, altså sådan til at give råd og vejledning og støtte?"

Betjent: "Det synes jeg faktisk ikke. Fordi det er jo lidt det samme, vi siger til dem. Jeg tror, at det er lige så fint, at de

efterfølgende... det, der er sagt og det der er skrevet, det er der jo. Alt hvad der er. At de selv kan give en anden version af det til en advokat i en anden fase, det synes jeg egentlig det er lidt overflødigt lige i den fase der. Fordi de skal jo bare forklare, hvad det er, der er sket i princippet ikke. Øh, så ærligt som det nu kan beskrives."

*

Bistandsadvokat: "Jeg tror, at folk bliver spurgt, om de vil have en advokat med, og så tror jeg, de har den tiltro til politiet og til systemet, at de på det tidspunkt vurderer, at det er der ikke behov for (...) Det ved vi jo også, at politiet skal jo oplyse dem om *muligheden* for at få en bistandsadvokat, og de skal også oplyse dem om, at der vil være mulighed for at søge erstatning. Og der kan man sige, der tror jeg, folk har den der autoritetstro til politiet, at de føler sig i sikre hænder på det tidspunkt."

I vore observationer af de indledende afhøringer i de to andre kredse blev spørgsmålet om bistandsadvokatens tilstedeværelse ved første afhøring ikke berørt.

Blandt de forurettede, som sagde ja til en bistandsadvokat, var der blandet tilfredshed med ordningen. Nogle var glade for den støtte, advokaten havde ydet, mens andre var mere forbeholdne, særligt hvis sagen havde været i retten.¹⁰ Nogle var forvirrede over, hvad bistandsadvokatens rolle faktisk var i forhold til selve retssagen, hvor bistandsadvokaten ikke må deltage aktivt i retshandlingen med undtagelse af diskussion af eventuel erstatning. De omtalte bistandsadvokaten som "min advokat" og var skuffede over, at denne ikke spillede en mere aktiv rolle:

Jonas (interview efter retssag): "Jeg synes ikke, at vejledningen var så god, og støtten, ja altså... Et klap på skulderen 'nu går vi lige ind og så gør du lige sådan'. Jeg synes ikke rigtig... han var ikke hård nok i filten."

¹⁰ I nogle tilfælde fik bistandsadvokater først kontakt med forurettede i retsbygningen, lige inden sagen skulle starte. Dette vender vi tilbage til i kapitel 4.

Blandt de bistandsadvokater, vi har interviewet, var der stort set enighed om, at deres rolle rent juridisk først og fremmest drejer sig om at bistå ved eventuelle erstatningskrav. Det var en genkommende erfaring, at forurettede kontaktede dem for at høre, hvad der rent faktisk sker i deres sag – hvor langt var politiet nået, hvornår ville den komme i retten – men de var også enige om, at en stor del af deres reelle rolle var af mere psykologisk art. De kunne berolige forurettede ved at svare på spørgsmål om sagens forløb og om, hvad der eventuelt ville komme til at ske i retssalen. Flere mente, at forurettede ofte havde deres ”viden” om retssager fra amerikanske film – hvilket nogle forurettede også selv sagde til os – og at de kunne være utilpasse ved tanken om et krydsforhør, som slet ikke finder sted på samme måde i en dansk som i en amerikansk retssal.

Bistandsadvokaterne havde imidlertid forskellige holdninger til, hvor tidligt i processen, bistandsadvokaten bør beskikkes. Mange skelnede her, i overensstemmelse med lovgivningen, mellem sædelighedssager (hvor de mente, bistandsadvokaten skulle ind så tidligt som muligt) og voldssager, hvor de ikke alle mente, der var behov for bistand under afhøringen. Andre mente til gengæld, at de havde en særlig vigtig rolle at spille i den indledende fase, fordi de kunne bistå den afhørende betjent med at få alle aspekter vendt.

En fast kontaktperson

Forurettede i blandt andet voldssager, som forventes at skulle vidne i retten, skal have udpeget en kontaktperson i politi eller anklagemyndighed ”i forbindelse med den første afhøring eller snarest derefter”.¹¹ Tanken bag den faste kontaktperson er, at den forurettede ikke skal blive sendt rundt i systemet, når og hvis hun/han kontakter politiet undervejs i sagen, og bestemmelsen har været i kraft siden 2007. Det virkede imidlertid ikke til, at denne ordning

var særlig udbredt. I de 26 afhøringer, vi overværede, blev begrebet kontaktperson ikke nævnt overhovedet, men i nogle tilfælde gav betjenten forurettede sine egne kontaktoplysninger. En del af de forurettede fortalte senere om vanskelighederne med at få oplysninger fra politiet i efterforskningsperioden.

I en af politikredsene opfattede betjentene bestemmelsen om kontaktperson som noget relativt nyt:

Betjent: ”Men der er jo også kommet noget nyt nu med, at voldssager, der skal man have en kontaktperson – man skal spørges, om man vil have en kontaktperson hos politiet. Hvis man siger ja til det, så kommer sagen ud i en afdeling, hvor den bliver tildelt, og så er det dén person, man snakker med.”

I en anden politikreds kendte man til ordningen, men brugte den ikke:

Interviewer: ”Den der kontaktpersonordning, er det noget, I har hos jer også?”

Betjent: ”Jah, det har vi vist egentlig. Men det er ikke rigtig noget, der bliver brugt (...) Det er ikke noget, vi bruger i dagligdagen. Så er det mest sådan det med, at de kan få at vide, at de kan ringe, ikke? Og hvis det sådan er sager, hvor man kan sige, at ’den der sag er min sag’, så ved de jo, at det er mig, de kan ringe til.”

Interviewer: ”Okay, så hvis det ligesom er dig, der er sagsbehandler på en sag, så vil de altid ringe og spørge efter dig, og så er du de facto egentlig kontakt person i sagen?”

Betjent: ”Ja, det er jeg. Så man kan sætte sådan et lighedstegn mellem sagsbehandler og kontaktperson, ikke.”

¹¹ Bekendtgørelse nr. 1108 af 21/9/2007, § 3, stk. 1.

Interviewer: "Selve kontaktpersonordningen, sådan som jeg har læst om den i hvert fald, den var jo tænkt lidt til, at man kunne få en allerede ved anmeldelsen."

Betjent: "Ja, det bruger vi ikke rigtig. Jeg ved ikke, om det er en fejl. Men sådan er det sgu" (ler).

Nogle af de interviewede betjente, som ikke selv benyttede kontaktpersonordningen, syntes, at det ville være en fordel for de forurettede, mens andre fremhævede, at det lød godt på papiret, men at det kunne være vanskeligt at få til at fungere i praksis:

Betjent: "Det kunne være den rigtige eller en god løsning på det, det der med at man har et fast holdepunkt. Problemet er bare, at jeg har også svært ved at se det implementeret i en organisation, hvor alle skifter pladser og en afdeling bliver nedlagt, og en ny kommer op og alt det her. Det er meget svært at have faste holdepunkter."

*

Betjent: "Jamen, det er jo svært at sætte én sagsbehandler på, fordi en voldssag ved [vores politikreds] kan godt have flere sagsbehandlere, og hvem er den primære sagsbehandler? Jamen, er det [betjenten] på gaden, der har set det hele og måske har haft længst tid inde som det første møde og måske den, der bedst husker? Eller er det mig, som man har haft en enkelt afhøring hos? Er det så mig, der har ansvaret for det? Altså, igen, jeg kan godt forstå, at de finder på ideen, eller man har faktisk haft det før, men hvordan fungerer det i praksis? (...) Vi har jo masser af voldssager, og lige i øjeblikket sidder der måske, hvad sidder de derinde – [et antal betjente] til alle de voldssager, der kommer ind. Så de kunne jo snart heller ikke lave andet, hvis de alle sammen skulle være sagsbehandler, så kunne de ikke lave andet end at sidde og besvare opkald på det. Eller ja, kontaktpersoner. Men det er der tænkt meget over, før det er kommet ned på vores niveau!"

Den sidste kommentar er ironisk ment, og henviser til en mere generel opfattelse af, at politiske tiltag på politiets område ikke altid bygger på nogen indgående forståelse af, hvordan sagerne behandles i praksis. Fra politisk hold har der været opmærksomhed på kontaktpersonordningen, som i 2018 blev foreslået udvidet til at omfatte alle vidner i sager om personfarlig kriminalitet. Rigsadvokaten har i 2019 og igen i maj 2020 revideret sin vejledning om information til forurettede,¹² og det fremgår af seneste version, at udgangspunktet er, at den primære efterforsker er kontaktperson. Dette løser ikke nødvendigvis de problemer, der er nævnt i dette afsnit, men muligvis er det udsendelsen af de reviderede versioner, der gør, at ordningen blandt andet omtales som "ny".

¹² Rigsadvokaten: Vejledning af forurettede mv. 12. maj 2020.

Kapitel 3

Ventetid – fra anmeldelse og til afgørelse

I dette kapitel ser vi nærmere på, hvordan forurettede oplever tiden fra de har indgivet anmeldelsen og frem til henlæggelse eller møde i retten. Vi ser endvidere på reaktionerne hos de forurettede, som får at vide, at deres sag ikke vil komme videre, fordi den er henlagt eller påtale er opgivet. Kapitlet indledes med en beskrivelse af, hvordan Andreas i tilbageblik forholder sig til, hvad der skete for ham, efter at vi havde interviewet ham første gang.

En voldssags gang gennem retssystemet – anden del

Tre måneder efter anmeldelsen taler vi med Andreas igen, kort efter at han har været i retten. Gerningspersonen dukkede dog ikke op, hvorefter sagen blev udsat.

Andreas: "Vi havde en rets, hvad hedder det, retsdato, og jeg var derude og så videre, og skulle vidne, og så... Han dukkede ikke op, og han har så ikke forstået, at han skulle, at han ville blive dømt automatisk, hvis han ikke dukkede op, og så... De ville udskyde det til en anden dag, og så ville de indkalde mig igen, så mere er der ikke sket i sagen. Jo, jeg har fået 80 kroner."

Interviewer: "Hvad har du fået?"

Andreas: "80 kroner i compensation for at tage derud (...) jeg venter stadig væk på, at vi... en ny dato, jeg... der er ikke fastsat en ny dato."

Interviewer: "Hvad med bistandsadvokat og sådan noget, var det noget, du egentlig ville have, eller hvordan endte det?"

Andreas: "Nej, for jeg er kun vidne jo, altså, det er ikke mig, der fører sagen, det er staten eller hvad hedder det, en offentlig instans, anklagemyndigheden. Så hvis jeg var i hans spor, så ville jeg nok have en bistandsadvokat, går jeg ud fra."

Interviewer: "Okay. Så du har ikke selv fået tilbudt en bistandsadvokat?"

Andreas: "Jo jo, jeg har fået, det tror jeg. Jeg har fået en masse papirer, men jeg forstod ikke halvdelen af det. Men (...) jeg ved ikke, hvad der kommer til at foregå derinde (...) kommer jeg til at sidde sammen med ham og sådan nogle ting? Det véd jeg ikke, om jeg har lyst til, men altså sådan er det jo." (...)

Interviewer: "Ja. Var du lidt nervøs, da du skulle derud i retten?"

Andreas: "Nej nej, ikke nervøs, det var mere sådan lidt ubekvemt ved det. Jeg sad bare ude på en stol og anede ikke, hvad der foregik. Så lige pludselig kom der nogen og sagde: 'jamen, han er ikke dukket op' og sådan nogle ting."

Interviewer: "Ja. Hvornår tror du, altså... du aner jo så ikke, hvornår du bliver indkaldt igen, vel?"

Andreas: "Overhovedet ikke, ingen idé."

Samtalen afsluttes med en aftale om, at vi kontakter Andreas 14 dage senere.

Der gennemføres endnu et retsmøde, hvor tiltalte ikke møder op. Andreas får indkaldelsen så sent, at vi ikke kan nå at deltage.

De oplevelser, Andreas fortalte om, har vi hørt fra en del forurettede: De var i venteposition og vidste ikke, hvad der foregik. De var stadig i tvivl om, hvad det var for tilbud, de havde fået, og mange havde svært ved at forstå, at de ikke rigtig blev betragtet som part i sagen.

Tiden efter anmeldelse

Hvor hovedparten af de forurettede var tilfredse med det indledende møde med politiet, forholdt det sig for mange af dem helt anderledes med perioden efter anmeldelsen. Ser man på resultater fra den internationale offerforskning, er dette ikke nogen overraskelse – et genkommende resultat fra undersøgelser af forurettedes¹³ oplevelse af retssystemet er, at de forurettede følte sig dårligt eller slet ikke orienteret om sagens gang (se f.eks. Antonsdóttir, 2018; Kelly, 1984; Maguire & Kynch, 2000; Wemmers, 2002). Shapland (1984) fandt, at forurettedes tilfredshed med politiets indsats blev mindre i løbet af efterforskningen, særlig fordi de ikke modtog den information, de ønskede sig. I Sverige fandt Lindgren og Christianson (1994), at forurettede, som havde anmeldt vold, var blandt de mindst til-

fredse anmeldere, og at fire ud af fem mente, de ikke havde modtaget den nødvendige information fra politiet. Også i Danmark klager forurettede over manglende information (Grothe Nielsen, 2000), hvilket senest er undersøgt i sager om seksuelle overgreb (Kyvsgaard, 2018) og mere generelt vedrørende borgernes tilfredshed med politiet (Justitsministeriet, 2018). Rigspolitiet (2020) har ligeledes undersøgt kriminalitetsramte borgers generelle tilfredshed med politiet, og finder – i lighed med nærværende undersøgelse – at de fleste er tilfredse med den indledende kontakt med politiet, men at ventetiden i forbindelse med efterforskningen af mange opleves som utilfredsstillende. Den undersøgelse finder i øvrigt, at borgere, som anmelder vold og voldtægt generelt er de mindst tilfredse med politiets indsats.

Information til forurettede undervejs

Også blandt vore informanter klagede mange over, at de følte sig dårligt informerede om, hvad der skete i "deres" sag. Vi skriver deres i anførselstegn, fordi sagen i dansk retspleje reelt er et anliggende mellem staten og den/de mistænkte, da forurettede ikke har partsstatus. Forurettede er vidne i sin egen sag, hvilket mange havde svært ved at forstå. De oplevede en stærk kontrast til afhøringsfasen hos politiet, hvor de fleste følte sig hørt og anerkendt, til en – ofte lang – fase, hvor de intet hørte fra politi eller anklagemyndighed.

Kristian: "Hele januar, der kimede de jo mig ned med alle mulige spørgsmål fra den ene dag til den anden, men ja altså jeg tror bare lige en hurtig mail eller sådan noget, hvor de lige skriver, at status er nu det og det, også selvom at de måske ikke er kommet videre - det er jo også fair nok, men bare lige få sådan status på, hvad fanden er det egentlig sådan. Altså om jeg er gået helt, om de har glemt mig eller, ja."

*

¹³ Vi fastholder i dette afsnit betegnelsen *forurettede*, selv om en del af de refererede undersøgelser benytter betegnelsen offer.

John: "Jeg skrev til ham (...) for lige at høre, hvordan sagen stod, ikke, eller hvor den var henne, eller om der skete noget med den. Men han skrev bare pænt tilbage, at han skulle jo bare tage mod anmeldelsen, og den er jo, den er lagt videre op til juridisk afdeling til vurdering deroppe, ikke."

Interviewer: "Så det her var også sådan en lidt dårlig oplevelse for dig, forstår jeg?" (...)

John: "Det er utroligt, jeg ikke har hørt noget, altså. Det, ja det er man frustreret over, ja."

*

Lena: "Nu ligesom i forhold til det med politiet: 'Du hører fra os, når vi ved noget mere'. Jaaa – men hvornår er det? Hvor man så går og tænker: 'Hvornår hører jeg fra den bistandsadvokat, ikke.' Og altså, det giver bare en uro i en eller anden grad, fordi man ikke ved, om man er købt eller solgt i den sag."

Det fremgår af Retsplejelovens §741e, stk. 1, at "politiet og anklagemyndigheden informerer endvidere [forurettede] om sagens gang." Af Rigsadvokatens Vejledning af Forurettede mv., pkt. 2.4, fremgår det, at

"Orienteringen om væsentlige skridt, der tages i sagen, kan f.eks. omfatte oplysninger om anholdelse af gerningsmanden, varetægtsfængsling eller tilvejebringelse af tidskrævende undersøgelser og lignende. Den forurettede skal også i fornødent omfang orienteres, hvis behandlingen af straffesagen trækker særligt ud. Vejledningen gives løbende i forbindelse med afhøring og anden kontakt med forurettede, herunder også, hvis forurettede retter henvendelse til kontaktpersonen om sagen."

Der er altså ikke noget krav om, at politiet løbende orienterer forurettede, med mindre der er taget væsentlige skridt i sagen, eller forurettede selv henvender sig.¹⁴

En del af de forurettede i kontekstuelle sager, vi har talt med, hæftede sig særligt ved, at de ikke var blevet orienteret om, at gerningspersonen var blevet gjort bekendt med anmeldelsen, afhørt osv. I sådanne sager var forurettede, som tidligere nævnt, ofte nervøse over, hvordan de anmeldte ville reagere på anmeldelsen, og de oplevede det som et svigt fra politiets side, at de ikke blev varslet.

Sandra: "Ellers får jeg ingenting at vide."

Interviewer: "Nej, hvordan har du det med det?"

Sandra: "Det har jeg det rigtig, rigtig skidt med, fordi jeg aner ikke, om hun [gerningspersonen], om hun trækker fri-nummer, eller om der bliver en sag, eller om der ikke bliver en sag. Det, føler jeg faktisk, er ubehageligt, og jeg ville også godt vide, nu er hun blevet afhørt, sådan så, at man kan krybe i flyverskjul."

Interviewer: "Ja, jeg synes jeg husker fra samtalen, at betjenten noterede, at du gerne ville have at vide, når hun var blevet afhørt?"

Sandra: "Ja, og det sagde han til mig, at det måtte han ikke, fordi han lagde bare sagen videre. Man får *ingen* at vide. Jeg har haft ringet derop efterfølgende, fordi hun blev ved."

Interviewer: "Ja, det er jo noget andet, end der blev sagt i samtalen i hvert fald, kan jeg da godt se."

¹⁴ Anklagemyndigheden er opmærksom på denne problematik. I december 2019 har anklagemyndigheden lanceret et kursus med sigte på at klæde anklagerne på til at give forurettede en oplevelse af at blive mødt og behandlet ordentligt fra første kontakt med politiet til sagens afslutning. Der er blandt andet fokus på klar og tydelig "øjnehøjde"-kommunikation, tilpasset den enkeltes behov. (Anklagemyndigheden, personlig kommunikation)

Sandra: "Det er lige det, og det var der, hvor jeg, jeg følte jo, jeg var beskyttet, jeg havde det jo rigtig, rigtig godt, da jeg gik derfra og sagde, hvis hun generer mig nu, så kan jeg bare ringe derop, og så sker der noget, men det er bare ikke det, der er gjort."

*

Interviewer: "Var der noget som du undrede dig over [i samtalen med politiet]?"

Jane: "Nej altså, jeg fik svar på de spørgsmål, jeg havde, det eneste, der har været efterfølgende, det er, at der har været en politibetjent ude at afhøre [gerningspersonen], og det blev jeg ikke orienteret om, og det sagde han jo, altså, de ville orientere mig om, så det har de ikke overholdt."

Som det fremgår af citaterne ovenfor, var en del forurettede utrygge og syntes, at politiet var løbet fra løfter om konkret information. Men oplevelsen af manglende information var også mere generel. Forurettede, der gennem længere tid ikke hørte fra politiet, fik let fornemmelsen af at være blevet glemt. De ønskede ikke blot information om, *hvad* der foregik, men også forsikring om, at der foregik *noget*.¹⁵ I de tilfælde, hvor forurettede blev kontaktet af politiet undervejs, følte de det som en anerkendelse af, at deres sag betød noget.

Klaus: "Det var rart, at hun [gav] indtryk af, der skete noget, altså det ikke bare... altså man kan nogle gange få det indtryk, at når man ikke hører noget, så ja... det ligger bare i en bunke et eller andet sted. Så er det da rart at vide, at der skete noget, og det skete sådan relativt hurtigt."

Politifolkene havde generelt stor forståelse for forurettedes behov for information:

Betjent: "Jeg ved jo godt, at det kan være svært et sted, hvor man er presset på ressourcer, men generelt det her

med opfølgning. Fordi det, tror jeg, er et stort behov, eller et behov mange har. Jeg tror også godt, at de kan forstå, hvorfor det kan tage noget tid, hvis der bare er nogen, der forklarer dem, hvad det er, der sker."

Set fra politiets side kunne der være gode grunde til, at man ikke informerede i det omfang, forurettede måske ønskede det. Først og fremmest den rene arbejdsbelastning:

Betjent: "Hvis der er tid til det, som der jo desværre ikke er mere, men så plejer jeg ofte at ringe til forurettede og fortælle, når det her er sket. Der skal de forurettede også nogen gange selv være bedre til at sige, vi vil egentlig gerne have at vide, når personen er blevet sigtet, eller hvad der er sket. Der kunne man jo, der kunne det jo være en idé at skrive i vores formregler, vi har jo en... på selve afhøringssiden der, eller hvad man skal sige, der kunne man jo godt lave et ekstra felt, hvor vi skulle vinge af, hvor der stod: "Forurettede ønsker kontakt, når den sigtede er, eller når personen er blevet taget kontakt til eller blevet sigtet i sagen" – for det ville gøre at vi huskede det. Men det vil jo så omvendt også gøre, at det ville skabe ekstra arbejde for os..."

Derudover kunne der i nogle sager være konkrete efterforskningskridt i gang, som kunne forstyrres, hvis forurettede blev orienteret om dem, og endelig kunne sagen være gået videre til retten, hvor den så lå rigtig længe, men hvor politiet ikke havde overblik over sagens fremdrift.

En del af de forurettede oplevede tillige, at sagerne tog meget lang tid – i flere tilfælde var der gået op mod et halvt år, hvor de ikke hørte fra politiet. For nogle betød den lange ventetid, at de selv skubbede oplevelsen i baggrunden, og at den vendte tilbage med fornyet, ubehagelig styrke, når de pludselig hørte fra politiet. En ung kvinde fortalte, at hun 6 ½ måned efter at have anmeldt sig udsat for trusler fik besked i e-Boks om, at politiet nu havde fundet og sigtet en gerningsperson:

¹⁵ Tilsvarende ses i rapporten fra Rigs politiet (2020).

Interviewer: "Kan du prøve at fortælle mig noget omkring, hvad det er du reagerer sådan på?"

Lena: "Jamen, det hele er jo bare kommet op igen. Og jeg havde fået den lagt – ligesom jeg sagde til dig sidst – den var egentligt lagt på hylden allerbagerst omme i hovedet (griner) og ikke noget, jeg brugte min tid på mere, men eh, men det gør jeg nu! Og i går eftermiddags før jeg fik brevet, der kørte der sådan en lys bil op ad vejen, som kørte meget sådan langsomt, og vi bor op ad sådan et lukket villakvarter. Vi har sådan rimeligt styr på, hvem der kører der. Hvor [forurettedes samlever] også siger: 'Det var mærkeligt, at de kører så langsomt. Gad vide, hvad de kigger efter.' Og så nu kører ens tanker bare: 'Er det dem, der har været ude og kigge? Og skulle de se, hvor man bor og...' Ja, det er så dumt, men" (...)

Lena: "Og så synes jeg i øvrigt, at det er mærkeligt, at man skal få det på en e-Boks klokken ti om aftenen (...) der synes jeg måske godt, at man fra politiets side kunne ringe og sige: 'Hej. Nu skal du høre – vi har faktisk sigtet en i den her sag, hvor du er forurettet. HAR du nogen spørgsmål? Hvordan har du det med at få det her at vide, og...' Fordi det var i hvert fald MEGA ubehageligt og... altså, jeg kunne ikke kontakte nogen som helst på det tidspunkt."

Interviewer: "Så kan man bare ligge der på vej i seng og tanker kører... det kan jeg virkelig godt følge dig i."

Lena: "Altså, og det havde været allerflottest, ikke også, hvis det havde været en fredag, (griner) kunne du ikke have set det?"

Interviewer: "Åh, jo jo."

Lena: "Så kunne man have gået hele weekenden..."

Det er langt fra alle de forurettede, vi har talt med, som reagerede på denne måde, når politiet henvendte sig efter lang tids tavshed – andre var tilfredse med, at politiet nu var nået videre med sagen. Det væsentlige er, at hovedparten følte sig mere eller mindre glemte undervejs, og at den ofte lange sagsbehandlingstid kunne være en belastning i sig selv.

Vi kan konkludere, at reglerne om informationspligt synes at være udformet med forurettedes interesser for øje, men at de på trods heraf ikke nødvendigvis tilgodeser (alle) de behov, de forurettede faktisk gav udtryk for.

Sagen henlagt

19 af de 57 sager, der indgår i materialet, endte med at blive henlagt. De forurettede, vi interviewede, efter at de fik besked herom, reagerede på meget forskellig vis. I nogle af de enkeltstående sager med ukendt gerningsperson udtrykte forurettede stor forståelse for, at det ikke var lykkedes politiet at finde gerningspersonerne:

Johan: "Under omstændighederne, som det skete på, så kan jeg heller ikke se, at der skulle kunne være mulighed for, at de kunne gøre mere, end de har gjort, så jeg synes sådan set også, det er meget passende (...) at de lukker sagen."

Flertallet af de øvrige gav til gengæld udtryk for frustration over henlæggelsen – ikke bare selve afgørelsen, men også de forklaringer, de fik på afgørelsen. Nogle mente, at dette var udtryk for dårligt efterforskningsarbejde fra politiets side; hvis politiet havde efterforsket til bunds, ville de have kunnet se, at sagen burde føre til retsforfølgelse.

Ulla: "De har slet ikke været ude at snakke med hverken mine børn eller opgangen eller noget, de har slet ikke gidet gøre noget ved det, sådan en grov sag har de bare henlagt (...) det var påstand mod påstand, der var modstridende historier, skrev han." (...)

Interviewer: "Hvis han nu havde afhørt en masse folk og så stadigvæk var nået frem til, 'okay, jeg bliver nødt til at henlægge sagen, hvordan havde det været?"

Ulla: "Så havde der ikke, nej, dét ved jeg, der havde ikke været nogen modstridende historier. Der tænker jeg lidt: 'Han er politimand, hvad havde han regnet med? Havde han

regnet med, at [gerningspersonen] havde sat sig ned og sagt sandheden?' Havde han nu samlet op på det, jeg havde sagt, så havde der ikke været nogen modstridende historier fra ti mennesker, men kun én fra [gerningspersonen], kan du følge mig?"

En anden forurettet undrede sig over, at politiet henlagde sagen på bevisets stilling allerede 14 dage efter anmeldelsen:

Interviewer: "Hvordan har du det med, at den er frafaldet, så?"

Keld: "Det er jeg lidt skuffet over. Jeg havde regnet med, at sådan en, den stod åben sådan en, ja minimum en tre-fire måneder (...) Det er jeg lidt forskrækket over – rystet over (...) det påvirker lidt min retsbevidsthed, følelsen af retssikkerhed i negativ retning." (...)

Interviewer: "Og hvad hvis der ligesom var gået lidt længere tid, før du fik samme besked, altså hvis det først var om sådan tre måneder?"

Keld: "Så tror jeg, jeg ville have haft det langt bedre med det, helt sikkert."

Keld sagde efterfølgende, at han en anden gang ville forsøge at foretage en civil anholdelse. En anden, Erik, forklarede, at han nu var færdig med at anmelde noget som helst, og fremover ville tage sagen i egen hånd:

Erik: "Altså, systemet er skyld i, at næste gang, jeg bliver udsat for noget lignende, så smadrer jeg manden! Det er simpelthen så latterligt, jeg er så rasende over den afgørelse: Den er frafaldet (...) systemet er så latterligt skruet sammen, at [politiet] går hen og siger: ' Nå ja, men vi laver ikke nogen sigtelser, fordi forklaringerne', hvad hedder det, ' stemmer ikke ens'. Nej, selvfølgelig gør de ikke det! Idioten har begået en forbrydelse, selvfølgelig lyver han!"

Både Erik og andre informanter talte om "systemet", som de tydeligvis så politiet som repræsentanter for. Sagen påvirkede deres syn på systemets troværdighed:

Liv: "Der mistede jeg godt nok lidt for politiet (...) Jeg havde sådan en lidt sukker eller lyserød opfattelse af, hvad der ville ske – og hvad der så skete, ikke? Og der blev jeg da lidt desillusioneret over... vores system – at man nærmest skal blive invalideret, før ens sag er vigtig nok, ikke?"

Ud over disse reaktioner var der et par af informanterne, som følte, at det var deres *egen* troværdighed, der havde lidt skade ved afgørelsen om henlæggelse. Når politiet valgte ikke at gå videre med sagen, følte de, at politiet grundlæggende ikke troede på dem.¹⁶

Nina: "Altså, jeg føler det, som om jeg er fuld af løgn, jeg ved ikke, hvad det er for noget! Jeg er opdraget til at være ærlig (...) jeg synes, det er tragisk, at jeg ikke bliver respekteret som voksen."

En del af de forurettede, hvis sager endte i retten, gav udtryk for nogle af de samme overvejelser – de var bange for at blive opfattet som løgnere, hvis retssagen ikke ledte til, at gerningspersonen blev dømt. Det vender vi tilbage til i næste kapitel.

Nogle af de betjente, vi har interviewet, fortalte, at de godt var klar over, at forurettede let kunne opfatte en henlæggelse som udtryk for, at politiet ikke troede på dem. De forklarede, at de derfor brugte en del kræfter på at forklare forurettede, hvorfor dette ikke er en korrekt udlægning.

Betjent: "Sådan generelt, gør [vi] folk opmærksomme på ligesom processen i det, og siger at, altså, man optager sagen, men de skal bare vide, at det er en jurist, der vurderer det her med, om den kommer i retten. Og selvom den så ikke kommer i retten, betyder det ikke, at vi ikke tror på, hvad der

¹⁶ En tilsvarende reaktion blev observeret i en undersøgelse af klager over politiet (L. Holmberg, 2017).

er blevet sagt, eller at vi ikke mener, at det er rigtigt, det der er blevet sagt. Det er måske, fordi sagen bare ikke kan holde til det. Sådan så de også forstår, at det ikke nødvendigvis er, fordi at der er nogen, der sidder herinde og ikke tror på, hvad de har sagt. For det tror jeg godt, at der er mange, der kan have en følelse af, at hvis den ikke kommer i retten, så er det, fordi man tror, de har løjet eller et eller andet."

Interviewer: "Og tænker du, det er derfor, at det er en vigtig information at give dem, at det ikke nødvendigvis har noget at gøre med, at de ikke er blevet troet på. Er det betydningsfuldt?"

Betjent: "Ja, det, tror jeg, er rigtig vigtigt. Hvis man kan mærke på dem, at det vigtigste er, at han bliver dømt for det her, så tror jeg at det er en vigtig information. Ehm, nu siger jeg han, det kunne også være hun (griner). Men hvis man kan mærke det, så tror jeg helt sikkert, at det er vigtigt at fortælle dem, at det handler ikke nødvendigvis om dem."

Interviewer: "Okay, også så de ikke går derfra med følelsen af ikke at være blevet troet på, eller?"

Betjent: "Ja, lige præcis."

Som det fremgår, var forurettedes reaktioner på, at deres sager blev henlagt, langt fra ens, om end hovedparten af de interviewede undrede sig over beslutningen. I nogle tilfælde (men langt fra alle), lod det til, at forurettede ændrede syn også på deres første møde med politiet, efter at de fik besked om, at sagen var henlagt. En mand, Bent, som anmeldte vold, sagde umiddelbart efter den første politiafhøring, at det havde været en god oplevelse: "Venlig, altså, jeg kan ikke sige noget ondt om dem [eller] systemet, nej." Da vi efter henlæggelsen af hans sag interviewede ham igen, så han anderledes på den første afhøring:

Interviewer: "Når du sådan tænker tilbage på din samtale der (hos) politiet, der hvor jeg mødte dig første gang - kan du huske, hvordan du oplevede samtalen hos politiet dengang?"

Bent: "Ja altså, det følte jeg jo som om at, 'hvad pokker kommer du egentlig her for?' Sådan følte jeg det, 'men hvad vil du have ud af det, hvad kommer du her egentlig for?' Sådan følte jeg det lidt, ja."

Interviewer: Hvordan kom det til udtryk, synes du?

Bent: "Jamen altså, det var jo, jeg blev kaldt ind til en politi-assistent i starten for lige sådan, han skulle lige høre de grove træk i det. Så ryster han jo bare på hovedet: 'Det kommer du ikke ret langt med, den der, der er ingen vidner, så...'"

Det hører med til vurderingen, at en del af de forurettede godt kunne være utilfredse med afgørelsen, samtidig med, at de fortsat mente, de havde mødt forståelse for deres sag, da de blev afhørt i første omgang. Nogle syntes i den forbindelse at opfatte betjenten, der foretog den første afhøring, som en form for allieret over for det "system", der endte med at underkende deres anmeldelse.

Kapitel 4

I retten

Retshandlingen var for mange forurettede den naturlige afslutning på den proces, de havde sat i gang gennem anmeldelsen. En del forurettede spurgte til deres egen rolle i en eventuel retssag allerede under afhøringen hos politiet, og flere nævnte det under det første interview med os. Imidlertid er det langt fra alle sager, der ender i retten – som det fremgik af den indledende oversigt over sagsforløbene, endte 15 af de sager, vi har fulgt hele vejen fra anmeldelsen, i retten, mens 18 blev henlagt/påtaleopgivet, inden de nåede så langt. Det er langt fra alle de 15 retssager, vi har haft mulighed for at observere,¹⁷ og vi valgte derfor at supplere undersøgelsen ved at overvære yderligere syv retssager, hvor vi efterfølgende tog kontakt til forurettede. Samlet set har vi observeret 15 retsmøder knyttet til 13 sager. Inden vi går videre med at se på forholdene i retten, vender vi – for sidste gang – tilbage til Andreas' sag.

En voldssags gang gennem retssystemet – tredje del

Ved det tredje retsmøde, som blev holdt ni måneder efter anmeldelsen, var det Andreas, der ikke dukkede op, men til

gængæld var vi til stede i retten. Af vore observationer fra dette møde fremgår følgende:

Der er to yngre anklagere til stede i retssalen. Den ene ser ud til at være 'i lære'. Den anklager, som virker mindst erfaren, siger til den anden: "Men han har tilkendegivet, at han vil have en bistandsadvokat. Har han selv sørget for det?" Den anden svarer: "Det aner jeg ikke, det må han selv ligge og rode med. Det er ikke vores ansvar."

Dommeren kommer ind. Forurettede, Andreas, er ikke kommet.

Forsvareren forklarer, at han synes, det er problematisk, at vidnet ikke er til stede. Anklagerne mener godt, man kan starte i dag. Forsvareren begærer udsættelse.

Dommeren siger, at vidnet er mødt op to gange før, og at vidnet beklager det sene afbud. Dommeren vil gerne udsætte sagen 2½ uge. Så forkynder han også tidspunktet for tiltalte og en mulig anholdelsesbegæring, hvis tiltalte ikke møder op. Herefter afsluttes retsmødet.

Denne observation viser først og fremmest, hvordan selv en mindre sag bliver meget ressourcekrævende for retssystemet, uden at man egentlig kommer videre. Udvekslingen

¹⁷ Dette kunne blandt andet skyldes, at vi ikke fik besked om, at retsmødet var berammet, eller at vi fik besked så sent, at vi ikke kunne nå at deltage. Som det blandt andet fremgår af Andreas' sag, har vi til gengæld i enkelte sager observeret mere end ét retsmøde.

vedrørende bistandsadvokaten antyder også, at det ikke er forurettede og dennes situation, som for anklagerne er det centrale i retshandlingen.

Sidste retsmøde

Ved det næste retsmøde, som blev afholdt som planlagt, var alle aktører mødt op. Også dette retsmøde overværede vi, og det følgende er et resumé af vore observationsnoter:

Inden mødet går i gang, spørger forsvareren tolken, om den taler samme sprog som tiltalte. Tolken forklarer, at han ikke har spurgt tiltalte, men at han regner med, at denne taler tyrkisk. Tiltalte er imidlertid ikke fra Tyrkiet, og tolken går ud for at tale med ham på gangen, hvor tiltalte sidder. Anklagerne er de samme som sidst.

Retsmødet går i gang, og dommeren forklarer, at tiltalte ikke har pligt til at afgive forklaring.

Anklageren læser anklageskriftet op, og forsvareren siger, at tiltalte nægter forholdet.

Anklager: "Vi skal tale om episoden den [dato]. Erindrer du den?"

Tolken forstår ikke spørgsmålet og svarer noget fuldstændig uforståeligt, men siger herefter ja. Tolkningen er i det hele taget problematisk, og det er svært at forstå detaljerne i tiltaltes forklaring. Tiltalte forklarer, at "der er en politimand, der bremser unødigt op foran mig..."

Tiltalte forklarer videre, at det var Andreas, der slog ham, og ikke omvendt. Anklageren stiller et spørgsmål, og tolken siger, at han ikke forstår, hvad tiltalte fortæller. Det er noget med et håndgemæng.

Anklager: "Er der et håndgemæng?"

Tiltalte siger, at han ikke kan huske præcist, hvad der skete. Han forklarer at han blev ramt i hovedet og på øret, og på krop og arme, men han kan ikke huske det. Dommeren spør-

ger så tiltalte: "Kan du huske, om du har slået Andreas?" Tiltalte kan ikke huske det.

Dommeren opsummerer og får tiltaltes accept af, at det er hans forklaring.

Anklagerne får rullet fjernsynet hen foran dommerne, det står lidt skævt, så tilhørerne faktisk også kan se lidt. Eller rettere, ingen kan se ret meget på skærmen. Man ser to skikkelser og to biler, men resten er noget uklart. Dommeren spørger domsmændene, om de kan se noget, anden gang videoklipet vises. Det mener de godt, de kan.

Anklageren stiller nu nogle spørgsmål, hvorefter forsvareren får ordet. Han understreger, at tiltalte er gået baglæns, mens Andreas er gået forlæns, og spørger til slut, om der har været konfliktråd i sagen. Tiltalte forstår ikke, hvad han taler om, og forsvareren konkluderer, at "det er så ikke blevet til noget."

Dommeren siger, at nu skal vi høre vidnet, og anklageren henter Andreas ude på gangen. Dommeren forklarer om Andreas' pligt til at udtale sig og tale sandt.

Anklageren går i gang med at opsummere episoden og Andreas fortæller sin version.

Anklager: "Hvad gjorde du så?"

Andreas: "Jeg blev sur, ikke over at jeg blev slået, men man kan ikke bare slå folk."

Afhøringen fortsætter, og derefter bliver det forsvarerens tur. Han spørger, hvorfor Andreas sagde nej til konfliktmægling? Andreas forklarer, at han ikke vil mægle, når tiltalte lyver om, at Andreas har overfaldet ham.

Forsvareren spørger ind til slagene osv., og om der blev talt om politi mellem parterne. Det mener Andreas ikke, og hermed er afhøringen afsluttet.

Andreas bliver tilbudt vidnegodtgørelse og får at vide, at han kan gå eller blive. Han går.

(...)

Så fremlægges en personundersøgelse, hvoraf det fremgår, at tiltalte ikke findes egnet til samfundstjeneste. Forsvareren spørger om hans personlige forhold i øvrigt.

Anklageren kommer med afsluttende bemærkninger og ender med at nedlægge påstand om 60 dages fængsel.

Forsvareren ønsker frifindelse, eventuelt strafbortfald eller en betinget straf.

Dommeren og domsmænd trækker sig tilbage, kommer ind igen. Dommeren siger, at tiltalte kendes skyldig. Han får 20 dages fængsel, som gøres betinget med en prøvetid på et år. Der er tilsyn i prøveperioden. Tiltalte skal delvist betale sagens omkostninger.

Dommeren beder tiltalte sætte sig ned og forklarer så dommen. Tiltalte tager imod dommen efter at have snakket med sin forsvarer.

Dette retsmøde illustrerer forurettedes meget begrænsede rolle i sagens afslutning – Andreas kommer ind, da tiltalte har forklaret sin version af sagen, han bliver afhørt, og kan derefter forlade retten igen, hvilket han gør. Sagen illustrerer også de problemer, der kan være med tolkebistand.

Det sidste interview

Nogle dage efter retsmødet interviewede vi Andreas for sidste gang.

Interviewer: "Vi har talt sammen en del gange angående en retssag som så endelig blev afsluttet. Og jeg ville bare..."

Andreas: "Hvad blev resultatet, ved du det, jeg ved ikke engang, hvad resultatet blev?"

Interviewer: "Det blev 20 dages betinget fængsel med et års prøvetid."

Andreas: "Okay, ja (...) Det var en meget underlig oplevelse, vil jeg sige. Det ved jeg ikke, nu har jeg gået ud fra, at de ligesom havde vurderet, at han ikke ville gå amok igen jo så... Hvad hedder det, men det var underligt at sidde lige ved siden af ham udenfor (...) Ja, det var en underlig oplevelse, jeg ved ikke rigtig, hvordan jeg ellers skal formulere det, det var... surrealistisk. Men jeg er da glad for, at det virkede. Jeg var underlig over, at jeg ikke fik noget at vide bagefter, det var også fordi, jeg var jo kun indkaldt som vidne. Jeg var jo mere part i sagen, vil jeg sige, mere, åbenbart. Men jeg havde regnet med at få et eller andet i min e-Boks om, hvad der var sket (...) bare et eller andet. Ligesom en afslutning på sagen, jeg har ikke fået noget at vide, det, synes jeg, var lidt underligt. Det ville jeg nok gerne have at vide, hvad resultatet blev (...) Eller om der var en dom? (...) Det kan jo være, der er nogen, der har sagt, 'vi tror ikke på noget af det, du [Andreas] har sagt. Så der er ikke sket noget'. Det havde måske været rart nok at få at vide." (...)

Interviewer: "Hvordan var det at sidde derinde i retssalen?"

Andreas: "Jamen det var det der, som var sådan lidt underligt. Jeg følte mig ikke helt forberedt, jeg havde ikke nogen rigtig fornemmelse af, hvad der foregik derinde (...) jeg havde jo mest baggrund fra amerikansk TV, hvis du forstår, hvad jeg mener. Så det var jo noget anderledes på den måde her. Men jeg kan godt se, at det er meget fint. Måske havde jeg forventet, at anklageren lige havde brugt to minutter på at sige, 'det kommer til at foregå sådan og sådan og sådan...' Spørge mig 'har du prøvet sådan noget her før?' Men det var meget, meget kort, 'du skal bare sidde, så kalder vi på dig, og så stiller vi dig nogle spørgsmål'. Okay." (...)

Interviewer: "Men må jeg spørge dig, hvordan havde du det selv med at sidde og give forklaring så derinde, da du selv skulle fortælle?"

Andreas: "Det er det, som jeg synes, var underligt. Jamen, det var jo fint nok, jeg forstår også godt hvorfor, men der

er jo gået lang tid, der var gået rigtig lang tid efter (...) der var nogle detaljer, de spurgte om, hvor jeg kunne ikke huske helt præcist (...) jeg var bare mest overrasket over, at det tog så lang tid [fra anmeldelse til dom]. Er det normalt, vil jeg så spørge dig om, er det normalt?"

Interviewer: "Ja, det er meget normalt."

Andreas: "Jeg forstår ikke, hvorfor det ikke går hurtigere."

(...)

Interviewer: "Der er nogle ting, som du simpelthen ikke kan huske fra forklaringen?"

Andreas: "Ja, jeg kan ikke huske, om jeg fik det sagt inde der (...) Jeg var meget nervøs for at sige noget forkert, jo (...) man sidder jo over for en dommer. Nogle gange, når der er gået så lang tid, så kan man måske godt lægge to og to sammen oppe sit eget hoved, hvis du forstår, hvad jeg mener? Og så ligesom give sig selv forklaringen på, hvorfor der er sket noget. Og så er der gået så lang tid, og så sidder jeg der 'hov... var det nu noget jeg selv har fortalt mig selv, eller var det noget, som rent faktisk skete?' (...) nu er det jo ikke så slemt, men jeg kan forestille mig, at hvis der var nogen, der var kommet slemt til skade, [så kunne de] give sig selv skylden for noget, som de ikke har været årsag til. Hvis det nu havde været grov vold eller voldtægt eller noget i den retning, så sidder jeg og tænker på: Hvis der går halvandet år, eller et år eller hvad det er, og man endnu ikke kan afgive de her forklaringer. Det er måske ikke så optimalt." (...)

Interviewer: "Nej, nej. Hvad med den måde der blev talt om tingene på, når du så også blev spurgt og sådan noget, hvordan havde du det med det?"

Andreas: "Jamen, det havde jeg det sådan set fint med. Men jeg kunne godt høre, at han prøvede at grave lidt, forsvareren for ham der. Men det, det er jo hans job, så det er helt forståeligt. Han er der for at forsvare så, men jeg ved jo ikke, så de overhovedet videoen eller hvad?"

Interviewer: "Ja, ja. Det gjorde de."

Andreas: "Okay. Den har jeg aldrig set." (...)

Interviewer: "Hvad med bistandsadvokat, ville du gerne have det, eller have haft det?"

Andreas: "Altså, i den her sag... Nej, det mener jeg ikke, at der var behov for, men det er også bare fordi, jeg er jo kun vidne i den her sag (...) Hvis der ikke var bevis, hvis der ikke havde været videomateriale, der viste hele optagelsen, så havde jeg måske nok gerne ville have en advokat til at bistå mig der, det må jeg indrømme. Men jeg er jo, fordi det skete lige foran kameraet, så har jeg hele tiden været stille og rolig med det, fordi det viser start til slut på det hele. Så det var jeg ikke nervøs for."

Interviewer: "Så du så bistandsadvokatens rolle som en der skulle gå ind og føre din sag?"

Andreas: "Og rådgive mig, ja lige præcis, for hvis der så ikke havde været video, så havde det været påstand mod påstand. Og så er det jo lidt mere vigtigt, at tingene bliver fremlagt ordentligt og sådan nogle ting der. Og eftersom jeg ikke har nogen erfaring og sådan noget der, så."

Interviewer: "Så du så det ikke som en støtte, i forhold til sagens gang eller et eller andet?"

Andreas: "Nej, fordi min første tanke var, at jeg ville ikke rigtig spilde... Det koster sikkert penge, det ville sikkert koste Danmark et eller andet, at jeg skulle have sådan en. En bistandsadvokat. Det kunne ikke, det var ikke pengene værd i det her tilfælde." (...)

Interviewer: "Hvad betyder det egentlig for dig, at den nu har været i retten og er afsluttet, den sag her?"

Andreas: "Jamen, det (griner) viser jo, at systemet virker. Meget basalt, eftersom at man aldrig har været involveret i sådan noget, så har man jo ingen anelse om, hvad sker der i sådan noget? Men det ved jeg jo nu, man kan tage det stille

og roligt. Tingene foregår i det tempo, det nu foregår, man skal ikke selv tro at nu, nu sker der en hel masse ting (griner). Man skal slå koldt vand i blodet og så vente på, at den rettergang, der nu er, den når til der, hvor du er involveret i det.”

Interviewer: ”Ja, og hvad tænker du om gerningsmanden og den straf, han fik?”

Andreas: ”Det har jeg jo, det med at straffe, det siger mig ikke noget. Folk de har en tendens til at tænke på at straffe, de er for lave, lige meget hvad det er. For mig er der nok en grund til, at straffen er, som den er. Der er nogen, der har vægtet, der har mere indsigt i det, jo, det er heller ikke, jeg vil heller ikke ruinere en eller anden person, der har haft en kortslutning, så det er måske fint nok, at de bare... Inden for det næste år der skal han holde sig ren. Jeg ved ikke, hvad man skal sige, det er måske fint nok, han har måske opdaget, ’hov’, man kan ikke gøre, som man har lyst til. Så det er nok fint nok. Altså igen, det var jo ikke så voldsomt, jo. Havde det været en meget, meget voldsom voldssag, så havde det jo selvfølgelig også været en anden straf, det havde været proportional.”

Interviewer: ”Hvad tror du, der ville have været sket, hvis I havde haft en snak om den der situation og hele det der optrin, hvor han slog dig, hvis du havde siddet i konfliktråd bagefter med ham?”

Andreas: ”Jeg tror, at hvis han havde indrømmet, at det var forkert og sagt undskyld, så var det det (...) Konfliktrådgivning, den blev tilbudt, efter jeg havde hørt hans udtalelser, og da han begyndte at sidde og digte på det (...) så var det bare sådan, det gider jeg slet ikke. Så lader vi sagen køre. (...) Hvis han havde sagt, ’ved du hvad, jeg er sgu ked af det der, jeg havde haft en dårlig dag’, eller der var sket et eller andet (...) så havde det været fint nok. Så havde vi bare knyttet en næve. Så havde vi bare sagt, at det var fint nok. Men den der med, at han prøvede at lægge det over på mig, det gider jeg ikke.” (...)

Interviewer: ”Nej, godt og du gik ud fra retssagen og tænkte at det var ok, eller hvordan havde du det der?”

Andreas: ”Ja. Ja, jeg var faktisk glad for, at jeg ikke skulle sidde og høre hans forklaring også, så det var fint nok. At jeg bare kunne komme ind og sige det, jeg ville, og så gå igen. Det havde jeg det godt med. For jeg tror, jeg var blevet sur, hvis jeg skulle sidde og høre én, der sidder og finder på ting om mig (...) men nej, det foregik på en fin måde, og de var smaddersøde, personalet ude i retten. Der har jeg været nede et par gange, jo.”

Igen er der en række af Andreas’ oplevelser og overvejelser, som gik igen i andre forurettedes fortællinger: Først og fremmest undrede han sig over, at han slet ikke havde fået besked om dommen – han følte sig fortsat som part i sagen mere end som vidne, og fandt, at det ville være naturligt, om han fik besked om ikke andet så via e-Boks. Dette er dog ikke praksis. Andreas var ubehageligt tilpas ved at skulle vidne, fordi han ikke havde overblik over, hvordan en retssag foregik – og han blev overrasket over, hvor hurtigt det gik, og over, at det ikke svarede til de forestillinger, han havde gjort sig. Han var også nervøs for, om hans egen troværdighed ville lide skade – ville retten tro på ham? – fordi der var detaljer, han ikke kunne huske så længe efter episoden. Han var ikke tilfreds med den forholdsvis milde straf, men håbede, at sagen havde givet stof til eftertanke hos den dømte – og han havde i øvrigt været villig til at opgive sagen, hvis han havde fået en reel undskyldning og en forklaring. Samtidig var han faktisk tilfreds med, at han ikke skulle overvære tiltaltes forklaring i retten, fordi han regnede med, at den ville stride mod hans egen. Han var glad for, at ”systemet fungerede”, selv om sagen havde været længe undervejs. Endelig er det værd at understrege, at Andreas gennem alle vore interviews fastholdt, at han betragtede sin egen sag som mindre alvorlig, og at hans interesse i stor udstrækning var rettet mod, at retssystemet kunne beskytte andre, der havde større brug for hjælp.

(U)kendskab til retten

I de interviews, vi foretog med forurettede, inden de (eventuelt) var i retten, og i interviews med de professionelle aktører, var det tydeligt, at det betød noget, om forurettede havde været i retten før. Usikkerheden var generelt større hos dem, der aldrig havde prøvet det før, og de kunne have temmelig urealistiske forventninger til forløbet i retten, sådan som Andreas beskrev det ovenfor. Nogle følte det også ubehageligt, at de ikke vidste, hvad de skulle forberede sig på:

Markus: "Prøv og hør her! Det havde været rarere, hvis jeg på forhånd bare havde vidst noget som helst. Jeg anede ikke en skid, om jeg skulle medbringe noget, om jeg skulle... Jeg fik bare at vide, hvor jeg skulle være og hvad tid, jeg skulle være der. Og jeg skulle afgive en vidneforklaring og ikke en skid andet."

Allerede i 1974 introducerede Marc Galanter begreberne "one shotters" – der ikke havde været i retten før, og næppe ville komme der igen – og "repeat players" som optrådte i retten igen og igen. Langt de fleste af vore informanter var one-shotters, eller *novicer*, om man vil. Stort set alle, de mødte i retten, var en form for repeat players – anklagere, dommere og forsvarsadvokater, som vi her vil kalde *faste aktører*. De faste aktører har et indgående kendskab til forløbet i en retssag, og det betyder, at de kan komme til at blive meget indforståede i den måde, de optræder og taler på, hvilket igen kan bidrage til at skabe usikkerhed hos novicerne.

Det fremgår af vore interviews og observationer, at de (få) forurettede, som havde tidligere erfaringer fra retssager, var mindre urolige ved at skulle i retten. De kendte proceduren lidt bedre og var mindre bekymrede ved at skulle deltage. Hovedparten af de interviewede forurettede var imidlertid mere usikre i denne sammenhæng, og deres optræden var særlig karakteriseret ved tre forhold: (fejl-)opfattelse af deres rolle i processen, utryghed ved at skulle møde tiltalte

i retten, samt usikkerhed i forhold til at leve op til de krav, de forventede, der ville blive stillet til dem.

Ikke part, men vidne

Det er, som tidligere nævnt, en kendt problematik inden for den viktimologiske forskning, at mange forurettede føler sig frustrerede over den begrænsede rolle, de har i deres egen sag. I nogle lande har man valgt en model, som giver forurettede en større rolle – for eksempel er forurettede i svensk lov *målsägande*, dvs. ejer af søgsmålet og spiller en større rolle i retsprocessen (Antonsdóttir, 2018). I Danmark er forurettede imidlertid kun vidne i sin egen sag.

Rollen som vidne i egen sag kom som en overraskelse for en del af vore informanter:

Jonas: "Man bliver kaldt ind i retten med nogle ting, og så står der her til dig, 'du skal møde i retten der og der og den dag, du skal være vidne.' 'Jeg skal være vidne', siger jeg, nå? Jeg er da ikke vidne, det er da mig, der er blevet overfaldet (...) næh, det skal jeg da ikke, jeg skal være forurettet."

Nogle, som så sig selv som part i sagen, opfattede af samme grund anklageren som "deres" advokat, og de kunne være overraskede over, at anklageren af og til fremlagde sagen i retten på en måde, der på visse punkter også kunne være til fordel for tiltalte. Jonas fortæller videre om anklagerens fremlæggelse:

Jonas: "Altså, jeg sad og kæmpede lidt for ikke at åbne munden der, man skal jo være stille, ikke?" (griner). "Så det var lidt stramt. Men okay, så blev der talt lidt for, men der blev også talt lidt imod. Men der, hvor der blev talt imod mig, der var jeg lige ved der sådan: 'ejheyhey du! Stop lige engang, det passer slet ikke, det der!' (grin). Men så kørte hun så videre, og så kunne jeg så høre, at så gik hun over og talte

min sag. Så tænkte jeg, 'nå, men det er jo nok, fordi hun skal lægge det hele frem her i alt det her'."

I vore interviews diskuterede anklagerne også spørgsmålet om objektivitet og aktørernes forskellige roller.

Anklager 1: "Man skal huske den hårfine balance med, at vi er ikke ofrenes advokat, hvor jeg tror, der er mange udefra også, der lige hver gang sådan: 'Du er ofrets advokat? Og dét er forsvarsadvokaten?' Bare sådan: 'Nej, det er vi ikke', og det, tror jeg, er meget vigtigt at holde fast i, det der med objektiviteten." (...)

Anklager 2: "Altså, hvis man skulle være rigtig hård (...) så for os er udgangspunktet jo, at det er et vidne. Men så siger retsplejeloven, der er jo nogle forskellige beskyttelser af dem og nogle hensyn, vi skal tage og bistandsadvokat og det ene og det andet, men overordnet set er de jo for os et vidne."

Anklager 3: "Men vi tilrettelægger jo også vores afhøring efter, hvilken person der er tale om. Så det er jo også en fordel for os, hvis vi kan sætte os ind i, hvilken person vi skal afhøre (...) der kan man jo godt selv gøre noget for at virke – også for at de har lyst til at fortælle noget i retten. Det er jo også i vores interesse. Så der tænker jeg meget over, hvordan jeg er i min afhøring over for dem. Fordi det er også i min interesse i sidste ende."

I det sidste citat er det tydeligt, at anklageren som fast aktør selv har en interesse i, at afhøring af forurettede bliver bedst mulig, fordi det styrker sagen og kan være med til at sikre en fældende dom.

Flere anklagere nævnte også i vore interviews, at de gjorde meget ud af at understrege over for forurettede, at de ikke måtte drøfte sagens indhold med dem. Anklagerne må gerne forklare forurettede om proceduren i retten, men for at bevare objektiviteten må de ikke gå ind i den konkrete sag. En af de interviewede satte dette på spidsen:

Anklager: "Problemet er jo, at vi helst ikke skal have kontakt med dem. Altså, jo mindre kontakt, vi har med dem, jo bedre, for det må jo ikke fremstå, som om vi har instrueret dem eller fortalt dem noget, eller på anden måde... for altså, vi skal jo være objektive. Vi kan ikke forekomme at være blevet venner med den forurettede undervejs. I virkeligheden er det jo en rigtig dårlig indgangsvinkel ofte, at anklageren skal være en eller anden form for tryghedsperson."

Flere af vore observationer fra retssager viste, at forurettede ikke altid var i fokus hos anklagerne. I Andreas' tilfælde sagde anklagerne i en samtale indbyrdes, at det ikke angik dem, om han fik en bistandsadvokat, og i et andet tilfælde, hvor forurettede, Lise, var indkaldt som vidne, blev sagen sat i gang før det planlagte tidspunkt, og den blev gennemført som tilståelsessag. Dette betød, at sagen faktisk var overstået, inden Lise ankom til retten:

Uddrag af observationsnoter: Anklageren pakker sammen og møder en anden anklager, der også er færdig, ude på gangen. De skynder sig ned ad trappen. Klokkeren er 10.42 [hvor forurettede, Lise, var indkaldt til 10.50], men anklageren kigger ikke efter Lise eller andre vidner. De går begge hen mod udgangen, og jeg spejder selv efter Lise. Pludselig kommer hun halvt løbende hen til indgangen. Jeg kalder på anklageren og siger, at der er Lise. Anklageren går hen til hende, mens Lise endnu venter på at komme gennem sikkerhedstjekket, og siger, 'hej, jeg er anklager, du behøver faktisk ikke gå ind, fordi sagen er afgjort.' Anklageren ser glad ud og smiler. Lise ligner ét stort spørgsmålstegn og siger 'Nå?' Anklager: 'Ja, han tilstod forholdene, så vi behøvede ikke afhøre vidner. Jeg prøvede at ringe til dig, men din telefon virker ikke'. Lise siger: 'Nej, jeg var jo nødt til at skifte nummer, fordi han hele tiden ringede til mig'. Herefter forlod anklagerne bygningen.

I denne situation var det udelukkende, fordi vi var til stede, at anklageren fik kontakt med forurettede, hvilket ikke lod til at bekymre anklageren – hun var glad for, at sagen var overstået så hurtigt. I et efterfølgende interview forklarede Lise om sin oplevelse:

Lise: "Det var lidt forvirrende, da vi kom derind, synes jeg jo, at vi bare fik at vide, at det var afgjort, da vi kom ind ad døren, ikke? (...) altså, jeg har jo skiftet nummer selvfølgelig, og det har de jo... jeg har jo ikke givet besked, men de har ikke ringet til min kæreste, så der er ikke nogen ubesvarede opkald. Så ja, den var bare blevet afgjort. Så jeg var sådan lidt forvirret over præcis, hvad han var blevet dømt for, og jeg fik ikke lige fat i papirerne og sådan, men det var også samtidig en befrielse for, at jeg ikke skulle se ham [gerningspersonen], selvfølgelig."

Interviewer: "Ja. Det vil sige, at din kæreste var også indkaldt som vidne?"

Lise: "Ja, det var han."

Interviewer: "Og han var ikke blevet ringet op på sin telefon?"

Lise: "Nej."

Interviewer: "Nej. Okay. Hvordan oplevede du anklageren, da hun kom hen til dig der i døren?"

Lise: "Jamen, hun var jo, ja, det, hun var meget sød; der var jo ikke så meget, det var jo meget kort. Hun spurgte jo bare lige, eller hun sagde jo bare lige vores navne højt, og så sagde hun, at der ikke var nogen sag, og hun havde prøvet at ringe til os, så det var ret hurtigt afgjort, jo."

Det virker nærmest, som om Lise så det som sin egen fejl, at hun ikke var blevet kontaktet, men hun ændrede lidt synspunkt undervejs, da det gik op for hende, at hun faktisk *kunne* have fået besked via kærestens telefon. Det lod dog ikke til, at hun bebrejdede anklageren noget i den forbindelse, selv om det set udefra kunne synes at være en noget frustrerende oplevelse.

Der var meget stor forskel på, hvordan bistandsadvokaterne håndterede deres kontakt med forurettede: Nogle kontaktede forurettede på forhånd og talte sagen igennem,

mens andre, som nævnt i kapitel 2, havde første kontakt med deres klient i retsbygningen lige før retssagen (ifølge en af de interviewede bistandsadvokater kunne det blandt andet skyldes, at forurettede ikke havde svaret på deres tidligere henvendelser). Flere forurettede nævnte, at de syntes, bistandsadvokaten havde været alt for passiv:

Sandra: "Jamen, hun var jo altså... ja jamen, jeg synes jo, det var meget, meget underligt at have én med, der ikke siger noget, ikke. Der bare skal sidde der, og jeg véd ikke, hvad jeg havde forestillet mig, altså. Jeg synes, det er meget akavet på en eller anden måde at have en med, der ikke lige kan sige: 'Sandra, sig lige eller gør lige', ikke, eller lige kan rejse sig op og sige noget. Det kunne hun kun, hvis jeg havde søgt erstatning - det er meget akavet, ikke?"

Bistandsadvokaterne selv fremhævede, at de gjorde meget ud af at forklare forurettede, hvad deres rolle var, og særligt at gøre det klart, at de under selve retshandlingen havde en meget begrænset rolle:

Bistandsadvokat: "Nej altså, der er bistandsadvokatens rolle jo ikke frygtelig stor, før vi når til erstatningsspørgsmålet. Jeg må jo ikke blande mig i spørgsmålene, hverken fra anklageren eller forsvareren, og det har jeg også orienteret den forurettede om, så altså jeg tænker egentligt ikke under selve retsmødet, at behovet er så stort. Men jeg tror dét, at man er til stede, og at der er en til stede, som de har snakket med tidligere, når vi forudsætter, at de har gjort det, jamen det giver en eller anden tryghed om, hvad der kommer til at ske. Og der sker også det, at man nogle gange sidder og venter med den forurettede, inden de skal ind og afgive forklaring. Det kan også godt give en tryghed. Det er i hvert fald min følelse."

Forurettedes status som vidne i egen sag bidrager til at gøre det meget tydeligt, at forurettede er novice i en sammenhæng med mange professionelle aktører involveret – aktører som, på trods af hensigter om det modsatte, kan komme til at skuffe forventningerne hos de forurettede.

Kontakt med tiltalte

En del af de forurettede, hvis sager endte i retten, fortalte om deres ubehag og usikkerhed ved at møde tiltalte i retten. Sådanne møder kunne for eksempel finde sted i nogle retssales venteområde, hvor der ikke var særskilte områder til vidner og tiltalte, og det fandt nogle forurettede ubehageligt. Flere af anklagerne nævnte også, at mange retsbygninger var uhensigtsmæssigt indrettede, hvilket gjorde det vanskeligt at undgå, at forurettede og tiltalte mødtes uden for retslokalet.

Mere gennemgående var imidlertid forurettedes ubehag ved at skulle afgive forklaring, mens tiltalte var til stede, og de bemærkede også, at de følte sig udsatte af selve placeringen i retten:

Jonas: "Ja, der sad jeg sgu og var lidt nervøs. Man sidder bare på den der stol ved et bord, og alle kigger på én, som om det er mig, der er noget galt med (griner). Det virker sgu sådan lidt ubehageligt. Fordi ham som var sigtet, ham der havde overfaldet mig, han sad jo sammen med sin advokat." (...)

Interviewer: "Ja, og din advokat sad jo sådan lidt bag ved dig og stod sådan lidt bagved eller til siden for dig, når han skulle sige noget, lagde jeg også godt mærke til."

Jonas: "Ja, der synes jeg, det havde været meget fedt, hvis han havde siddet ved siden af, det havde også givet lidt tryk, og så han også lige kunne have sagt shshshshsh, et eller andet i øret på mig, hvis der var noget."

*

Sandra: "Jeg havde det *helt* vildt dårligt, da jeg kom derind (...) og bagefter... jeg kunne fandeme ikke engang huske, hvad dag det var der, jeg havde det *virkelig*... altså det kom meget bag på mig selv, at jeg fik den reaktion af at komme ind og sidde og sidde så tæt på hende [tiltalte]. Det, synes jeg, var rigtig, rigtig, *rigtig* ubehageligt, og min bistandsadvokat, hun kunne ikke engang skærme, så jeg ikke kunne se hende [tiltalte], vel, altså, og så det der at advokaten sidder tættest på dommerne, og jeg skal sidde tættest på [tiltalte]."

Det, synes jeg, var grænseoverskridende i den grad i sådan en lille retssal (...) og bistandsadvokaten sagde: 'I må godt blive siddende herinde', så sagde jeg: 'Jeg skal ud', og sådan havde jeg det altså. Det kom bag på mig selv, altså. Jeg kan sgu ikke helt selv forstå, fordi jeg er normalt ikke sådan, men det jo var hele det der over kulminationen på, alt det der har været sket, og det har været over sådan en lang periode, det, synes jeg, var hårdt, altså."

I vore interviews med anklagere og dommere var det tydeligt, at dette var et problem, der dukkede op igen og igen, og de mente, at de fleste forurettede var utilpasse ved dette.

Anklager: "Det er ofte det der med, at forurettede kan være utryg ved at afgive forklaring, mens den, eller de, tiltalte er til stede. Det synes jeg... jeg synes måske, der er en eller anden tendens til, at de forurettede i højere grad er utrygge ved det."

*

Anklager: "Og så oplever jeg også en del af de forurettede har spørgsmål til, i forhold til at de er meget nervøse for at skulle vidne. De er bange for, at der sker noget og ligesom for at høre deres muligheder for, at den tiltalte hele tiden kan sidde og kigge på dem... eller om han kan være et andet sted."

*

Dommer: "Jeg tror, at der er nogen, der har en fornemmelse af, at 'hvis jeg kom ind og afgav forklaring, så er der nogen, der vil gøre mig ondt efterfølgende'. Og det er jo heldigvis utroligt sjældent, at vi oplever det. Men det... hvis man har set tilstrækkeligt mange amerikanske film, kan det være den opfattelse, man har, og så prøver man selvfølgelig at agere i det rum og så ringe ind og spørge: "Kan jeg være anonym?" Det kan man jo sjældent, men altså... ja det er der nogen, der gør. Så vejleder vi dem selvfølgelig om, hvad de har af rettigheder og muligheder."

Nogle forsvarsadvokater mente, at dette ønske var vokset til et urimeligt omfang og i modstrid med grundlæggende retsprincipper:

Forsvarsadvokat: "Rigtig mange folk, specielt i den yngre årgang, de beder jo altid om, at den tiltalte skal føres ud (...) og det er næsten uanset, hvad type sag det er. Det er hele begrebet om, at den tiltalte ikke skal være til stede, det er i strid mod retsplejelovens grundprincipper. Det er jo egentlig skabt for sædelighedssager, men nu kan du jo møde en almindelig voldssag (...) hvor han skal føres ud, fordi man har fået en lussing på [lokalitet], det er jo ikke, altså! Det generer jo bare forsvarere, for så bliver vi jo bare ekstra indebrændt over, at man pumper det op til noget, det måske ikke nødvendigvis er."

Ifølge anklagerne var det langt fra altid, at dommeren ville gå med til at føre tiltalte ud, mens forurettede vidnede. I stedet kunne forsvarer og anklager aftale, at tiltalte forlod sin plads og satte sig ned bag i retslokalet, mens forurettede afgav forklaring. En anden løsning var i praksis, at forurettedes bistandsadvokat satte sig mellem forurettede og forsvarer og på den måde "skærme" forurettede.

Hvad siger de forurettede ikke noget om?

I Danmark har man gentagne gange diskuteret, om der burde byttes om på rækkefølgen af forklaringerne i forbindelse med hovedforhandlingen.¹⁸ Hovedforhandlingens forløb fremgår af retsplejelovens kapitel 78, og i dag er det sådan, at tiltalte normalt afgiver forklaring først, hvilket betyder, at forurettede, grundet sin status som vidne i sagen, ikke må overvære tiltaltes forklaring. Tanken med ændringen ville blandt andet være at give offeret en mere central rolle i sagen og give forurettede mulighed at overvære tiltaltes

forklaring, hvis de ønskede det. Der er imidlertid *ingen* af vore informanter, der har udtrykt ønske om at blive afhørt først. Tværtimod har enkelte nævnt, at de helst ville være fri for at høre tiltaltes forklaring.

At gøre det rette i retten

En del af de forurettede fortalte, at de både i anmeldelsen og i forhold til en mulig retssag var meget optagede af at agere rigtigt i retten. For eksempel forklarede Line om de overvejelser, hun gjorde sig inden anmeldelsen:

Line: "Det var egentlig, fordi det var lidt svært i sådan en situation at stole på sig selv i forhold til, hvad der er sket, af en eller anden årsag (...) jeg tænker meget over, hvad der ville ske, hvis jeg sagde noget forkert. Men også fordi, at jeg ikke har lyst til sådan at udstille [gerningspersonen], jo, altså, jeg vil ikke sige noget forkert, som han ikke har gjort, altså, det skal jo ikke være sådan, at jeg digter på noget."

Line fortalte videre, at havde der ikke været et vidne til episoden, ville hun ikke have anmeldt den, fordi hun ikke stolede på sin egen vurdering af, hvor alvorlig den egentlig var. Og endelig spillede det ind, at hun havde dårlige erfaringer fra en lignende proces tidligere:

Line: "Altså, jeg har jo prøvet at være i retten før engang, fordi der var indbrud, mens jeg var hjemme. Og der blev jeg også afhørt af politiet, og der blev der skrevet noget forkert engang – så jeg tror bare, at det er meget vigtigt for mig, at det sådan... at det er rigtigt, det, der står, for jeg vil ikke sige noget, der ikke er sandt."

¹⁸ For eksempel i Betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, i regeringens og Enhedslistens offerpakke fra 2012 og i Betænkning nr. 1549/2014 om afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager.

En forurettet, Kurt, som var i retten flere gange, fordi til-
talte ikke dukkede op, var nervøs ved første retsmøde:

Forurettede fortæller anklageren, at han ikke kunne sove
i nat, og at han har skrevet alt ned, som skete, da han blev
overfaldet. Han spørger, om han må tage det papir med ind
i retten næste gang. Det må han godt. (Observationsnote,
Kurt)

Efter det næste retsmøde fortalte han om sin oplevelse:

Kurt: "Det er jo meget formelt, ikke, at man kommer ind og
så får at vide, at alt hvad man kan sige, det vil blive brugt
mod en, eller hvad det nu er, de siger. Så lige pludselig begyn-
der man at tænke ekstra meget over sine ord, det er nok også
det, der gør sådan... Jeg kan huske, at jeg tænkte over, at
'wow, jeg var meget velformuleret for en gangs skyld.' (...) jeg
kan huske specielt anklageren, når han stillede spørgsmå-
lene, så var der sådan nogle puf, den der måde, hvor du stiller
noget for at komme hen til en eller anden speciel detalje. 'Nå
men der var noget omkring den plads, eller der var noget
omkring den her pose, hvad skete der med den her pose?'
Så vil han gerne have at vide, om [gerningspersonen] kaste-
de den. Så der var noget i den der retoriske måde at stille
spørgsmål på, der var der jo en ledende igennem forløbet,
ikke? (...) når det så var forsvareren, som der så stillede, så var
det jo lidt mere uvist, hvad handlede det så om. Han havde jo
nogle ting, han gerne ville have afklaret omkring mit sprog-
brug, om jeg havde sagt... om det kunne passe, jeg havde
sagt 'mental ustabil', eller hvordan det var, ikke?"

Interviewer: "Ja, til politiet der efterfølgende, ikke?"

Kurt: "Ja, under det første forhør lige efter hændelsen. Så
der var det lige sådan orv, hvad er det nu lige, der sker her,
der var man sådan lidt mere på tå. Eller oppe på dupperne.
Jeg ved ikke, om man har set for mange af sådan nogle rets-
film eller noget i den stil."

Flere andre forurettede nævnte forsvarerens afhøring – eller
deres forventninger til den – som et særligt punkt. De var

bange for at skulle i krydsforhør og usikre på, om de kunne
holde fast på deres egen version, hvis det blev tilfældet.

Annette: "Jeg mener jo altså også, at hvis jeg skulle have
været ind og sidde i retten i morgen, ja, jeg går da ud fra, at
de anser mig for et offer" (...)

Interviewer: "Nu siger du lige det med, at du regnede med,
de ville betragte dig som et offer der i retten, ikke?"

Annette: "Ja?"

Interviewer: "Ja, hvad ville alternativet have været, havde
jeg nær sagt?"

Annette: "Ja, men alternativet, det er, at der sidder en for-
svarer derinde og vil dreje det til, at det var mig, der havde
gjort noget forkert. Altså, det kunne man godt forestille sig.
En forsvarer sidder der jo dybest set for at få frikendt ham,
der sidder i klemme, ikke?"

Flere af de professionelle nævnte også problemet med for-
urettedes frygt for at blive udsat for krydsforhør, som de
– ligesom forurettede i sidste eksempel, og i øvrigt også
Andreas – tilskrev, at forurettede havde deres "viden" fra
film:

Anklager: "Nogen gange, så synes jeg, at de [forurettede]
har en lidt urealistisk opfattelse af retssystemet som sådan...
De har jo kun set amerikanske film... og de tror jo, at vi kan
forhandle om alt muligt og 'Kan vi ikke bare blive væk, og så
læser du min forklaring op?' Det er jo en klassiker, ikke. Fordi
de har en helt urealistisk idé om, hvad det er."

*

Anklager 1: "Jeg har tit fornemmelsen af, at tanken om, hvad
der skal foregå, den kan være værre, end når man så har
været dernede. Jeg tror egentlig tit, de tænker sådan: 'Var
det bare det?'"

Anklager 2: "'Var det bare det?' Ja!"

Interviewer: "Sådan lidt lettet i stemmen efter?"

Anklager 1: "Ja og det hænger måske sammen med, at det indtryk man har, det er måske fra film eller et eller andet. Og så er det meget mere stille og roligt. Jeg synes heller ikke, det er så ofte, at vi oplever, at forsvareren virkelig går i kødet på vidnet."

Det var dog ikke alene i forhold til retten, at forurettede kunne have tilbøjelighed til at agere ud fra bestemte forventninger. En kvinde fortalte, hvordan hun havde søgt at sikre beviser ved at gemme flasker og andet, som gerningspersonerne kunne have sat fingeraftryk på. Noget tilsvarende er set i et feltstudie af dansk politi, hvor anmeldere også syntes at orientere sig efter, hvad de havde set i fjernsynet eller på film – når politiet undersøgte gerningssteder ved indbrud, skete det ofte, at anmelderen udpegede mulige steder, hvor gerningspersonen kunne have afsat spor (Lars Holmberg, 1999).

Det synes således at have været oplevelsen blandt en væsentlig del af vore informanter, at den hændelse, de havde anmeldt, var rykket ind i en ny sammenhæng, som stillede særlige krav til dem selv som anmeldere og vidner – om at være sanddru, præcise og huske det hele. En bistandsadvokat nævnte netop det at forberede forurettede til retssagen som en central del af sin opgave:

Bistandsadvokat: "Den opgave, man har, og det arbejde, man har i selve, i under selve straffesagen, det er ingenting, fordi dér skal ens rådgivning faktisk være færdig. Fordi hvis man ikke har rådgivet til bunds som bistandsadvokat, inden ens klient skal møde som vidne i straffesagen, så skal jeg da lige love for, at de bliver nervøse. Så det skulle jo gerne være sådan at de, når de afleveres i retten, kan begynde deres vidneforklaring, hvor man som bistandsadvokat er fuldstændigt hægtet af."

Under selve retsmøderne vejledte de faste aktører ofte novicerne – vidner og tiltalte – om, hvordan disse skulle optræde, og i nogle tilfælde afveg de fra de almindelige "spilleregler" af hensyn til novicerne. Det kunne være ved

at "oversætte" udsagn fra processen, som de ikke forventede, at novicerne ville forstå til mere letforståeligt sprog – for eksempel, når dommeren forklarede dommen for den dømte efter domsafsigelsen, eller som i følgende eksempel, hvor Jonas oplevede, at retten skiftede sprog:

Jonas: "Dommerne synes jeg også var meget, meget fine, der var meget, meget god forståelse, og jeg var selv lige oppe og forklare omkring billederne, og hvad der var hvad, og hvor de blå mærker var henne. Jeg synes, der var meget god forståelse og ikke noget, og der var jeg faktisk slet ikke nervøs eller noget."

Interviewer: "Nej?"

Jonas: "Der var det ligesom, at den, eh, der var en lille høj på den, hvor man lige stod, og så fik vi lige snakket stille og roligt. Og sådan, det synes jeg var meget behageligt, at man lige kom op og var sådan... klumpen væk (...) Ja, [ellers var det] sådan lidt mere intenst, men så var der pludselig normal snak, og ikke den her, hvad kan man sige, firmasnak eller hvad man kan sige, sags-snakken. Det virkede lidt mere sådan, 'nå men, hvad er så det her', der var ligesom en meget bedre stemning omkring det og sådan, man fik ligesom forklaret og snakket normalt. I stedet for at man skulle sådan 'ja høje dommer' og så op og stå næsten og bukke, ikke?"

Mange af de dommere, vi har interviewet, fremhævede det netop som deres rolle at hjælpe forurettede og vidner med at forstå, hvad der skete i retten, og at give dem plads til at være der.

Dommer: "Jeg tænker min rolle er, at det er først og fremmest i retsledelsen, når de kommer ind i retten, at det er okay at være i retten som forurettet. At det... at jeg så vidt muligt skal undgå, at det bliver værre – altså at der bliver føjet spot til skade. Det er jo ikke det, der er meningen, men at jeg samtidig skal have fokus på sagen og det, der er rejst tiltalte for."

*

Dommer: "Min rolle opfatter jeg som, at hun – hun, det siger jeg, fordi de fleste forurettede ofte er kvinder – er tryk, når

hun kommer ind. På mine gamle dage gør jeg meget ud af at præsentere retten og fortælle, hvem der er hvem, og hvad vi laver og sådan noget. Sådan ligesom prøve at få øjenkontakt med den pågældende for... og så hendes advokat vil jo typisk, eller hans advokat vil jo typisk... bistandsadvokaten vil jo også være der. Så det er den umiddelbare rolle at forsøge at skabe et miljø, så hun er tryk ved at afgive forklaring, for det er forfærdeligt at afgive forklaring som vidne. Det er gruopvækkende rædsomt. Og når man så selv er den forurettede, så må det være forfærdeligt.”

*

Dommer: ”Jeg tænker, at tilfreds [med processen] er man vel, hvis man ligesom får bragt det frem, som man selv synes er vigtigt. Og det kan jeg sige, at det gør jeg selv meget... det ligger *mig* meget på sinde i hvert fald, at man kommer ud med det, som man har brug for at få sagt.”

På den anden side var både anklagere og dommere opmærksomme på, at forståelsen for forurettedes oplevelse ikke måtte kamme over i sympatitilkendegivelse, fordi det let kunne virke, som om der allerede var taget stilling til skyldsspørgsmålet:

Anklager: ”Jeg skal jo også være objektiv, og jeg skal jo ikke stå på offerets side og sige sådan... Selvfølgelig har vi rejst sagen på baggrund af den anmeldelse, der har været fra offeret. Men jeg tror også, man skal passe på med at blive for meget sådan: ’Ja det var forfærdeligt, det han gjorde, det var slemt eller sådan’. Man skal alligevel oplyse det på et objektivt grundlag.

*

Dommer: ”Hvis vedkommende begynder at sidde og stortude og slet ikke nærmest kan holde op igen, jamen så får man jo automatisk lyst til at trøste vedkommende. Og det skal man også, men man skal, synes jeg, som retsformand holde fokus på præcis det, der foregår, så: ’Okay, jeg kan se, du er ked af det lige nu, jeg kan se, at du er blevet berørt af det, du sidder og fortæller om. Nu får du lige et glas vand, prøv at trække vejret stille og roligt, og du må sige til, hvis du får brug for en pause, så holder vi det, det er helt okay (...) Men

man skal *ikke* begynde at sige: ’Jamen jeg kan også godt forstå, at du synes, det er hårdt at sidde og fortælle om det her, fordi dét må også have været en slem oplevelse for dig’. Så går man for langt (...) fordi der er du på et tidspunkt i din retssag, hvor du ikke endnu sammen med domsmændene har taget stilling til, om tiltalte er skyldig eller ej, og du har ikke taget stilling til, om du mener, det er rigtigt eller forkert, det vedkommende sidder og fortæller.”

Det følgende citat peger, ligesom de foregående, på nogle overvejelser tilsvarende dem, som vi tidligere har beskrevet hos politifolkene: Det kunne være en balancegang at signalere, at de tog forurettede alvorligt samtidig med, at de fastholdt en kritisk tilgang til forurettedes forklaring.

Dommer: ”Altså helt grundlæggende, men det gælder jo både forurettede og andre, men særligt forurettede, så mener jeg, min rolle som dommer og retsformand er at give folk en ordentlig oplevelse af retssystemet (...) tit og ofte er det jo sådan, at man selvfølgelig godt kan have en fornemmelse af, ’jamen er du et offer eller er du ikke?’ Men nogen gange kan man jo også i løbet af en retssag få fornemmelsen af, at ’måske var du i virkeligheden mindre offer, end hvad der blev lagt op til fra starten af’. Og det er jo de dilemmaer, vi tit sidder med, og der er det super vigtigt for mig, at der ikke er *nogen* i retssalen, der kommer til at få opfattelsen af, at jeg på nogen måde er forudindtaget, eller at jeg på nogen måde er fordømmende over for det, der foregår.”

Kapitel 5

Om målet med anmeldelsen

Vi har gennem denne rapport fulgt de forurettedes oplevelse af mødet med politi og retssystem nogenlunde kronologisk. I de næste kapitler vil vi hæve blikket lidt og se på nogle specifikke punkter i processen. I dette kapitel drejer det sig om, hvorfor forurettede overhovedet valgte at anmelde forholdet til politiet – og hvad de håbede på, at der ville komme ud af anmeldelsen. For nogle læsere vil svaret på dette spørgsmål måske forekomme selvindlysende: De forurettede har været udsat for en forbrydelse, og derfor anmelder de naturligvis. Diverse offerundersøgelser, som er gennemført i Danmark, viser imidlertid, at det ikke forholder sig sådan. I perioden 2005-2019 er det faktisk under halvdelen (mellem 38 og 49 procent alt efter, hvilket år, det drejer sig om) af de adspurgte, der har oplevet sig udsat for vold, som har valgt at melde det til politiet¹⁹ (Justitsministeriet, 2020). Vores undersøgelse kan ikke sige noget om de voldsudsatte, som *ikke* anmeldte volden til politiet, men de forurettede, som *valgte* at anmelde, havde mange forskellige be væggrunde hertil. Vi vil endvidere se på de forurettedes holdning til straf, da ønsket om straf til gerningspersonen for nogle er (en del af) motivet til anmeldelsen.

Hvorfor anmelde?

Vi har spurgt de forurettede, hvorfor de valgte at anmelde deres sager til politiet, og hvad de håbede at få ud af anmeldelsen. Svarene viste, at der var sammenhæng mellem rationalet for anmeldelse og forhåbningerne til resultatet af anmeldelsen. Vi vil derfor behandle disse to forhold under ét. I det følgende vil vi gå nærmere ind i de forskellige be væggrunde hver for sig, idet det dog skal nævnes, at en del af de forurettede angav mere end én grund til, at de havde valgt at gå til politiet.

Nu må det holde op!

En væsentlig del af de forurettede, som anmeldte kontekstuelle hændelser, var først og fremmest interesserede i, at de problemer, de stod i, skulle bringes til ophør. Som vi allerede har bragt eksempler på ovenfor, var nogle udsat for overgreb fra nuværende eller tidligere partnere, mens andre anmeldelser drejede sig om kulminationen på længere tids (hidtil ikke altid voldelige) konflikter med naboer eller bekendte. For nogle forurettede var det helt nyt at tænke politiet ind i sammenhængen, mens det for andre var noget, der var sket flere gange tidligere.

¹⁹ Eller hvor politiet har fået oplysning om hændelsen på anden vis.

Det, der karakteriserede denne type anmeldelser var, at fokus for forurettede ikke først og fremmest var på det retlige indhold, og at de langsigtede konsekvenser for den anmeldte (rettergang og straf mv.), ikke var i forgrunden.

Lise: "Det véd jeg ikke, hvad jeg rigtig havde forventninger, andet end jeg forventede altså, meningen med det hele var, det var at [X] skulle stoppe med at kontakte mig og forstå alvoren i det, og efter anden gang, jeg meldte ham, da forstod han ligesom alvoren i det (...) hvad han havde fået af dom og noget, da havde jeg ikke nogen forventninger egentlig. Jeg vidste ikke rigtig, hvad jeg gik ind til, jo, og hvad man kunne få for det."

*

Ulla: "Det er mere sådan, de skal stoppes! (...) Jeg vælger at gå den *rigtige* vej for at få dem stoppet: Det er politiet."

I vore interviews med politiet var det tydeligt, at denne type anmeldelser var hyppige – og at de af og til kunne være svære at håndtere, fordi de ikke altid omhandlede strafbare forhold. De fleste betjente virkede meget lydhøre over for forurettedes ønsker, og flere fortalte (som allerede kort omtalt i kapitel 1), hvordan de i en række tilfælde havde prøvet at løse forurettedes problemer uden at starte en voldssag.

Betjent: "Der er jo også nogle sager, netop lidt trussel men også lidt tilholdshaløj, hvor vi engang imellem går ind og siger, okay den her, der ringer jeg ham/hende op og siger: 'Nu stopper du altså. Ellers bevæger du dig ud på et rigtig dumt skråplan' (...). I den situation er der ikke nogen sag, der prøver vi at undgå en sag ved at jeg puster mig en lille smule op."

*

Betjent: "Nogen gange, så er det jo noget, der er sket, det kan også være mindre voldsager hvor, det kunne godt være en nabostridighed, hvor der er en nabo der er gået over og lige har taget fat i den anden part. Og det ikke nødvendigvis, men er måske i hvert fald lige på grænsen til, hvad man kan kategorisere som vold. Hvis de har haft fat i trøjen på dem,

eller holdt fast om armen eller et eller andet, hvor det er i en meget mild grad, og som formentlig aldrig vil blive klassificeret som vold. Men de føler sig utrygge, og så kan man jo også bare ringe og tage en snak med den anden part, og sige at 'vi har fået hørt sådan og sådan, og hun er faktisk ret bekymret'. Og så er han måske faldet ned, og siger, at 'det er jeg faktisk ret ked af at det skete, og der er ikke nogen onde hensigter fra min side'. Og så kan man løse det på den måde."

I en enkelt af de sager, vi fik kendskab til, foreslog den betjent, der afhørte forurettede, at oprette sagen som en hændelse (frem for en voldssag), og det var forurettede, Morten, godt tilfreds med:

Morten: " Det vigtigste for mig var faktisk, at [betjenten] tog det alvorligt (...) sådan som jeg forstod det, så blev ham, der havde fat i mig, han blev ikke anmeldt for vold, og det er jo sådan set fint, for som betjenten sagde: 'Det ikke sikkert, at der kommer noget godt ud af, at han bliver hentet i en patruljevogn, fordi det løser nok ikke noget. Det er bedre, at jeg ringer og forklarer ham, at hvis... at en sådan opførsel er utilstedeilig, og at hvis han gør det igen, jamen, så falder der brænde ned'. Altså, det var sådan, jeg forstod det, og det at betjenten siger det, det får mig til at føle, at der er en eller anden form for retfærdighed til (...) det er virkelig rart, at han så tager hånd om det."

Betjentene fortalte i øvrigt, at de kunne have problemer med forurettede, der forventede, at politiet ville anholde gerningspersonen, uden hverken at afhøre ham eller inddrage forurettede i processen i øvrigt, men hvor procedurer og sigtedes rettigheder slet ikke muliggjorde en så omgående indsats.

Betjent: [Der er] "enkelte sager, hvor (...) de vil gerne anmelde det, men det handler ikke om, at de gerne vil have retsfulgt den her person, som måske har truet dem. Det handler mere bare om, at man gerne vil sige til politiet, at der er noget galt. Og jeg har flere gange haft sådan en samtale med folk, hvor jeg siger: 'Du bliver nødt til lige at have en forståelse for, hvad du sætter i gang med det, du fortæller mig nu. Fordi det du fortæller mig er alvorligt, men samtidig

siger du, at du ikke vil have, at politiet indblandes, men du er alligevel mødt op på politistationen. Så du sender signaler i forskellige retninger'. Og det kan godt være lidt svært at navigere i, synes jeg, (...) nogen gange kan [det] være lidt spild af tid, hvis folk møder op og gerne vil anmelde noget, uden at helt ville anmelde det, og ikke helt have forståelse for, hvad er det? Nogen gange så har jeg taget den samtale: 'At det der kommer til at ske nu her, det er, at vi har en samtale. Jeg skal afhøre ham også'. 'Skal du afhøre ham også? Han skal da ikke vide, at jeg overhovedet er her!' Men så er det lidt svært jo (...), så starter jeg samtalen med, at 'det her, det er selve sagsgangen, og den ender faktisk i retten. Du skal sidde foran ham på et tidspunkt og du skal vidne'. Og så klapper de lidt i. Og det synes jeg kan være svært at navigere i (...) og så ender de med at sætte sig lidt tilbage i stolen, og lidt afventende, og 'ahh, har jeg lyst til i virkeligheden at medvirke til det her'. Og så må man jo tage den derfra."

Et ønske om tryghed

Nogle forurettede i kontekstuelle sager var bange for gerningspersonen, og for dem var anmeldelsen et forsøg på at opnå en større tryghed, lige som en forurettet, der havde ringet til politiet under selve hændelsen, omtalte det betryggende i, at politiet nu var ind over sagen:

Lena: "Jamen, jeg synes faktisk, de har været rigtig imødekommende, og jeg synes, at det, at de giver én deres mobilnummer virker mega troværdigt og giver én en tryghed. Altså, det var også fedt, at jeg bare kunne ringe til den [patrulje] vogn, der havde været ude på stedet. "

I nogle sager gav anmeldelsen imidlertid anledning til *øget* utryghed, typisk fordi forurettede var bange for, at gerningspersonen skulle tage det ilde op, at vedkommende var blevet anmeldt.

Ulla: "Jeg vil altså gerne have at vide, når [gerningspersonen] får det her at vide, så jeg kan søge tilflugt hos min eksmand."

Betjent: "Det skriver jeg ind i sagen." (...)

Ulla: "Tror du om ikke andet, at hun bliver stoppet?"

Betjent: "Ja, vi hiver hende jo ind, og nu da du har anmeldt det, er du jo beskyttet, fordi hendes straf bliver højere, hvis hun gør dig noget nu."

Andre forurettede, som fik tilsvarende besked fra betjenten i forbindelse med anmeldelsen, omtalte i interviews trygheden ved, at de nu havde fået "vidnebeskyttelse", og det kunne virke, som om de opfattede denne beskyttelse som mere omfattende, end den sandsynligvis er. Som vi har været inde på tidligere i rapporten, var der også nogle forurettede, som forklarede, at det, de var blevet stillet i udsigt, f.eks. at politiet ville give dem besked, når der blev taget skridt mod gerningspersonen, ikke blev opfyldt.

Flere forurettede ytrede ønske om, at politiet skulle reagere på anmeldelsen med det samme, og de forklarede, at politiets manglende indsats skuffede dem:

Samir: "De var supersøde, det er slet ikke det, men jeg havde bare en forventning om, at de tog ham med. Men det gjorde de ikke, så... det er ikke nogen kritik, men... jeg synes ikke, han burde have fået lov at være der den dag."

Interviewer: "Tænker du, at de burde have taget ham med til afhøring på politistationen, eller?"

Samir: "Ja, noget i den stil. For det er jo vores arbejdsplads, og han skabte, hvad hedder det, utryghed, ikke? Det havde jeg gerne set, at de havde gjort. Det opfordrede vi dem også til."

*

Betjent: "Og så som du [anden betjent] sagde tidligere: 'Jamen kan de ikke bare lige hente ham og give ham en bøde og sætte ham i fængsel med det samme'. Det kunne være det mest optimale, kunne man læse mellem linjerne, men det er ikke sådan, det fungerer."

Flere politifolk og bistandsadvokater nævnte problemet med de utrygge forurettede og de strategier, de benyttede

for at berolige dem – først og fremmest at tale problemet ned ved at forklare, at det reelt set er virkelig sjældent, at folk, der er blevet anmeldt til politiet, reagerer over for den, der har anmeldt dem.

Erstatning og dokumentation

En tredje genkommende begrundelse for anmeldelse var, at det kunne være forudsætningen for en eventuel erstatning. De unge mænd, som var blevet slået ned af ukendte gerningspersoner, havde ikke nogen forventning om, at deres sager ville blive opklaret, men de ville gerne have erstatning for det, der var ødelagt/mistet, herunder tabt arbejdsfortjeneste.

Kristian: "Det er et overfald, og, hvad kan man sige, det, der fik mig til at anmelde, det er, at jeg ligesom har lidt både økonomiske og andre tab på det her."

Gerningspersonen blev faktisk fundet og idømt ét års betinget fængsel med vilkår samt en erstatning til forurettede, som han imidlertid ikke var i stand til at betale. Kravet blev derfor oversendt til Erstatningsnævnet, men for Kristian havde erstatningen ikke samme betydning, når pengene ikke kom fra gerningspersonens lomme:

Kristian: "Og man kan sige på en eller anden måde, så kommer han jo til at gå rundt, uden at det har fået den konsekvens, og det er måske det, der sådan ærgrer mig mest. Selvfølgelig, jeg får pengene der, men det... jeg synes bare ikke, det er det samme (...) jeg ved da godt, det er da ligegyldigt, om jeg går ud og køber et ur med penge fra den ene konto eller den anden konto, men rent samvittighedsmæssigt, så har det bare ikke samme værdi."

Nok så fremtrædende i denne gruppe var dog de arbejdsrelaterede anmeldelser – forurettede, der havde været udsat for vold på deres arbejdsplads. De konkrete hændelser var

af meget forskellig alvorlighedsgrad (også ifølge de forurettede selv), og i flere tilfælde var det arbejdsgiver, der enten havde iværksat anmeldelsen eller opfordret den ansatte til at gøre det. Baggrunden var flertydig: Dels angav flere forurettede, at der var kommet langt større fokus på deres udsathed (f.eks. for vold fra klienter) og deraf følgende dokumentationskrav, og dels var det opfattelsen, at en politianmeldelse er en forudsætning for, at den ansatte kan søge erstatning, hvis det senere skulle vise sig, at vedkommende havde pådraget sig en skade. Disse forhold kan have ført til en øget anmeldelsestilbøjelighed vedrørende arbejdsrelaterede voldstilfælde (Kyvsgaard, 2017). Der er dog sket en ændring på dette område i løbet af vores undersøgelsesperiode. Ved en dom fra september 2018 (U.2018.3697) underkendte Højesteret den nyere praksis om anmeldelsespligt, hvilket betød, at praksis straks blev ændret tilbage.²⁰

Nogle politifolk mente, at den slags anmeldelser havde taget overhånd, mens andre udtrykte forståelse for, at det kunne være vigtigt også at dokumentere mindre alvorlige sager:

Betjent: "Hvis man ikke får det dokumenteret, så er det altså svært at komme tilbage efter 15 år i en... og har arbejdet i psykiatrien, og sige, jeg er simpelthen gået ned, fordi jeg har fået for mange trusler, men der ligger ikke noget. Der er ikke nogen politirapporter at henvise til, der er ikke rigtig noget andet. Det er også sådan en anden udfordring, der kan være i det."

Endelig skal det nævnes, at et par af disse forurettede oplevede det som omsorg fra arbejdsgiverens side, at de fik hjælp til at få hændelsen politianmeldt.

At undgå selvtægt

Enkelte af de forurettede fortalte, at de havde valgt at gå til politiet i stedet for at tage sagen i egen hånd – altså begå selvtægt. Vi har allerede bragt et citat, der omhandler dette

²⁰ Se mere herom http://www.erstatningsnaevnet.dk/da/en_aar/Praksis%20mv/Dom%20vedr%20plejepersonales%20tilskadekomst%20i%20arbejdstid.aspx (senest besøgt 17. april 2020)

emne (se afsnittet om henlagte sager i kapitel 3), og i både denne og en anden sag var der tale om forurettede, som var utilfredse med, at deres sag var blevet henlagt. De følte, at de havde spildt deres tid og gjorde det klart, at de en anden gang selv ville ordne sagen gennem fysisk afstraffelse af gerningspersonen.

Også en forurettet i en sag, hvor gerningspersonen faktisk fik en dom, inddrog spørgsmålet om selvtægt:

Interviewer: "Hvad tænker du om, at han er blevet dømt?"

Markus: "Jamen, det er perfekt, altså. Så slipper vi andre sgu' for alt muligt selvtægt og alt det pis, som de ikke gider have. Så er retfærdigheden sket fyldest, og sådan er det."

Det skal understreges, at det kun er få af vore informanter – og kun mænd – som overhovedet har nævnt muligheden for selvtægt.

At trække en streg i sandet

En del af de forurettede begrundede deres anmeldelse med, at de følte et behov for at vise, at her var grænsen nået – også selv om der ikke var sket noget alvorligt:

Carlo: "Så jeg gør det for at sætte en streg i sandet. Jeg føler mig egentlig ikke som offer, men jeg føler mig forulempet og generet (...) han har haft to muligheder for at komme og sige undskyld. Det har han ikke gjort. Men det er ikke for at skade ham, jeg er ikke hævngherrig, det er for at trække en streg i sandet."

Denne form for begrundelse fokuserede på, at det var vigtigt at gøre det klart, at gerningspersonens handlinger var uacceptable. Dette først og fremmest over for gerningspersonen, men i anden række i forhold til samfundet mere generelt.

I den slags begrundelser skiftede fokus fra anmelderens egne behov ofte til et bredere fokus på, at anmeldelsen skulle

være til gavn for andre. For eksempel sagde en kvinde, som var blevet fysisk tilbageholdt af en taxachauffør:

Line: "Altså, han var virkelig ubehagelig, og jeg ville i hvert fald ikke have, at det skulle ske for nogen andre."

En mand, som var blevet overfaldet af en ukendt person i nattelivet, forklarede følgende:

Klaus: "Altså, jeg får jo ikke noget ud af, at han bliver straffet. Men det kan være, der er nogle andre, der gør det på sigt, hvis at det får ham til at overveje, hvorfor han gør, som han gør. Hvis det ligesom er den måde, man får ham til at ændre sin indstilling til livet."

Her er den samfundsmæssige interesse altså konkrete andre, som kunne tænkes at komme i samme situation, samtidig med, at anmeldelsen gerne skulle påvirke gerningspersonen – fuldstændig som Andreas også forklarede om sine bevæggrunde i de tidligere kapitler.

Anmeldelse som en borgerpligt

Nogle af de forurettede formulerede det som en slags 'borgerpligt' at anmelde forholdet til politiet. Noget tilsvarende er beskrevet i et studie af unge mandlige voldsofre i Sverige: Når de efter en del tøven valgte at anmelde forholdet til politiet, beskrev de det som en slags pligt – "the right thing to do" (Burcar, 2013: 180). For de af vore informanter, som nævnte denne begrundelse, lå fokus ikke på de konkrete konsekvenser af anmeldelsen, men nok så meget på deres oplevelse af, at det kunne have negative følger for samfundsordenen, hvis de ikke anmeldte:

Lena: "Så synes jeg jo ikke, at man skal kunne opføre sig sådan, uden at det har nogen konsekvenser. Jeg synes, at det han gør, det er jo et symbol på, at han ikke respekterer, at vi har et demokrati i Danmark."

*

Frank: "Jeg har det princip, at når jeg bliver truet, eller jeg bliver slået på eller sparket på, så... så politianmelder jeg det,

fordi det synes jeg ikke, at man skal respektere eller acceptere, når man er i det fag.”

*

Aren: ”Folk generelt mener ikke, politiet kan gøre noget i den slags sager, men jeg synes ikke, der skal være afstand mellem politi og borgere. Jeg vil gerne hjælpe, det er min borgerpligt at hjælpe til.”

Det væsentlige er efter vores mening, at anmeldelsen i disse sammenhænge på den ene side markerede en slags symbolsk grænse – ’dette er uacceptabelt, ikke bare for mig personligt, men også for samfundet’ – og på den anden side klart placerede forurettede på den ’rigtige’ side af grænsen. Ved at anmelde gjorde forurettede det klart for sig selv og andre, at vedkommende befandt sig på samfundets side.

Dom, straf og konsekvens

I vore interviews med forurettede har vi ikke bare spurgt, hvad de håbede på at få ud af anmeldelsen. Vi har også spurgt direkte til, om de forurettede håbede, at gerningspersonen/-personerne ville blive straffet – og i givet fald, hvad de havde af forventninger til, hvad straffen ville (eller burde) blive.

En stor del af de forurettede lagde vægt på, at der skulle være en konsekvens af gerningspersonernes handlinger – at de blev dømt – mens straffens *strenghed* syntes at være af mindre betydning.

Interviewer: ”Hvis nu gerningsmanden havde fået en straf, hvad havde du tænkt om det?”

Keld: ”Altså, hvis den, hvis det var en mild straf, så synes jeg, det var fint. Jeg synes jo, selve forseelsen er ret begrænset i sit omfang, så det er ikke sådan, så jeg er super hævngherrig eller noget. Men altså, hvis han fik, ligesom hvis man går og fjoller rundt i en brandert inde i byen og sparker til ting eller

sådan noget, får bare sådan en for gadeuorden eller sådan noget, en mindre bødestraf, så ville det være helt perfekt.”

Michelle: ”Det rager egentlig ikke mig – nu ved jeg ikke, hvad strafferammen er for den slags – men det rager jo egentlig ikke mig, om han får en bøde på 500 kr. eller han får 3 år i fængsel. Pointen er, at det ikke skal gentage sig.”

Nogle af de forurettede sagde direkte, at de ønskede milde domme:

Eigil: ”Jeg ønsker, han får en så mild straf som *overhovedet* muligt”.

*

Line: ”Så det vil jeg i hvert fald håbe, at formålet med retten var, at de kunne fratage ham [retten til at køre taxa], hvis han ikke kan styre det.”

Interviewer: ”Har du andre tanker, sådan omkring en straf?”

Line: ”Altså, jeg ville have det rigtig skidt, hvis det endte sådan med, altså det kunne jeg virkelig, virkelig ikke forestille mig, men hvis han endte i fængsel eller sådan noget. Det ville jeg ikke have det godt med, fordi det, synes jeg, også er over grænsen, fordi vi er også kun mennesker (...) jeg ved jo heller ikke, om der har været en før mig, der bare har været pisse irriterende, og så har det bare blevet for meget for ham, eller et eller andet.”

Enkelte mente dog, at det, de havde været ude for, retfærdiggjorde en alvorlig straf:

Nicolay: ”Nu er jeg ikke så meget inde i straffeloven som sådan, men jeg vil jo vove at påstå, at når man kan finde på at sige sådan noget til folk, at man ’smadrer personer’ og sådan noget der, så skal man da have en forholdsvis streng straf i hvert fald.”

Andre forurettede tog udgangspunkt i, hvordan de troede, *gerningspersonen* ville opleve en straf – det vigtige for dem var, at straffen skulle opleves som en mærkbar konsekvens:

Interviewer: "Har du sådan en holdning til, eller ønske om, hvad der kunne være en god dom, eller hvad man skal sige? (...)"

Samir: "Uh, det ved jeg sgu ikke. Det har jeg ikke sådan rigtig gjort mig nogen overvejelser om. Jeg synes, altså han... han burde komme ind at sidde, fordi han har brug for også at se, at der er konsekvens."

Interviewer: "Okay så du tænker en fængselsdom ville faktisk være..."

Samir: "Som ikke er en institution, hvis du forstår, hvad jeg mener?"

*

Erik: "Det, jeg synes, der er vigtigt, det er, at sådan en person ikke skal gøre det igen, og han skal have en eller anden form for straf. Selvfølgelig skal han ikke have en stor straf, men han skal have en straf, og en plet på sin straffeattest til de næste fem år. De der pæne nydelige borgere, det er de jo ikke interesserede i, så det er jo en straf i sig selv, ikke også (...) når vi alligevel skal have hele systemet igennem, så synes jeg så også, at retfærdigheden skal ske."

*

Interviewer: "Så du tænker, at der er behov for en længere straf, så omverdenen kan føle sig tryk i længere tid, eller?"

Lena: "Nej, jeg synes, at han skal *føle* sig straffet!"

*

Jonas: "Ja, han kunne godt have fået mere straf synes jeg, altså, jeg synes ikke, der var nok af det."

Interviewer: "For at forebygge at han gør det igen?"

Jonas: "Jamen jeg er bange for, at netop fordi han ikke har fået straf nok, måske kunne finde på at gøre det igen. Jeg mener, hvis folk de får en ordentlig, det kan da godt være, han ikke skulle have været i fængsel, men lad os så sige, så skulle han have haft et års betinget. Så kunne det måske

være, han havde tænkt over det, for så var det lige pludselig et helt år i stedet for tre måneder. Jeg siger ikke, at manden skal i fængsel, men han skal bare have en tænk på, at det gør man ikke i vores samfund det her, man skal kraftedeme opføre sig ordentligt."

Der var også en mindre del af de forurettede, som tog udgangspunkt i deres egen oplevelse og syntes, at den faktiske dom var for mild – og ikke proportional med det, de havde været udsat for:

Interviewer: "Hvordan havde du det egentlig med den straf, han så fik?"

Lise: "Ja, ja. (griner) Ja, han skal jo *ikke* i fængsel i tre måneder, og så får han samfundstjeneste i tre måneder, så det véd jeg ikke. Jeg tænker, at det er nok lidt mildt, fordi det har skræmt mig så meget, men ja."

En anden ændrede tilsyneladende holdning undervejs. Ved første interview var han i princippet slet ikke indstillet på fængselsstraf, men ønskede noget, der kunne påvirke gerningspersonen til at opføre sig bedre en anden gang:

Interviewer: "Hvad tænker du om straf i forhold til ham her gerningsmanden - har du gjort dig nogle tanker om det?"

John: "Nej ikke rigtigt, altså i bund og grund så skal han jo bare sættes altså godt og grundigt på plads af én eller anden form, så han kan forstå, at han skal opføre sig ordentligt, og hvad der skal til dér, det det har jeg ikke forstand på. Hvad kan virke i hans tilfælde dér, om man skal på et "tal ordentligt-kursus", eller om han skal i spjældet, eller hvad han skal, det véd jeg ikke." (...)

Interviewer: "Nej, nu kan jeg ikke huske, om han tilbød dig sådan et konfliktråd. Gjorde han det, politimanden?"

John: "Nej-nej."

Interviewer: "Hvad hvis han nu ringede dig op og tilbød dig det, hvad ville du så sige til det?"

John: "Det ville jeg sige ja til, det ville være en stor tilfredsstillelse for mig altså, for det... altså jeg har jo ikke... jeg har jo ikke nogen... jamen jeg har jo ikke noget ud af at sende folk i fængsel, eller sende dem et eller andet sted hen. Jeg er bare.... jeg har bare noget ud af, at så at det skal stoppe, ikke, så jeg kan færdes trygt og godt derude, det er det eneste."

Ved et interview efter dommen (en kortere betinget fængselsstraf for trusler), var forurettede skuffet:

John: "Altså efter det her, så er der jo ikke nogen konsekvens. For ham. Overhovedet. Ikke en dyt (...)"

Interviewer: "Ja, så du ville have det anderledes, hvis han havde fået en hårdere dom - altså for eksempel at den *ikke* havde været betinget?"

John: "Ja, men en eller anden sanktion, der passede, tilpasset til ham. Jeg ved ikke, hvad man kan hive op af posen, hvad man har af sanktioner, at han skal gøre noget antabusbehandling eller et eller andet, ikke, fordi det er jo... det er jo... det er jo, når han har drukket, at han laver sådan en dumhed, ikke, så det er jo der, den skal stoppes. At sætte ham i fængsel – det hører jo, eller det, det duer ikke, men gøre et eller andet, der faktisk jamen, der hjælper manden, fordi problemet er jo ikke løst. Problemet er jo alkohol."

Samlet set var hovedparten af vore informanter dog ret mildt indstillede. De lagde vægt på, at eventuelle sanktioner først og fremmest skulle forhindre fremtidig kriminalitet. Det er selvfølgelig muligt, at en del af vore informanter generelt følte, at det ville være socialt uacceptabelt at være hævngerige, og at de derfor ikke ville fremstå sådan i interviews med os. Dette er dog næppe den eneste forklaring. Det er bemærkelsesværdigt, at de langt hen ad vejen udtrykte de samme holdninger, som resten af befolkningen har gjort i undersøgelser af danskernes retsbevidsthed. Disse undersøgelser (Balvig, 2006, 2010) viser blandt andet, at en stor del af befolkningen, når de bliver bedt om at dømme i konkrete sager, dømmer mildere end domstolene, og at de vægter genopretning over straf:

"Når man derimod skal dømme i konkrete sager, er man mere styret af nytteovervejelser: Hvordan kan man bedst muligt gøre det skete godt igen? Hvordan kan man skabe oprejsning for offeret? Hvordan kan man undlade at gøre ondt værre for gerningspersonen, og især prøve at sikre eller bidrage til, at han ikke gør det igen" (Balvig, 2010: 13).

Vi har allerede set eksempler på den slags overvejelser ovenfor, og enkelte af vore forurettede talte, på trods af, at de havde anmeldt hændelsen, direkte imod fængselsstraf:

Kurt: "Men det er mere det der med, at man ligesom skal, ja at alle kommer videre igennem det. Og at det ikke ligesom sker for andre. Jeg tror, det er meget den der sådan, så trækker det lige igennem hovedet, nå men hvad er det rigtige at gøre, det rigtige, det er at han ligesom kommer videre. Og får den hjælp han skal have, så må det være det, vi ligesom arbejder på."

Interviewer: "Og har du nogen tanker omkring hans straf? Altså, nu er du meget fokuseret på, at han skal have noget hjælp, som jeg hører det, men har du en holdning til, om du synes han skal have en fængselsstraf eller en anden form for straf?"

Kurt: "Altså, jeg håber, at han havner og får noget psykiatrisk hjælp (...) øh, fængselsstraf og sådan noget... jeg har lidt en holdning omkring, at vores fængselsystem er øh... en af de største måder... eller bedste måder at vi smider vores penge væk her i vores samfund. Jeg tror ikke rigtig på det der med at bure folk inde, at det hjælper noget."

Man kan indvende, at forurettedes holdninger til straf er irrelevante, fordi de ikke er part i sagen. For os at se er den udbredte mildhed blandt de forurettede imidlertid interessant, fordi strafskærpelser ofte begrundes med blandt andet hensynet de forurettede i voldssager. Dette hensyn giver vores undersøgelse imidlertid ikke meget belæg for – det er andre ting, der optager de forurettede. Justitsministeriets Forskningskontor udgav i maj 2020 en forskningsoversigt om effekter af straf. Det fremgår her, at den eksisterende forskning vedrørende effekten af den udmålte straf på

forurettedes tilfredshed med retssystemet er begrænset, at studierne typisk er af ældre dato, samt at en del af de syv identificerede studier har metodeproblemer. Endelig gælder, at ingen af de identificerede studier inkluderer data vedrørende danske eller nordiske ofre. På denne baggrund konkluderer Forskningskontoret alligevel, at "[s]amlige studier når frem til samme konklusion; at straf (sagens afgørelse) påvirker ofrenes tilfredshed med retssystemet i positiv retning" (Justitsministeriets Forskningskontor, 2020: 69). Nogle af de inkluderede studier finder en direkte sammenhæng mellem straffens strengthed og forurettedes tilfredshed, mens andre, som Forskningskontoret også selv bemærker, ser på forurettedes tilfredshed i forhold til, om der er faldet en afgørelse i sagen.

Vor egen undersøgelse er ikke designet til at undersøge den slags sammenhænge mere systematisk, men de resultater, vi har omtalt i dette afsnit, kunne tyde på, at sagens afgørelse og straf til gerningspersonen for de forurettede ikke nødvendigvis er ét og det samme, således som Justitsministeriet behandler det i rapporten. En fældende dom kan, uanset hvad straffen udmåles til, ses som et tegn på, at forurettedes version af begivenhederne står til troende – at han eller hun har talt sandt – og denne blåstempling ser for en del af vore informanter ud til at være nok så vigtig som straffens strengthed. Da vi imidlertid ikke har spurgt vore informanter mere systematisk om dette, skal vi understrege, at der er tale om vores tolkning.

Kapitel 6

Hvad er et offer?

Som det allerede fremgik af de indledende overvejelser i denne rapport, har vi fravalgt brugen af betegnelsen ”offer” om de anmeldere, vi har fulgt og interviewet. En væsentlig del af årsagen er, at langt hovedparten af vore forurettede selv sagde, at de ikke kunne genkende sig selv i rollen som offer. Dette stod klart allerede på et tidligt tidspunkt i undersøgelsen, og vi valgte derfor mere systematisk at spørge vore informanter om deres holdning til offerbegrebet.

Der findes en del forskning, som beskæftiger sig med dette spørgsmål. Nils Christie (1986) beskrev tidligt forestillingen om det ”ideelle offer” som en person, der var svag, i gang med et anerkendelsesværdigt ærinde på et respektabelt sted, og som blev overfaldet af en stor, ondsindet og fremmed person. Elementer fra denne idealtipe gik igen blandt vore informanter, som gav udtryk for, at ofre – i modsætning til dem selv – havde et eller flere af følgende karakteristika:

- De var kommet til skade i en trafikulykke, som de ikke selv havde nogen skyld i
- De havde været udsat for vold af (ukendt) gerningsperson uden foregående kontakt, konflikt eller provokation
- De havde ikke haft mulighed for at beskytte sig eller forsvare sig
- Hændelsen havde været af en vis alvor
- De havde fået fysiske skader
- De havde behov for hjælp fra andre

Disse bidrag til en ’definition’ af, hvad et offer er, blev ofte fremsat som det modsatte af, hvordan vore forurettede ople-

vede/præsenterede sig selv: ’Hvis jeg havde været sådan og sådan, så ville jeg have været et offer’. Som Jägervi (2014) skriver, kan man ikke gå ud fra, at alle ofre stræber mod at blive anerkendt som ideelle ofre, måske snarere tværtimod. Jägervi interviewede kvinder, der havde haft kontakt med den svenske offerrådgivning (Brottsofferjouren), og ingen af de interviewede præsenterede sig selv som svage eller søgte sympati – i stedet fremstillede de blandt andet sig selv som moralsk overlegne i forhold til gerningspersonen, og derfor værdige modtagere af hjælp og støtte.

Inden for viktimologien har man blandt andet interesseret sig for, hvordan mænd, som har været udsat for vold, håndterer offerrollen i forhold til idealer om maskulinitet og styrke. Burcar og Åkerström (2009) fandt, at unge svenske mænd i deres selvfremstilling underspillede deres skader og understregede, at de ikke havde behov for hjælp. Det betød for eksempel, at de heller ikke ønskede at opsøge offerrådgivning eller lignende.

I et studie af amerikanske mænd, som søgte tilhold mod deres kvindelige partner, fandt Durfee (2011) tilsvarende, at mændene fremstillede sig selv på måder, der tog afstand fra offerrollen og søgte at opretholde en klassisk maskulinitet. Mændene fortalte om voldsepisoderne, at de bevarede roen, begrænsede partnerens vold, og at de, trods ønsket om at partneren skulle få et tilhold, ikke var bange for partneren – hvilket ifølge Durfee var almindeligt blandt kvinder, som søger tilhold mod deres voldelige mænd.

Det sårbare offer

En stor del af de forurettede i vores undersøgelse – både kvinder og mænd – lagde afstand til prædikatet *offer*. De forbandt 'offer' med sårbarhed og manglende *agency*, og sådan så de forurettede ikke sig selv.

Klaus: "Nej det, det synes jeg er lidt en ynkelig tilgang til livet at tænke sig, altså det..."

Interviewer: "Men nu tænker jeg i forhold til denne her situation?"

Klaus: "Det er man jo, altså man er jo et offer for vold, altså, jeg er jo heldigvis ikke en lille dreng, så jeg kan jo, altså man kan jo, altså hvis man havde drukket lidt mindre, så kunne man jo nok have forsvaret sig selv mod den slags, og så ville man jo ikke være et offer lige pludselig, så men ja. Man er jo strengt taget et offer, men jeg tænker ikke som om at, altså jeg tænker mere, at det er et resultat af mine handlinger, og om mine handlinger så har været rigtige eller forkerte, det kan jeg jo så kun selv tage til efterretning, og som jeg ændrer på det handlingsmønster. Jeg kan jo se på resultatet, at det syntes jeg var træls, at sådan en situation ikke, men altså så det er jo ikke sikkert, jeg har gjort noget forkert, men det har jo stadig væk provokeret en form for reaktion hos nogle andre, og det kan jeg jo godt tage til efterretning og så handle ud fra det."

*

Kristine: "Altså jeg er jo et offer for det her samfundsproblem og for denne her vold. Men jeg er ikke et offer i den forstand, at ordet skal udnyttes, altså jeg er ikke en jeg er løsningsorienteret, jeg er ikke opgivende, jeg har lyst til livet, jeg har lyst til kærlighed, jeg har lyst til mere sex, jeg har lyst til at snakke med folk om mine oplevelser, tydeligvis."

*

Kristian: "Altså jeg var til afhøring i går på politigården, hvor han informerede mig rigtig meget om, ja, både noget konfliktråd og krisehjælp og en hel masse ting, og altså jeg synes, der bliver taget godt om altså og fra en, hvis man kan påtage

sig en offerrolle. Men altså der er rigtig mange midler, der bliver brugt på ligesom at sørge for, at man kan blive menneske igen, og at man ikke sådan går helt ned med flaget, og det, synes jeg, er super fedt altså."

Interviewer: "Nu sagde du selv det der med, om man kan betragte sig selv som et offer. Hvad tænker du dér? Tænker du på dig selv som et offer eller en forurettet eller hvordan?"

Kristian: "Altså, man kan jo argumentere for, at, hvad kan man sige, det er i de færreste tilfælde, at der er nogen, der ligesom bliver forurettet uden grund, hvis man kan sige sådan altså, og det kan godt være, han har følt sig truet på en eller anden måde af mig, og det ligesom er derfor, at han havde gjort, som han havde gjort, men jeg ved ikke altså. Jeg tror bare, det er sådan generelt måske, sådan en nordjydeting at man ikke sådan skal betragte sig selv som et offer. Det lyder også bare så... hvad hedder sådan noget, jamen så sårbart på en eller anden måde."

De forurettede ønskede ikke at blive set – eller se sig selv – som sårbare og sarte, og fraskrev sig dermed offerrollen, samtidig med, at de anerkendte, at andre kunne have behov for den støtte og hjælp, der fulgte med at tage den på sig.

Intet offer uden alvorlige skader

Flere forurettede lagde også vægt på, at den vold, de havde været ude for, ikke var alvorlig nok til, at de 'fortjente' betegnelsen offer.

Interviewer: "Tænker du på dig selv som offer?"

Annette: "Nej det synes jeg ikke, ikke sådan rigtigt. Nej det synes jeg ikke, jeg er træt af det er sket, jeg synes, jeg har tabt lidt stolthed ved at nu efter 26 år, så skulle det alligevel overgå mig også, ikke også. Jeg tænkte bagefter, 'puha, det

var godt det var der han slog, at han ikke slog mig i ansigtet'. Jeg havde jo mine læsebriller på, og mine tænder og sådan noget, ikke også. Ja, det var faktisk det, jeg tænkte på, fordi så tror jeg, jeg ville have tænkt på mig selv som offer, hvis man kunne se det, ja. Men ellers så synes jeg ikke sådan på den måde..."

Interviewer: "Nej, er det så også, fordi det ville have krævet større skader, at du ville have følt dig mere som offer?"

Annette: "Ja, det tror jeg."

Både kvindelige og mandlige forurettede inddrog deres (begrænsede) skader i vurderingen af offerstatus. Kun få af vore informanter havde mere alvorlige skader, og heller ikke blandt dem var det alle, der opfattede sig selv som ofre.

Ofre er uskyldige

En yderligere grund til, at forurettede ikke kunne påtage sig offerrollen, var, at de selv påtog sig en del af ansvaret for episoden, som det både fremgår af nogle af citaterne ovenfor og dette:

Interviewer: "Føler du, at du er et offer i den her situation?"

Kasper: " Altså på en måde så gør jeg jo, fordi jeg er jo lidt et offer, kan man sige. Hvis ikke jeg havde siddet der, så var det jo ikke sket, kan man sige. Og så på samme måde kan man sige, jeg kunne også bare have flyttet mig første gang. Men der er jeg lidt for stridig til at sige, 'jeg gider ikke rette mig efter, hvad han vil'. Altså, han må, hvis jeg har siddet der først, så må jeg sidde der. Jeg havde heller ikke sagt det samme: 'Flyt dig, jeg skal riste en joint' ikk, altså..."

Kasper, som blev slået af en mand, der ville have hans siddeplads, indtager en hel række positioner på én gang: Han er en slags offer, fordi han blev slået uden grund. Han anerkender, at hans egensindighed gjorde, at han ikke var villig

til at føje sig for at forhindre episoden, men understreger samtidig, at han havde retten på sin side. Endelig gør han det klart, at der er en grundlæggende forskel på ham selv og gerningspersonen.

En anden forurettet, Johan, lægger også vægt på, at man må være uskyldig for at kunne kalde sig offer:

Johan: "Det er sådan en lidt mærkelig ordbrug at kalde sig selv offer. Men det det gætter jeg på, jeg er i forhold til i hvert fald retssystemet, og ja altså jeg blev jo valgt som offer, ikke."

Interviewer: "Hvad siger du?"

Johan: "Jeg blev jo jeg blev jo valgt som offer for dem ikke, så jo, det er det."

Interviewer: "Ja, man må også sige, du fik nogle ordentlige skader (...) hvis du havde fået et blåt øje, tror du så, du ville have anmeldt det? Det er jo sådan meget måske, og hvis og hypotetisk, men hvad tænker du sådan?"

Johan: "Hvis de stadig havde taget mine mobiler, ja så, altså, hvis der er nogen, der går hen og tager noget fra mig... så vil jeg altid anmelde det. Men det véd jeg ikke, hvis nu jeg selv havde lagt op til det, sådan et eller andet blåt øje inde i byen-agtigt, så véd jeg ikke om jeg ville anmelde det."

Tommy, som på vej hjem fra en bytur var blevet slået ned og trampet på af en ukendt person, sagde i første interview med os (lige efter anmeldelsen), at han *var* et offer:

Tommy: " Ja. Jeg havde ikke gjort noget, jeg blev bare slået ned uden grund og der er jeg selvfølgelig offeret, så."

Ved et efterfølgende interview, 6 måneder senere, var sagen henlagt, da politiet ikke kunne finde gerningspersonen. Det var Tommy ærgerlig over, først og fremmest fordi han gerne ville have en forklaring på, hvorfor han blev overfaldet (lige som Andreas gerne ville i sin første samtale med politiet). I den forbindelse overvejede Tommy også, om

han muligvis selv havde gjort noget, der havde provokeret gerningspersonen – og disse overvejelser spillede også ind på hans syn på sin egen offerrolle:

Interviewer: "Tænker du på dig selv som et offer, når du sådan kigger tilbage på sagen?"

Tommy: "Ja, men jeg véd sgu ikke lige hvad sådan... jeg véd jo ikke, hvad grunden var altså. Han sagde jo til mig, medens han var ved at trampe mig i ansigtet, så spurgte han, om jeg var færdig. Ja der er... 'jeg har sgu fået nok nu', tænker jeg, så ja det, ja stop for fanden (...) nej, jeg tænker stadig over, hvad fanden jeg har gjort forkert. Om jeg var på et sted på et forkert tidspunkt, eller om der var mere i det."

Hvis han selv havde gjort noget, der kunne have provokeret til overfaldet, ville han ikke længere se sig selv som offer. Den samme overvejelse havde en anden forurettet, Carlo, som på forhånd var klar over, at gerningspersonen var vred på ham og kunne finde på at slå:

Interviewer: "Når du sådan tænker tilbage på den episode, du havde med ham der, tænker du så på dig selv som et offer?"

Carlo: "Nej, ikke rigtig – eller, offer for omstændighederne – eller det ved jeg ikke, nej, ikke på den måde. Det... jeg føler da ikke, nej, fordi, altså, det var ikke et umotiveret overfald. Det var ikke bare sådan, at jeg kom gående ned ad gaden, og så lige pludselig bare blev overfaldet. Så nej, det gør jeg ikke altså. Ved episoden da var jeg da godt klar over, at der kunne komme til at ske noget, så jeg var jo forberedt."

Det var udelukkende *mandlige* anmeldere af vold, som inddrog deres eget (mulige) ansvar, når de skulle vurdere, om de var ofre.²¹ Citaterne illustrerer, at en del af mændene var optaget af at få rede på, om deres egen opførsel havde

været medvirkende til, at hændelsen opstod, uanset at de ikke havde haft til hensigt at provokere gerningspersonen. Desuden fremgår det, at nogle af mændene havde en ret bred fortolkning af, hvad der kunne konstituere medansvar.

De, der følte sig som ofre

Enkelte af de forurettede sagde dog selv, at de utvetydigt opfattede sig som ofre. Susanne brugte ordet til at beskrive sig selv i vore interviews og mente, at børn og unge burde høre meget mere om, hvordan det var at være offer. Lise, som modtog trusler fra en ekskæreste, hun havde haft et kortvarigt forhold til, sagde i første interview følgende, da hun blev spurgt, om hun så sig selv som offer:

Lise: "Nej, ikke på sådan en hård måde som jeg, som det lyder, når man siger offer. Men på den anden side, at det her er blevet ved i så mange måneder, og så føler jeg mig krænket på en eller anden måde, ja."

Efter retssagen, hvor ekskæresten erkendte truslerne og fik en betinget dom, syntes forurettede at være kommet mere overens med offer-betegnelsen:

Interviewer: "Jeg har stillet dig det her spørgsmål før, men nu gør jeg det igen, fordi nu er det jo sidste gang: Føler du dig som offer?"

Lise: "Ja, det gør jeg."

Interviewer: "Hvordan?"

Lise: "Det gør jeg på den måde, at han, jeg følte han tog meget af min frihed, når jeg skulle ud eller gøre et eller

²¹ Det er tænkeligt, at der også kan være en interviewereffekt på spil her. Alle interviews til undersøgelsen er foretaget af kvindelige forskere, og det er muligt, at dette har påvirket (nogle af) de mandlige informanter i retning af at understrege deres egen agency.

andet, eller blev ved med at ringe, så jeg blev nødt til at skifte nummer og har faktisk overvejet at flytte på et tidspunkt, fordi han blev ved med at dukke op, selvom jeg – hvad hedder det – anmeldte ham første gang, og tage billeder af min bil og sådan noget. Ja.”

To af de informanter, der havde været ude for trafikuheld, sagde selv, at de følte sig som ofre. De fremhævede begge, at de havde været uden indflydelse på ulykken. Elias sagde, at han var ”offer for brug af mobiltelefon”, idet han mente, at føreren af den bil, der kørte ind i ham, havde været uopmærksom grundet mobiltelefonbrug, mens Liv forklarede følgende, da hun blev spurgt, om hun opfattede sig som offer:

Liv: ”Ja, det vil jeg sige, fordi jeg havde absolut ikke nogen som helst indflydelse på den situation, andet end at jeg fik den skadesreduceret, men derudover havde jeg ingen egen skyld i det. Jeg tror, hvis jeg havde haft det, så eh, altså hvis jeg kunne have gjort et eller anderledes, eller ikke have provokeret eller gjort et eller andet, hvor vold og sådan, der kan man jo altid sådan second-guesse sig selv på mange områder, det synes jeg slet ikke [i denne situation] (...) så er man et offer, hvis man ikke har nogen indflydelse på det.”

Disse udsagn kunne tyde på, at det er ”lettere” at se sig selv som offer i trafiksager end andre sager, men da vi som nævnt kun har haft kontakt med en håndfuld trafikuheldsramte, er det ikke muligt at vurdere, om dette er en generel tendens.

De professionelles syn på offerbegrebet

Også de professionelle aktører fandt offerbegrebet vanskeligt at arbejde med. En betjent, som egentlig mente, at *offer* var en god betegnelse på anmelderne, var overbevist om, at

en del af de forurettede havde problemer med betegnelsen, fordi den signalerer meget alvorlige skader:

Betjent: ”Altså, at det er noget, der er meget slemt, på en eller anden måde, det man har været udsat for, når man bliver betegnet som et offer. Så har det en meget stor alvorlighed og alt det der, så er det måske ikke, at der var en, der har sagt bøv til en. Så føler man sig måske ikke som et offer.”

To andre betjente associerede også offer med noget negativt og noget mere alvorligt:

Betjent: ”Det [ordet offer] har jo nok også flere betydninger for mig på en eller anden måde. Det har jo sådan en arbejdsmæssig betydning, men vi bruger det selvfølgelig, for mig vil jeg hellere bruge forurettede, fordi offer på en eller anden måde kan have en sådan lidt negativ klang. Eller sådan lidt, jeg ved ikke, en selvmedlidenhedsklang på en eller anden måde, eh, sådan kan det i hvert fald godt blive brugt i andre forbindelser. Så jeg tror, at når vi snakker om forurettede, så er det jo det, jeg vil beskrive som et offer, altså én, der har været udsat for en eller anden form for forbrydelse, eller negativ hændelse i hvert fald.”

Interviewer: ”Ja, og er der sådan forskel på, hvornår man ville kalde en et offer og en anden forurettet for eksempel?”

Betjent: ”Ja, det vil der selvfølgelig være. Fordi på en eller anden måde, et offer er vel, når der, altså når man selv bliver ramt af noget. Ej, hvordan fanden skal man forklare det, man kunne godt være forurettet til et indbrud, uden at man er et offer.”

Interviewer: ”Så har det noget at gøre med...? Hvad er forskellen på det for eksempel?”

Betjent: ”Jamen, det er jo på en eller anden måde det, man har været udsat for, det er lidt mere alvorligt måske, og måske også sådan personfarligt på en eller anden måde. Hvis man kan sige det.”

*

Betjent: "Men der er ingen tvivl om, at man kan sige, jeg kan i hvert fald sige, at hvis jeg sammenligner mig selv, som da jeg var ung betjent – kontra nu her, en hel del år efter. Så i min optik, så skal der altså ret meget til, før du er et offer. Altså før du betegner en person som et offer. Og det er nok derfor, du har de her kategorier, som hedder VVV-sager, som vi også kalder dem. Altså vold, våben og voldtægt, så en person, der er blevet udsat for vold, en person der har fået et overgreb, der har fået et overgreb med at have været udsat for voldtægt, eller decideret blevet truet med et våben – det er et offer i min optik. En, der er blevet udsat for økonomisk kriminalitet, og kommer ind og siger, 'jeg er sgu lige blevet blanket af for 50.000, der er blevet hævet'. Jamen det er selvfølgelig træls men det er ikke et offer i mine øjne. Men det kan da godt være, at han selv føler sig som et offer for økonomisk kriminalitet. Det gør jeg så ikke, hvis du spørger mig, jeg kan godt se, at han er forurettet, ja. Det er ærgerligt. Men et offer, nej det vil jeg ikke kalde ham (...) For lige at spole tilbage, hvor jeg sagde, i princippet alle, der er blevet gjort noget, der er uretmæssigt imod, kan sikkert føle sig som ofre. Men i mine øjne, der er et offer, det er en, hvis vi går helt tilbage til den gamle term, sådan offerlam. Eller en ofring. Jamen det betyder, det er nærmest et liv, der bliver taget, ikke også? Han var offer for et overlagt ja, knivdrab ikke også? Han blevet slået ned, han var et offer, vi ofrede ham. Eh, det kan jeg ikke rigtig sammenligne økonomisk kriminalitet med, hvis du kan følge mig."

Også blandt anklagerne var der klare, negative opfattelser af ordet offer. I et gruppeinterview faldt følgende ordveksling på spørgsmålet om, hvad de forstod ved ordet offer:

Anklager 1: "Så tænker jeg trafikoffer faktisk."

Anklager 2: "Ja det gør jeg også."

Anklager 1: "Jeg tænker en, der er afgang ved døden."

Anklager 2: "Ja det tænker jeg nærmest også."

Anklager 1: "Og personligt så tænker jeg... sådan en der er helt uden for kategori hjælpeløs."

Anklager 3: "Jeg er meget på bølgelængde med dig."

Interviewer: "Så forurettet har en anden karakter?"

Anklager 1: "Ja, det synes jeg. Der er lidt mere værdighed i forurettet." (...)

Anklager 2: "Det [offeret] er et lam på bål."

Endelig var der en af de interviewede politifolk, som direkte talte om handlekraft og ressourcer som afgørende for, hvordan anmelderen blev opfattet:

Betjent: "Der er en kæmpe forskel på personlighedstypen, der kommer herinde også. For nogen, det er nogle stærke mennesker, der kommer ind og 'nu skal det kraftedeme stoppe det her. Nu gider jeg ikke mere. Nu har jeg besluttet mig for, at nu skal de have én over næsen af retssystemet, og jeg vil opføre mig ordentligt, men nu gider jeg ikke mere.' Dem vil jeg ikke kalde et offer på samme måde, selvfølgelig er de det i retskrivningsmæssig forstand, men de har stadig en masse ressourcer indeni, som de kan spille på. Som gør, at de ikke er ofre, men forurettede."

Betjenten peger her på noget meget væsentligt, som også gik igen blandt de forurettede: Man kan godt være handlekraftig, selv om man har været udsat for vold eller anden kriminalitet. Men ordet offer signalerer det modsatte: Fravær af handling og behov for bistand. Ifølge viktimologen Jan van Dijk (2009) var ordet *victima* oprindeligt forbundet med Kristus og dermed med medfølelse og tilgivelse. Van Dijk fremhæver, at 'offer' etymologisk set er forbundet med ordet syndebug, og at det betegner en, der *bringer et offer* ved at frasige sig hævn, en rolle som giver ringe plads til handlekraft eller vrede.

Det er klart også blandt vore informanter, at offerbetegnelsen har karakter af det, sociologen Howard Becker (1963) kaldte "master status": En mærkat, som sætter alle andre træk ved personen i skygge, og som kan påvirke den måde, man opfatter personens handlinger i øvrigt. Der synes for både de forurettede og de professionelle aktører at være

en slags stigma (Goffman, 1963) forbundet med at være offer; det er uværdigt, ynkeligt og selvmedlidende, hvorfor de fleste af vore informanter ønskede at undgå at anvende betegnelsen, uanset om de var forurettede eller professionelle aktører.

Ofre og Offerrådgivningen

Som allerede beskrevet tidligere i rapporten, mente en del af de forurettede, at information om Offerrådgivningen var overflødig, da de ikke ville benytte sig af dette tilbud. I lyset af den udbredte modstand til selve offerbegrebet er det nærliggende at tænke, at rådgivningens navn i sig selv kan afskrække nogle forurettede. Dette sagde enkelte af vore informanter også direkte:

Interviewer: "Men du sagde [i et tidligere, ubåndet interview] at Offerrådgivningen var et dårligt navn fordi?"

Kurt: "Ja, jamen, fordi at jeg havde, jeg tror, jeg havde, især lige efter det var sket, det der med at være et offer. Det er sådan et ord, der er blevet meget negativt. Selvfølgelig er det det, man er, det er mig, der er blevet overfaldet (...), men ligefrem at skulle være et offer, det havde jeg det svært med og specielt, ja der, da politiet ringede og så spurgte, om jeg havde været i kontakt med Offerrådgivningen. Lige derefter, ah, der brød jeg lige lidt ned igen fordi, ej jeg vil fandeme ikke være et offer. Men det tror jeg også, det var virkelig et fokus for mig ikke at skulle være et offer, jeg skulle komme stærkt ud på den anden side, jeg skulle ikke have mén af det her i længden. Og derfor så tror jeg, at jeg havde sådan lidt problemer med at skulle forholde mig til det der ord, for offer. Så jeg har ingen anelse om hvad man ellers kunne kalde sådan noget. 'Rådgivning for forurettede i krisesituationer'; men der var sådan et eller andet, for jeg synes ordet offer det... i min verden har det i hvert fald sådan en, hvis man er et offer, så var der, man kan også være et offer ved at være den der personlighed, der lader ting gå ud over sig. Og det vil jeg ikke være." (...)

Interviewer: "Som en der ikke, hvad var det, du sagde lige før... kan gøre for det eller?"

Kurt: "Ja, jo også at der er nogen, jeg tror, man snakker om, at der er nogen mennesker, der har offerroller i livet. Som om de tager skylden på sig, og de dukker lige nakken engang. Og sådan ikke. Og det er ikke der, jeg ser mig selv, og det er ikke der, jeg vil se mig selv efter sådan en situation.

Lena gav en noget lignende forklaring:

Lena: " Ja, fordi dem [Offerrådgivningen] kommer jeg ikke til at tage kontakt til. Eh, det er jeg ret sikker på."

Interviewer: "Hvordan kan det være, tror du?"

Lena: "Jamen, fordi jeg ikke tror, jeg ser mig selv som et offer."

Interviewer: "Okay, ja. Kan du prøve at forklare mig lidt omkring det?"

Lena: " Ja. Altså, jeg har været udsat for en episode, men jeg føler mig ikke som et offer, altså, selvfølgelig, jeg er jo blevet.... Uh, den der krænkelingskultur ikke også, altså, jeg er jo blevet krænket i en eller anden grad. Men jeg står på mine ben endnu, altså, jeg er ikke blevet slået. Jeg tror, det er fordi, at det ikke er fysisk måske. Ja, altså, jeg vil jo også gerne være stærk i det. Og har jo også fået det vendt til, at de skal fandeme ikke bestemme, hvad jeg skal. Og derfor sagde jeg også ja til at blive interviewet dagen efter. Om episoden, fordi ellers så havde jeg egentlig tænkt mig at være anonym, fordi jeg var bange for de her mennesker. Men tænkte ' nej de skal sgu ikke have lov til at vinde på den her måde.' Så på den måde, så er man jo stærk i det, og håber altså... ja... Jeg ved ikke om det giver mening?"

Lena tog faktisk senere kontakt med Offerrådgivningen og var meget glad for den støtte, hun fik der. I et senere interview forklarede hun, at hendes opfattelse af, hvad Offerrådgivningen kunne tilbyde, havde været forkert, og at hun

muligvis ville have taget kontakt tidligere, hvis rådgivningen havde haft et andet navn.

Vi har gennem vore interviews hørt tilsvarende argumentation en række gange: De forurettede havde ingen interesse i at opsøge Offerrådgivningen, simpelthen fordi de ikke så sig selv som den type person, rådgivningen var sat i verden for at hjælpe. Som tidligere nævnt oplevede vi også flere gange, at politiet ved den indledende afhøring bevidst undlod at give information om netop Offerrådgivningen, fordi det var betjentenes opfattelse, at den pågældende forurettede alligevel ikke havde brug for rådgivningen eller ikke ville benytte sig af den. Andre betjente lagde vægt på at give information også om Offerrådgivningen, men oplevede indimellem, at forurettede opfattede det negativt:

Betjent: "Altså, der står selvstændige kvinder derude og siger: 'Jeg er fandeme ikke et offer', fordi det har fået sådan et, måske fra deres tid et negativt klingende udtryk (...) Hvor de siger: 'Jeg skal fandeme ikke ringe til Offerrådgivningen, jeg er ikke offer for noget som helst, altså jeg har bare været uheldig' og det er jo en måde at anskue verden på. Ellers tror jeg ikke... ehm. Ja, vi bruger *forurettede*."

En yderligere pointe vedrørende ordet offer er, at det for de professionelle kan være svært at bruge, fordi det implicit signalerer, at man allerede har taget stilling til sagen. Dette har vi allerede set eksempler på i kapitel 4. Særlig politiet var her påpasselige, fordi det ikke er alle anmeldelser, der ender med, at der oprettes en politisag, og selv i de tilfælde, hvor der bliver en sag, er det ikke sikkert, at anmelderens version står til troende hele vejen igennem.

Offerbegrebet i den offentlige og politiske debat

Den undersøgelse, der ligger til grund for denne rapport, drejer sig om, hvordan de forurettede og de professionelle aktører ser på forurettedes vej gennem og rolle i retssystemet. Det var ikke hensigten at fokusere særligt på offerbegrebet og heller ikke at analysere den offentlige debat herom. På baggrund af de resultater, der er gengivet i dette kapitel, finder vi det dog alligevel nærliggende at afslutte det med nogle overvejelser om, hvordan ofre opfattes/beskrives i den politiske debat, og hvordan det påvirker den hjælp og bistand, som tilbydes forurettede. Som vi har beskrevet andetsteds (Holmberg m.fl. 2020) er der siden årtusindeskiftet sket en del ændringer, hvad angår ofres retigheder. I en kronik fra 2013 gav Marlene Duus meget klart udtryk for to modstridende opfattelser af det at være offer.²² Hun – som fik voldsomme skader og varige mén, da hendes tidligere kæreste overfaldt hende og smed hende ud fra tredje sal – fremhævede, at hjælpen til ofre som hende selv var for dårlig og for langsom. Hun oplevede det stærkt krænkende, at hendes overfaldsmand efter hendes mening fik langt mere støtte til at rehabilitere sig, end hun selv gjorde. Samtidig skrev hun imidlertid også, at hun savnede anerkendelse af den side af hende, hun selv omtalte som en "kriger" – den person, der kæmpede sig tilbage på trods af svære odds. Hvor det første budskab i kronikken vakte megen opmærksomhed og fra politisk hold resulterede i ændringer i Retsplejeloven, overvejelser om ændring af rækkefølgen af vidneudsagn i retssalen (dette er nærmere behandlet ovenfor) og etableringen af Offerfonden, som støtter generelle tiltag for ofre (men ikke individuelle forurettede) samt forskning på dette område, vakte "kriger"-delen af Marlene Duus' budskab ikke nær så stor genklang hos hverken offentlighed eller politikere. Der kan være flere

²² Vi har mere indgående behandlet Marlene Duus' kronik og de reaktioner, den afstedkom, i Asmussen, Adrian, Holmberg, and Johansen (2020).

forklaringer på dette, herunder at det kan være svært for udenforstående at forbinde et svært tilskadekommet offer med handlekraft. Ditton m.fl. fremhæver på baggrund af angelsaksiske offerundersøgelser, at vrede faktisk er en mere almindelig reaktion på kriminalitet end frygt, samtidig med, at det vrede offer "is likely to get uppity in the face of the inefficiencies and absurdities of the criminal justice process" (1999: 52). På trods heraf er det, som beskrevet ovenfor, sjældent, at den slags følelser forbindes med rollen som offer. Van Dijk mener, at den viktimologiske forskning er "medskyldig" i at placere ofrene i en passiv rolle ved at have fokuseret på spørgsmålet om, hvordan ofre kunne hjælpes til at overkomme deres traumer (van Dijk 2009: 19). Den hjælp, der tilbydes, ender let med at blive rettet mod stereotypen 'det ideelle offer' – som mange forurettede synes at have svært ved at identificere sig med (Fohring, 2018). Den kan dermed være af begrænset værdi for en stor del af de forurettede, fordi de faktisk ikke har brug for den, fordi de ikke vil påtage sig det stigma, der er forbundet med offerrollen, eller fordi de har en fejlagtig opfattelse af, hvad tilbuddene indebærer.

Kapitel 7

Opsummering og opmærksomhedspunkter

I dette afsluttende kapitel vil vi opsummere de vigtigste resultater fra undersøgelsen i en lidt anden form, end det sædvanligvis ses. Antropologen Victor Turner (1967) beskæftigede sig gennem mange år med teorier om den *liminale* position, mennesker i livsovergange bringes i gennem ritualer. Der er for os at se nogle interessante paralleller til de forurettedes situation i tiden fra anmeldelse til afgørelse, som også kan bidrage til en dybere forståelse af den frustration over behandlingen i retssystemet, mange forurettede har givet udtryk for. Afslutningsvis vil vi give vores bud på, hvad man særligt skal være opmærksom på i forhold til at forbedre forurettedes oplevelse af retssystemet.

Faserne i forurettedes vej gennem retssystemet

Hvad betyder mest for de forurettedes oplevelse af retssystemet som helhed? En opsummering af de vigtigste fund i vores undersøgelse peger på, at de forurettede gennemgik forskellige faser i løbet af deres sag: anmeldelsesfasen, ventefasen og afgørelsesfasen.

Anmeldelsesfasen

I denne første fase tog de stilling til selve det at anmelde forholdet til politiet, og de oplevede det første møde med retssystemet i form af politiet. For mange var det en fase, der indebar nogen forvirring, men også generelt en ret stor

tilfredshed: Langt de fleste af vore informanter var tilfredse med den behandling, de fik af politiet ved anmeldelsen, og mange var direkte rosende. De oplevede, at de fik lov at fortælle deres historie, at de blev taget alvorligt, og at politiet forstod dem. En del blev forvirrede over de mange forskellige informationer, de modtog, men det overskyggede kun sjældent den generelt gode oplevelse. Langt de fleste forurettede oplevede elementer af *procesretfærdighed* (Adrian, 2013) – det, som på engelsk kaldes *procedural justice* (Lind & Tyler, 1988). De følte sig hørt og mødt med neutralitet, tillid og respekt, som er de fire faktorer, der er centrale for oplevelsen af procesretfærdighed.

Ventefasen

Den indledende tilfredshed blev dog for mange vendt til utilfredshed i den – ofte lange – ventetid, der fulgte. Denne periode var præget af, at de forurettede manglede information om sagens fremdrift, herunder særligt, at der overhovedet var fremdrift, og at de ikke var glemt. I nogle tilfælde oplevede de, at politiet løb fra afgivne løfter (f.eks. om at informere forurettede, når politiet tog kontakt til en mistænkt). Når vi spurgte de forurettede om deres forhåbninger til sagens udfald, udtrykte de ønske om en fældende dom, mens de færreste ønskede en streng straf til gerningspersonen – en del så helst en mild dom.

Afgørelsesfasen

Denne fase oplevede de forurettede meget forskelligt, alt efter, hvad der endte med at ske i deres sag. For de mange, der fik deres sag henlagt/påtaleopgivet, var denne fase

typisk temmelig skuffende: De havde svært ved at forstå bevæggrundene, og flere klagede over dårligt eller manglende efterforskningsarbejde.²³ Nogle oplevede den slags afgørelser som et udtryk for, at politiet i sidste ende alligevel ikke troede på dem, og oplevede ikke længere procesretfærdighed. Enkelte fortrød ligefrem, at de havde involveret retssystemet i stedet for at klare tingene på anden vis.

De forurettede, hvis sager endte i retten, oplevede at komme ind i en proces, kun få af dem havde noget reelt forhåndskendskab til, og hvor deres egen rolle var langt mere perifer, end de havde forventet. De var vidner i egen sag, men det var ikke dem alle, der følte, at de fik lov at forklare sig ordentligt i retten – og i nogle tilfælde kom de slet ikke til orde, f.eks. fordi sagen blev ført som tilståelsessag. Mange havde svært ved at forstå selve retsprocessen, sproget og de forskellige professionelle aktørers roller. Nogle af vore informanter havde svært ved at finde ud af, hvem der var hvem i retssalen, andre syntes ikke, at processen levede op til de forestillinger, de havde dannet sig på forhånd. Samtidig var det et gennemgående træk hos mange forurettede, at de virkelig forsøgte at leve op til de forventninger, de oplevede fra systemets side, ligesom mange af rettens professionelle aktører søgte at vejlede dem undervejs. De forurettede var nervøse for ikke at kunne huske alting nøjagtigt, og de ønskede at gøre en god figur i ”deres” sag. Samtidig var det klart, både i de forurettedes beretninger og i vores observationer, at forurettede i høj grad var stater i en formaliseret proces, hvor de professionelle aktører indtog hovedrollerne (Christie, 1977). Når de forurettede havde afgivet vidneudsagn, var deres rolle udspillet – de kunne blive eller forlade retten, som de selv ønskede. Ville de efterfølgende have besked om dommens udfald, måtte de selv opsøge denne information.

Retsprocessen som overgangsritual – om oplevelsen af liminalitet

Man kan forstå forurettedes oplevelser i retssystemet på mange måder og anlægge mange synsvinkler på dem. Vi har her valgt at se processen som en form for overgangsritual med den forurettede i centrum. Et overgangsritual er en proces, der markerer overgangen fra én livsfase til en anden, typisk ved at den person, som skifter livsfase gennemgår en såkaldt *liminal* periode – en periode, hvor personen rives ud af sin kendte livsverden og bringes i en tilstand af usikkerhed og mangel på faste holdepunkter, som kan vare kortere eller længere tid. Efter denne periode genindtræder personen i samfundet, nu med en ny status. Der kan f.eks. være tale om et skift fra barn til voksen, eller et optagelsesritual til en gruppe eller forening (Turner, 1967, 1987). Inden for den kriminologiske litteratur har der været særligt fokus på, hvordan en retssag, og især procedurer forbundet med skiftet fra fri til fange, har ligheder med overgangsritualer. På baggrund af en oversigt over disse studier gør Maruna (2011) opmærksom på, at mens der er rigeligt med rituelle indslag i den fornødne, der ligger i at blive fængslet, savnes der ritualer, som kan hjælpe fangen tilbage til samfundet efter endt straf. Der er ikke nogen, der, os bekendt, har set på den proces, forurettede gennemgår, i det samme lys.

Processen har for en del af vore informanter nogle lighedstræk med de faser, der ses i overgangsritualer. Vi er naturligvis klar over, at der er stor forskel på den betydning, sagerne har for hver enkelt af vore informanter. For nogle har den anmeldte sag afgørende betydning, for andre minimal. Selv om der for de fleste af vore informanter ikke er tale om nogen livsomvæltende begivenhed, er det alligevel klart, at sagen har påvirket dem i en eller anden grad. Selve beslutningen om at anmelde et forhold til politiet indebærer, at

²³ Anklagemyndigheden havde naturligvis en del af ansvaret for mange henlæggelsesbeslutninger, men de forurettede oplevede typisk, at det var politiet, der havde taget beslutningen.

forurettede giver en eller flere hændelser en betydning, som enten handler om at ændre forurettedes livsomstændigheder eller som rækker ud over den forurettedes eget liv: Man anmelder, fordi nogen er gået over grænsen, der må trækkes en streg i sandet, denne opførsel må høre op, gerningspersonen må opleve konsekvensen af sine handlinger. Der er sket noget, som ligger uden for det, forurettede mener, man almindeligvis bør tåle, og anmeldelsen er det synlige tegn på denne nydefinering.

Samtidig definerer anmeldelsen også anmelderne: De er ikke længere blot nogle, som har været udsat for vold eller uheld – de er nu part i en samfundsmæssig proces med bestemte regler, som de skal opføre sig efter, men som de ikke har det store kendskab til. I udgangspunktet behandler politiet langt de fleste forurettede på en måde, der bekræfter dette skift i status: De får lov at blive hørt, der bliver oprettet en sag. Denne nye status er dog i høj grad præget af usikkerhed: Vurderingen af de konkrete bevisenheder er nu ikke længere alene op til forurettede, den er lagt i andres hænder, og det er ikke sikkert, at forurettedes version vil blive taget til efterretning. Det er ikke til at vide, om det hele er foregået, som forurettede forklarer, og selv hvis det er tilfældet, er det ikke sikkert, at det, der er sket, kan bære at blive defineret som en forbrydelse – det er blandt andet derfor, politi og anklagemyndighed ikke bryder sig om begrebet offer, og endda er forsigtige med at anvende betegnelsen forurettet. Denne professionelle skepsis er vanskelig at forene med ønsket om at behandle forurettede med forståelse, og det er da også klart, at hovedparten af de forurettede netop forbinder oplevelsen af at blive forstået med, at den anmeldte hændelse nu skifter status – ophøjes – til en sag for retssystemet.

Den næste fase – ventefasen – slår nogle gange skår i opfattelsen af at blive forstået. De forurettede oplever et behov for afklaring i form af afslutning af sagen, men mange føler sig glemt og underprioriteret. Hvor anmeldelsen for de fleste var et resultat af deres egen beslutning, befinder de sig nu i et tomrum, hvor deres sags – og sådan set også deres egen – status er uvis og overladt til andre at vurdere.

Afgørelsesfasen er meget forskellig, alt efter, hvad sagen ender med. I de sager, hvor gerningspersonen aldrig bliver fundet, slår de fleste forurettede sig til tåls med dette, hvis de i øvrigt har indtrykket af, at politiet har gjort, hvad de kunne for at opklare sagen. For en del af dem, der får sagen henlagt på bevisets stilling (eller hvor politiet efter forurettedes mening gør for lidt ud af efterforskningen) sker den genindtræden i samfundet, som følger den liminale fase, i en uønsket rolle: Som en, systemet ikke tror på; én, der har løjet eller overdrevet. Det skaber typisk frustration, manglende forståelse og af og til vrede.

For dem, der får sagen afgjort i retten – og gerningspersonen dømt – stiller sagen sig anderledes: De har været oppe til en slags eksamen i retten, hvor de har skullet vise, at de kunne klare udfordringen og give deres bidrag på den vedtagne måde, hvilket skaber lettelse hos novicerne:

Kristian: "Men bagefter var jeg sådan lettet på en eller anden måde, fordi da jeg skulle derind, da havde jeg sådan en frygt for, jeg ville... kunne glemme et eller andet, eller enten ville overdrive det helt vildt eller underdrive det eller et eller andet. Men da jeg så kom ud... så kom ud i frisk luft igen, så var jeg sådan helt lettet og tænkte 'nåh! nu kan jeg sådan set godt lægge det bag mig på en eller anden vis, for nu har jeg afgivet forklaring, og det hele er blevet dokumenteret'. Så det vil sige, nu er der ikke noget, jeg sådan skal gå rundt og tænke, om jeg har... om jeg nu har husket at få alting med og..."

Selve det, at gerningspersonen bliver dømt, er tegnet på forurettedes genindtræden i samfundet: De har gjort det, man kunne forvente af dem som samfundsborgere, og deres opfattelse af de anmeldte hændelser har fået rettens blå stempel. Retfærdighed handler i denne optik ikke bare om, at gerningspersonerne skal have deres velfortjente straf, men nok så meget om, at forurettede får anerkendt, at de har sagt sandheden – og dermed er ude af den liminale position.

De forurettede, som ikke fik ret – hvor der ikke blev en sag, sagen blev opgivet eller endte med frifindelse – blev ofte

meget utilfredse og opfattede sådanne afgørelser som tegn på, at de ikke blev troet. Den juridiske formulering om, at bevisbyrden ikke kunne løftes, tolkede de ofte som noget andet end det, den betød, nemlig som en vurdering af at de selv havde løjet. Denne opfattelse og de stærke følelser, der var forbundet hermed, har måske deres forklaring i, at forurettede gennem deres anmeldelse træder ind i en liminal tilstand, hvor vurderingen af, hvad sandheden er, ikke længere er op til dem selv, men derimod overladt til retssystemet. Selv om forurettede rent juridisk ikke er part i sagen, er det tydeligt, at de alligevel *opfatter* sig som sådan, og at domstolen ikke bare fælder dom over tiltalte, men også over forurettedes forklaring.

Set i dette lys er det let at forstå, at den ofte lange ventetid fra anmeldelse til afgørelse er belastende for mange forurettede. De befinder sig i en liminal position uden at vide, hvornår den hører op, ligesom de kan være usikre på, hvad udfaldet bliver – vil retssystemet tro på dem? Den offerrolle, retssystemet tilbyder dem at indtræde i, er der ikke mange, der har lyst til at påtage sig. Selv om sagen kun fylder en mindre del af tilværelsen hos de fleste forurettede, vi har talt med, kræver den alligevel energi, og det kan give reaktioner, når der endelig sker noget. Set i dette lys er de politiske krav om hurtig sagsbehandling, som er stillet til politi og domstole i de senere år, i princippet berettigede, selv om der også kan være negative effekter af dem, for eksempel i form af forhastet efterforskning.

Opmærksomhedspunkter

En undersøgelse som den foreliggende kan pege på, hvad der fungerer godt, hvor der er problemer, og hvor der med fordel kunne gøres noget – men den er ikke altid velegnet til at vurdere, hvilke ændringer, der i givet fald bør foretages. Som afslutning på rapporten har vi derfor valgt at beskrive en række såkaldte *opmærksomhedspunkter* – særlige problemfelter eller forhold, hvor der er plads til ændringer eller forbedringer til gavn for forurettedes oplevelse af og

tilfredshed med retssystemet. Vi indleder her med en række konkrete punkter og afslutter med en betragtning om, hvad der overordnet er på spil.

Opmærksomhedspunkter i forhold til politiet

- Det er vigtigt at blive *taget alvorligt og lyttet til*, når man henvender sig til politiet og andre myndigheder. Som beskrevet i rapporten oplevede de fleste forurettede da også, at de blev hørt og respekteret, da de henvendte sig til politiet i første omgang. I forhold til anklagemyndigheden kneb det af og til mere, dels fordi anklagerne var bange for at fremstå som partiske, dels fordi sagens fremme syntes at have større betydning for anklagerne end forurettedes oplevelse gjorde.
- Politiet er forpligtet til at give forurettede vældig *mange informationer* i anmeldelsesfasen. Informationen er væsentlig, men der kunne være så meget af den, at det var svært for de forurettede at forholde sig til i denne fase. Desuden kunne nogle af informationerne virke malplacerede, hvis det anmeldte forhold lige var sket. For eksempel kunne det være svært at forestille sig at deltage i konfliktråd, lige som spørgsmålet om erstatning ikke altid var det, der var længst fremme i anmelderens bevidsthed. I øvrigt gav politiet af og til informationer, der ikke var helt retvisende (for eksempel om indhold og form på konfliktråd), og nogle betjente sagde direkte, at de alene udleverede informationen, fordi de skulle.
- Hvor *informationsflowet* kunne være overvældende højt i starten, blev det for mange forurettede uforståeligt lavt i den efterfølgende periode. Politiet er forpligtet til at orientere forurettede, når der sker nyt i sagen, men det betød, at der kunne gå lang tid, hvor forurettede slet ikke hørte noget – hvilket for en del af dem gjorde, at de var bange for, at de var blevet glemte. Mange nævnte, at de gerne ville høre fra politiet fra tid til anden, om ikke andet for at få at vide, at der ikke var sket nyt i sagen. Herudover var der flere eksempler på, at politiet i den

indledende fase lovede noget – for eksempel at orientere forurettede, når politiet tog kontakt til den mistænkte – som de ikke opfyldte efterfølgende. Et særligt punkt vedrørende information er brugen af e-Boks, som kan have nogle utilsigtede konsekvenser – det virkede fremmedgørende og upersonligt i en fase, hvor nogle forurettede følte sig sårbare.

Opmærksomhedspunkter i forhold til retten

- Mange af de forurettede, der vidnede i retten, var ubehageligt tilpas ved at *vente sammen* med tiltalte. Arkitekturen i nogle retsbygninger gjorde det vanskeligt at undgå, men det bidrog til forurettedes usikkerhed i situationen.
- De forurettede var ofte forvirrede over/nervøse ved deres *egen rolle i retten*. De havde svært ved at forstå, at de ikke havde nogen særlig status, og de opfattede sig som part i sagen, hvilket for eksempel gav sig udtryk ved, at de opfattede anklageren og/eller bistandsadvokaten som ”deres” advokat. Dette kunne bidrage til forurettedes utilfredshed, fordi de professionelle aktører ikke levede op til de forventninger, forurettede havde. Hvor dommerne gjorde sig store anstrengelser for at forklare forurettede (og andre novicer i retssalen), hvad deres rolle var, er det klart, at denne information kom på et tidspunkt, hvor den kunne være svær for forurettede at forstå.
- En del forurettede var utilpasse ved selve *indretningen af retslokalet*, særlig det forhold, at de skulle afgive vidneudsagn med tiltalte og tilhørere bag sig, lige som en del af dem helst ville afgive forklaring, uden at tiltalte var til stede i lokalet.
- Ingen af de forurettede, vi har talt med, udtrykte ønske om at *vidne før tiltaltes forklaring*. Tværtimod sagde nogle af dem direkte, at de helst ikke ville høre tiltaltes forklaring.

- En del af de forurettede undrede sig over, at de *ikke automatisk fik besked* om, at der var faldet dom, og hvad dommen lød på. For en del af de forurettede fyldte deres sag meget, herunder ikke mindst spørgsmålet om, hvorvidt de ville ”få ret” – at deres version af den anmeldte hændelse fik retssystemets blå stempel. De var på en måde rykket ud af deres vante liv igennem sagen, og rettens afgørelse var væsentlig for, at de kunne lægge sagen bag sig.
- Det er besværligt for forurettede, at *erstatningsspørgsmål* ikke afgøres i samme ombæring som selve sagen. For mange var det urealistisk at anlægge et civilt søgsmål, og Erstatningsnævnet kan være langsommeligt og svært at navigere i for almindelige borgere.

Opmærksomhedspunkter i øvrigt

- Det er bemærkelsesværdigt, at kun få af de forurettede var utilfredse med de ofte ret *milde domme*, sagerne endte med. En del forurettede udtrykte undervejs direkte ønske om en mild dom, men også en dom, som ville påvirke gerningspersonen til at opføre sig bedre fremover. Hovedparten af de forurettede, vi har talt med, var dermed på linje med resultaterne af flere undersøgelser af befolkningens retsbevidsthed: De vil dømme mildere end den eksisterende retstilstand og lægger vægt på strafformer, der er egnede til at sikre, at gerningspersonen ikke recidiverer.
- De tiltag, der iværksættes for at hjælpe forurettede, synes for hovedpartens vedkommende at være rettet mod de *ideelle ofre*: Personer, der har været udsat for vold eller ulykker uden egen skyld, og som følge deraf har behov for at modtage hjælp. De fleste, vi har talt med, har imidlertid ikke tabt deres handlekraft, og de vil faktisk gerne have sig frabedt at blive opfattet som passive ofre – de ønsker, som en af dem udtrykte det, ikke at ”påtage sig offerrollen”. Det betyder, at de, nærmest pr. automatik, tager afstand fra nogle af de tilbud, de får, herunder Offerrådgivningen, selv om de måske faktisk kunne have glæde af dem. Det er værd at over-

veje, om tilbuddene til forurettede i højere grad kunne gives på en måde, der signalerede ”*hjælp til selvhjælp*” eller lignende: Tilbud til mennesker, som har været udsat for forbrydelser eller ulykker, men som ikke af den grund er villige til at påtage sig en rolle som passive modtagere af systemets hjælp.

Hjælp til forurettede – et system i splid med sig selv?

Den helt overordnede konklusion på vores undersøgelse er, at forurettede har svært ved at forstå deres stilling i egen sag. Forurettede er i de senere år tildelt flere og flere rettigheder, og det forlanges af myndighederne, at de skal være meget opmærksomme på at imødekomme forurettedes behov – hvilket mange af dem forsøger at leve op til. Denne udvikling er dog sket, *uden* at der er ændret noget i forurettedes grundlæggende retsstilling – i retssystemet er den enkelte sag fortsat et anliggende mellem staten og den mistænkte/tiltalte, og forurettede er vidne i sin egen sag. Det kan der anføres argumenter både for og imod, og det er ikke vores ærinde her at argumentere for, at forurettede skal tildeles partsstatus eller lignende.

Vi ønsker derimod at påpege, at forurettede bliver genstand for en form for modsatrettet kommunikation fra retssystemets side: I starten modtager forurettede et væld af informationer, der skal bidrage til at hjælpe dem videre, og som klart signalerer en særlig status. Derefter begrænses informationsflowet (eller ophører helt) frem til en eventuel retssag, hvor forurettede ikke har nogen særstatus – de får end ikke besked om udfaldet, hvis ikke de aktivt gør noget for det.

Denne dobbelte kommunikation grunder, så vidt vi kan se, i et stadig større behov for at gøre noget for de forurettede – uden at forurettedes status i processen ændres grundlæggende. Det overlades til aktørerne i retssystemet at forene

disse modsatrettede krav, hvilket ikke altid er lige enkelt. Det giver sig blandt andet udslag i, at nogle af de tiltag, der er sat – og fortsat sættes – i værk for at imødekomme forurettedes behov, kan være vanskelige at forene med forurettedes retlige status, ligesom de kan bidrage til forurettedes forvirring omkring deres egen status.

Der er, for os at se, to grundlæggende forudsætninger for forbedring: For det første, at man anerkender, at forurettedes status udgør et dilemma, og for det andet, at de tiltag, der sættes i værk, bygger på en forståelse af, hvad de forurettede faktisk ønsker og har brug for.

Appendiks A

Metodisk redegørelse

Det metodiske udgangspunkt

Projektet startede 1/5 2017 med en tidshorizont på 3 år. Da projektet grundet COVID-19 ikke kunne afsluttes ultimo april som planlagt, forlængedes projektperioden med 6 måneder. Selve dataindsamlingen har strakt sig til april 2020.²⁴ Udgangspunktet for det foreliggende projekt var, at vi ønskede at få kontakt til forurettede, som henvendte sig til politiet for at anmelde, at de havde været udsat for vold, eller at de havde været impliceret i en trafikulykke, som de ikke selv var ansvarlige for. Vi ønskede at følge deres sager fra den indledende afhøring hos politiet frem til sagen var afgjort, enten i retten eller ved at sagen blev afsluttet af politi/anklagemyndighed. Målet var at kortlægge de forurettedes oplevelse af retsprocessen som sådan, og ikke blot deres tilfredshed med systemets aktører eller deres oplevelse af systemets enkelte dele.

Den eneste mulighed for at skabe kontakt på et så tidligt tidspunkt i de enkelte sager var, at vi mødte de forurettede, når de ankom til politistationen for at anmelde hændelsen. Vi opholdt os derfor gennem længere tid på 3 af de 12 hovedpolitistationer i Danmark – én i en politikreds i hovedstadsområdet og to i kredse i andre dele af landet. Oprindeligt var det kun tanken at tage udgangspunkt i to politikredse, men som dataindsamlingen skred frem, blev det klart, at vi, for at få kontakt til et tilstrækkeligt antal

forurettede, var nødt til at udvide og forlænge dataindsamlingen, og vi inddrog derfor en tredje kreds i forlængelse af de to andre. Det er også primært personale fra de tre politikredse (og de tilknyttede retskredse), der har deltaget i vore interviews med de professionelle aktører. Vi valgte fra starten at anonymisere de konkrete politi- og retskredse for bedst muligt at beskytte vore informanternes anonymitet. Undersøgelsen viser desuden, at der ikke er så væsentlige forskelle på, hvad vore informanter rundt om i landet har fortalt os, at der er grund til at identificere kredsene nærmere. Det er vores opfattelse, at de udsagn og synspunkter, der bringes i rapporten, vil kunne genkendes af mange i politi og anklagemyndighed og blandt bistandsadvokater og dommere.

Opsporing af informanter: Begrænsninger ved den metodiske tilgang

Vi valgte fra starten at fokusere på anmeldelser om vold inklusive røveri og trusler, samt anmeldelser af trafikulykker, da disse kategorier begge kan involvere personskaade.

²⁴ Det var oprindeligt tanken at afslutte tidligere, men da projektafslutningen blev udskudt, valgte vi at følge nogle yderligere forurettede helt til dørs.

Det viste sig imidlertid meget svært at få kontakt til personer involveret i trafikulykker. Sådanne forurettede afgiver oftest forklaring til den/de patruljer, der kommer til ulykkesstedet, og de møder typisk ikke selv op på politistationen. Skulle vi overvære den første kontakt mellem politiet og denne gruppe, var den eneste mulighed derfor at følge politiet på patrulje, og det er i de fleste politikredse ikke længere en mulighed for forskere. Vi forsøgte os derfor i stedet med at udlevere et informationsbrev til forurettede, som de politipatruljer, der blev kaldt ud til færdselsuheld, videregav til de forurettede på stedet. Vi understregede over for politiet, at det naturligvis kun skulle videregives, når det forekom passende i forhold til situationen. Det er dog klart, at information om et forskningsprojekt med tilbud om deltagelse ikke er god timing i en situation, hvor man har været udsat for et trafikuheld. Vi var derfor ikke overraskede over, at dette ikke gav os adgang til trafikofre. Vi har søgt kontakt til ulykkesramte via opslag på de sociale medier, i retten samt andre relevante fora, dog stadig med begrænset udbytte. I alt indgår seks forurettede, som har været ramt af trafikulykker.

Hvad de voldsudsatte angår, har den metodiske tilgang også visse begrænsninger. Mennesker udsat for vold af meget alvorlig karakter og med deraf følgende skader vil ofte blive afhørt af politiet på stedet eller på hospitalet. De mennesker, vi har mødt på politistationerne, har typisk haft mindre alvorlige skader eller slet ikke nogen fysiske mén. Vi har haft kontakt til nogle få informanter med mere alvorlige skader, men hovedparten af de forurettede, som indgår i undersøgelsen, har anmeldt vold af mildere grad, dvs. vold, som politiet (i de tilfælde, hvor vi har fået dette oplyst) har vurderet som hørende under straffelovens paragraf 244. Hvad den mindre alvorlige vold angår, har vi talt med et bredt udsnit af forurettede – 54 i alt fordelt på tre politikredse – hvor den oplevede vold har påvirket dem meget forskelligt. Det er ikke muligt for os at vurdere, i hvilket omfang undersøgelsens resultater afspejler, hvordan anmeldere af mere alvorlig vold oplever deres møde med retssystemet.

En yderligere begrænsning af metodisk karakter er det forhold, at en stor del af de anmeldte sager henlægges undervejs, hvorfor vi kun havde et begrænset datamateriale vedrørende de forurettedes oplevelse i retten. Vi valgte derfor at overvære en række retssager, hvor vi efterfølgende bad forurettede (og nogle af rettens aktører) om at deltage i interviews. I disse sager har vi derfor ikke haft mulighed for at følge forurettede gennem hele sagen, og deres beretning om mødet med politiet osv. kan være farvet af deres oplevelse i retten og af sagens udfald.

Oversigt over informanter – forurettede

Vi har i alt haft kontakt med 59 forurettede samt en pårørende til et trafikoffer, som lå i koma på kontakttidspunktet. I nogle tilfælde har vi endvidere talt med pårørende/venner, der var med til den indledende afhøring hos politiet eller i retten, for eksempel forældre til de yngste informanter. Den yngste forurettede var 14 år, den ældste 82 år. Gennemsnitsalderen blandt de 55, vi fik oplyst alder på, var 37 år, og medianen 33 år. Blandt de forurettede var 29 mænd og 31 kvinder.

Samlet set har der været stor villighed til at deltage i studiet blandt de forurettede. Kun i to tilfælde har forurettede, som er blevet spurgt, frabedt sig overhovedet at deltage. Det hører med til billedet, at der findes forurettede, som har anmeldt vold og ulykker til politiet i de perioder, hvor vi har været til stede på politistationen, men hvor vi ikke har hørt om det. Det kan for eksempel skyldes, at den afhørende betjent ikke var orienteret om vores tilstedeværelse eller ikke var interesseret i at deltage. Hvor ofte dette har været tilfældet, er i sagens natur svært at sige, men de tilfælde, vi efterfølgende fik kendskab til, tyder ikke på, at der har været nogen systematik i dette bortfald.

I 26 sager fik vi lov til at overvære den indledende afhøring hos politiet. I nogle tilfælde frabad den forurettede sig vores tilstedeværelse, i andre ønskede den afhørende betjent ikke, at vi deltog, og i atter andre fik vi først besked om afhøringen, efter at den havde fundet sted, hvorfor det alene var muligt at aftale interview med forurettede efterfølgende.

53 forurettede deltog i mindst ét interview med os, mens de resterende syv enten lod os overvære deres afhøring hos politiet, eller vi deltog i et retsmøde vedrørende deres sag, hvor de efterfølgende ikke ønskede at lade sig interviewe. De, der valgte at lade sig interviewe, deltog i mellem ét og fem interviews – antallet af interviews med hver enkelt fremgår af tabel 2 nedenfor. I de tilfælde, hvor vi både har overværet den første afhøring og interviewet forurettede, fandt interviewet i nogle tilfælde sted umiddelbart efter afhøringen, i andre tilfælde op til et par uger senere. I øvrigt har tidsrummet mellem de opfølgende interviews varieret fra nogle uger til flere måneder. De sager, vi har fulgt helt fra anmeldelse til retssag har typisk været fra seks til 10 måneder. I nogle få tilfælde har forurettede efter første eller andet interview ikke ønsket yderligere kontakt med os, men ellers skyldes den manglende opfølgning primært, at det efter et eller flere interviews har været umuligt at få yderligere kontakt med forurettede – telefon/SMS/emails er ikke blevet besvaret, telefonnummeret er blevet nedlagt eller lignende. I nogle få tilfælde var sagerne ikke afsluttede, da vi sluttede dataindsamlingen ultimo april 2020. Der er i alt gennemført 120 interviews med forurettede – det første interview oftest ansigt til ansigt, mens de fleste af de opfølgende interviews er foretaget telefonisk. Alle interviews er lydoptaget. Den eneste undtagelse herfra er nogle korte uformelle interviews i forbindelse med retssager, vi har overværet, samt et par enkelte interviews med forurettede, som ikke ønskede at blive optaget. I disse tilfælde er der skrevet noter, som efterfølgende har dannet baggrund for et længere referat af interviewet. Observationer af afhøringer og i retten er ikke lydoptaget – her er der i stedet skrevet noter under observationen, som efterfølgende er udbygget og udskrevet. Alle interviews og observationer er foretaget af kvindelige forskere. Det er muligt, at dette har haft betydning for nogle af vore informanter, men dette kan vi af gode grunde ikke vurdere nærmere.

Alle informanter har fået at vide, at deltagelse var frivillig, og at de på ethvert tidspunkt kunne trække deres samtykke tilbage, hvorefter vi ville slette alle data vedrørende deres sag. Dette er der dog ikke nogen, der har ønsket.

Oversigt over informanter – de professionelle aktører

I forbindelse med vore observationer i de tre politikredse har der været meget ventetid, som blandt andet er benyttet til uformelle interviews med en række politiansatte og ansatte i anklagemyndigheden. I forbindelse med observationer i retten er der også gennemført korte interviews på stedet med en del af aktørerne. Sådanne interviews er ikke blevet optaget, og der ikke lavet nogen oversigt over antallet af dem. Det skyldes først og fremmest, at det er vanskeligt at vurdere, hvad der skal til for, at der er tale om et interview, da der kunne være tale om samtaler på alt fra et minut til halve timer. Alle vore informanter har været orienterede om, hvad de opnåede informationer skulle bruges til.

Vi har foretaget formaliserede interviews med otte ansatte i politiet, rangerende fra politibetjent til politikommissær, heraf interview med tre af de ansatte som et gruppeinterview. 10 anklagere er interviewet fordelt på tre gruppeinterviews, og 10 dommere er interviewet, heraf fire i et gruppeinterview. Endelig er der foretaget interviews med 17 advokater – de syv alene i deres egenskab af bistandsadvokater, fem i deres egenskab af forsvarsadvokater og fem på baggrund af begge roller. Også her er der primært tale om telefoniske interviews af en varighed fra ca. 20 minutter og til et par timer. Alle optagne interviews – både med forurettede og professionelle – er efterfølgende udskrevet i fuld længde.

De interviewcitater, der er gengivet i rapporten, er rensat for fyldord (øh, æh osv.), gentagelser samt særlige idiommer og stedsangivelser/navne, der kunne identificere informanten selv eller andre. I enkelte tilfælde er sproget rettet let til af hensyn til forståeligheden. I noteringen angiver (...) at vi har taget mellemliggende tekst ud, mens ... angiver, at informanten holder en pause. Alle navne på informanter er pseudonymer.

Tabel 2: Forurettede, der indgår i undersøgelsen, opført under pseudonym med beskrivelse af antal interviews samt indholdet af deres anmeldelse.

Pseudonym	Antal interviews	Forurettet og sag
Agata	4	Kvinde i 40'erne, anmeldt eksmand for vold
Ana	3	Kvinde i 30'erne, anmeldt vold begået af eksmand
Andreas	3	Mand i 40'erne, anmeldt vold begået i trafikken af ukendt gerningsperson
Annette	3	Kvinde i 50'erne, anmeldt vold mod tjenestemand begået af kendt gerningsperson
Anni	2	Kvinde i 20'erne, anmeldt ukendt gerningsperson for vold mod tjenestemand
Aren	1	Mand i 30'erne, anmeldt forsøg på afpresning fra ukendte gerningspersoner
Bent	3	Mand i 60'erne, anmeldt kontrollører for vold ved bortvisning fra arrangement
Børge	2	Mand i 70'erne, anmeldt vold begået i hjemmet af ukendte gerningspersoner
Carlo	1	Mand i 40'erne, anmeldt vold i butik begået af bekendt
Daniela	3	Kvinde i 30'erne, anmeldt vold begået af eksmand
Dorte	3	Kvinde, søster til svært tilskadekommen i trafikulykke
Eigil	4	Mand i 70'erne, kørt over af lastbil
Elias	1	Mand, anmeldt sig skadet i trafikulykke. Blev selv vurderet at være skadevolder
Erik	2	Mand i 50'erne, anmeldt vold begået i trafikken af ukendt gerningsperson
Fatima	0	Kvinde, teenager, anmeldt knivtrusler på station
Frank	3	Mand i 30'erne, anmeldt klient for vold på bosted
Hannah	1	Kvinde, anmeldt biluheld, hvor modparten havde skylden
Hanne	1	Kvinde i 30'erne, anmeldt kæreste for vold
Jane	2	Kvinde, anmeldt psykisk sygt familiemedlem for vold
Janne	2	Kvinde, teenager, anmeldt to bekendte piger for vold
Jens	0	Mand, anmeldt vold begået af kollega på arbejde
Jeppe	2	Fængselsbetjent i 40'erne, anmeldt vold begået af indsat
Johan	2	Mand, teenager, anmeldt vold begået af ukendte gerningspersoner efter fest
Johanne	0	Kvinde i 20'erne, anmeldt vold begået af venindes mor
John	2	Mand i 50'erne, anmeldt kendt gerningsperson for arbejdsrelaterede telefontrusler
Jon	2	Mand i 20'erne, anmeldt vold og røveri begået af kendte gerningspersoner
Jonas	2	Mand i 50'erne, anmeldt vold begået af ven på fælles ferie i udlandet
Kamilla	4	Kvinde i 20'erne, anmeldt vold begået af eks-kæreste
Karina	0	Kvinde i 30'erne, anmeldt ekskæreste for vold

Pseudonym	Antal interviews	Forurettet og sag
Kasper	2	Mand, teenager, anmeldt vold begået af ukendt gerningsperson
Keld	1	Mand i 40'erne, anmeldt arbejdsrelateret vold begået af ukendt gerningsperson
Kent	2	Mand, teenager, anmeldt trusler i forbindelse med gæld
Khadija	1	Kvinde, anmeldt vold begået af ægtemand
Kim	1	Mand i 20'erne, anmeldt vold begået af hans forhenværende svigerfar
Klaus	2	Mand i 20'erne, anmeldt vold begået af ukendt gerningsperson efter bytur
Kristian	3	Mand i 20'erne, anmeldt kendt gerningsperson for vold begået efter natarbejde
Kristine	1	Kvinde i 20'erne, anmeldt ekskæreste for vold
Kurt	5	Mand i 30'erne, anmeldt vold begået af ukendt, formodet psykisk syg
Lena	5	Kvinde i 30'erne, anmeldt trusler fra ukendt i forbindelse med politisk arbejde
Lila	1	Kvinde, teenager, anmeldt 4 bekendte piger for vold
Line	2	Kvinde, teenager, anmeldt taxachauffør for vold efter køretur
Lisbeth	4	Kvinde i 60'erne, anmeldt vold begået af bekendt på besøg
Lise	4	Kvinde i 30'erne, anmeldt tidligere kæreste for trusler
Liv	1	Kvinde i 20'erne, anmeldt sig påkørt bagfra i kø på motorvejen
Majbritt	3	Kvinde i 20'erne, anmeldt vold begået af ekskæreste
Mariam	0	Kvinde i 20'erne, anmeldt kendte gerningspersoner for vold og ulovlig tvang
Marie	0	Kvinde, anmeldt vold og trusler begået af eks-kæreste
Markus	2	Mand i 20'erne, anmeldt vold begået af kærestens tidligere kæreste
Michelle	1	Kvinde i 20'erne, anmeldt trusler fra ukendt i forbindelse med politisk arbejde
Morten	2	Mand i 30'erne, anmeldt vold begået af perifer bekendt
Nicolay	3	Mand i 30'erne, anmeldt trusler fra ukendt i forbindelse med politisk arbejde
Nina	3	Kvinde, anmeldt vold begået af nabo
NN	0	Sydeuropæisk kvinde, anmeldt vold fra kvindelig bekendt (persondata ikke oplyst)
Ole	1	Mand i 70'erne, anmeldt cyklist for påkørsel i fodgængerovergang
Oscar	2	Mand i 20'erne, anmeldt trusler fra ukendt i forbindelse med politisk arbejde
Samir	1	Mand i 20'erne, anmeldt vold begået af klient på bosted
Sandra	3	Kvinde i 50'erne, anmeldt vold begået af nabo
Sanne	3	Kvinde i 40'erne, anmeldt kendt gerningsperson for vold på værtshus
Tommy	2	Mand, teenager, anmeldt vold begået af ukendt gerningsperson efter bytur
Ulla	1	Kvinde i 30'erne, anmeldt tidligere sambo + 3 ukendte for røveri i hendes hjem

Referencer

- Adrian, L. (2013). Procesretfærdighed - det er også måden, der tæller. *Juristen*, 3, 107-116.
- Antonsdóttir, H. F. (2018). 'A witness in my own case': victim-survivors' views on the criminal justice process in Iceland. *Feminist Legal Studies*, 26(3), 307-330.
- Asmussen, I. H., Adrian, L., Holmberg, L., & Johansen, L. V. (2020). The Victim as Policy Agent? Exploring a Single Case from Denmark. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1-17.
- Balvig, F. (2006). *Danskernes syn på straf*. København: Adokatsamfundet.
- Balvig, F. (2010). *Danskernes retsfølelse og retsfornuft - et forspil*. København: Det Juridiske Fakultet.
- Becker, H. (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. New York: Free Press.
- Burcar, V. (2013). Doing masculinity in narratives about reporting violent crime: young male victims talk about contacting and encountering the police. *Journal of Youth Studies*, 16(2), 172-190. doi:10.1080/13676261.2012.704992
- Burcar, V., & Åkerström, M. (2009). Negotiating a victim identity: Young men as victims of violence. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 10(1), 37-54.
- Christie, N. (1977). Conflicts as property. *The British Journal of Criminology*, 17(1), 1-15. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/23636088>
- Ditton, J., Farrall, S., Bannister, J., Gilchrist, E., & Pease, K. (1999). Reactions to victimisation: why has anger been ignored? *Crime prevention and community safety*, 1(3), 37-54.
- Donovan, C., & Hester, M. (2010). 'I hate the word "victim"': An exploration of recognition of domestic violence in same sex relationships. *Social Policy and Society*, 9(2), 279-289.
- Dunn, J. L. (2005). "Victims" and "survivors": Emerging vocabularies of motive for "battered women who stay". *Sociological Inquiry*, 75(1), 1-30.
- Durfee, A. (2011). "I'm Not a Victim, She's an Abuser" Masculinity, Victimization, and Protection Orders. *Gender & Society*, 25(3), 316-334.
- Fohring, S. (2018). Revisiting the non-ideal victim. In M. Duggan (Ed.), *Revisiting the "Ideal Victim"*. *Developments in critical victimology* (pp. 195-210). Bristol: Policy Press.
- Galanter, M. (1974). Why the "haves" come out ahead: Speculations on the limits of legal change. *Law & society review*, 9(1), 95-160.

- Genn, H. (1988). Multiple victimisation In M. M & P. J (Eds.), *Victims of Crime: a New Deal*. Philadelphia: Open University Press.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Grothe Nielsen, B. (2000). *Kriminalitetens ofre og straffesystemet*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Holmberg, L. (1999). *Inden for lovens rammer - politiets arbejdsmetoder og konkrete skøn*. København: Gyldendal.
- Holmberg, L. (2017). *I forståelsens tjeneste? En evaluering af Den Uafhængige Politiklagemyndighed*. København: Justitsministeriet.
- Holmberg, L., Johansen, L. V., Asmussen, I. H., Birkmose, S. M., & Adrian, L. (2020). Victims' rights: serving victims or the criminal justice system? An empirical study on victims of violent crime and their experiences with the Danish police. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 1-16.
- Justitsministeriet. (2018). *Borgernes tilfredshed med politiet*. København: Justitsministeriet.
- Justitsministeriet. (2020). *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2019. Hovedtal*. København: Justitsministeriet.
- Justitsministeriets Forskningskontor. (2020). *Virkninger af straf over for gerningsmænd, befolkning og ofre. Et litteraturstudie*. København: Justitsministeriet
- Jägervi, L. (2014). Who wants to be an ideal victim? A narrative analysis of crime victims' self-presentation. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 15(1), 73-88.
- Kelly, D. P. (1984). Delivering legal services to victims: An evaluation and prescription. *Just. Sys. J.*, 9, 62.
- Kyvsgaard, B. (2017). *Udviklingen i anmeldelser for vold og trusler*. København: Justitsministeriets Forskningskontor.
- Kyvsgaard, B. (2018). *Ny undersøgelse af ofres oplevelser ved anmeldelse af seksuelle overgreb til politiet*. København: Justitsministeriet.
- Lind, E. A., & Tyler, T. R. (1988). *The social psychology of procedural justice*: Springer Science & Business Media.
- Lindgren, M., & Christianson, S.-Å. (1994). *Relationen mellem polis og brottsoffer i Stockholms Politikrets*. Solna: Polishögskolan.
- Maguire, M., & Kynch, J. (2000). *Public perceptions and victims' experiences of Victim Support: Findings from the 1998 British Crime Survey*: Home Office Research, Development and Statistics Directorate London.
- Maruna, S. (2011). Reentry as a rite of passage. *Punishment & Society*, 13(1), 3-28.
- McGlynn, C., & Westmarland, N. (2019). Kaleidoscopic justice: sexual violence and victim-survivors' perceptions of justice. *Social & Legal Studies*, 28(2), 179-201.
- Rigspolitiet. (2020). *Kriminalitetsramte borgeres tilfredshed med politiet*. København: Politifagligt udviklingscenter og koncernudvikling.
- Shapland, J. (1984). Victims, the criminal justice system and compensation. *Brit. J. Criminology*, 24, 131.
- Turner, V. (1967). Betwixt and between: The liminal period in rites de passage, in the forest of symbols. In: *Ithaca*, NY: Cornell University Press.
- Turner, V. (1987). Betwixt and between: The liminal period in rites of passage. *Betwixt and between: Patterns of masculine and feminine initiation*, 3-19.

Van Dijk, J. (2009). Free the victim: A critique of the western conception of victimhood. *International Review of Victimology*, 16(1), 1-33.

Wemmers, J.-A. (2002). Restorative justice for victims of crime: A victim-oriented approach to restorative justice. *International Review of Victimology*, 9(1), 43-59.

Aas, G. (2014). Voldsudsatte kvinder og deres erfaringer med politiet. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 101 (1), 37-50

KØBENHAVNS UNIVERSITET
DET JURIDISKE FAKULTET
CENTER FOR INTERDISCIPLINÆRE RETLIGE STUDIER (CIS)

KAREN BLIXENS PLADS 16
2300 KØBENHAVN S

[JURA.KU.DK/CIS](http://jura.ku.dk/cis)